

ZAŁĄCZNIK I – DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNO- GOSPODARCZEJ GMINY

STRATEGIA ROZWOJU
GMINY OPOCZNO 2030
NA LATA 2021 – 2030

SPIS TREŚCI

1. WPROWADZENIE.....	4
1.1. PODSTAWOWE ZAŁOŻENIA DIAGNOZY	4
1.2. METODOLOGIA PRACY.....	4
2. DIAGNOZA POTENCJAŁÓW I BARIER ROZWOJOWYCH GMINY	6
2.1. SYTUACJA DEMOGRAFICZNA	6
STAN I STRUKTURA LUDNOŚCI.....	6
MIGRACJE.....	10
STRUKTURA RYNKU PRACY	11
2.2. WYMIAR SPOŁECZNY	14
EDUKACJA.....	14
OPIEKA ZDROWOTNA	17
POMOC SPOŁECZNA - POZIOM INTEGRACJI SPOŁECZNEJ I IDENTYFIKACJA GRUP ZAGROŻONYCH WYKLUCZENIEM.....	18
BEZPIECZEŃSTWO I PORZĄDEK PUBLICZNY	24
SPORT I REKREACJA.....	28
KULTURA.....	29
ORGANIZACJE I STOWARZYSZENIA SPOŁECZNE.....	33
EKONOMICZNA I SPOŁECZNA AKTYWNOŚĆ MIESZKAŃCÓW	35
POCZUCIE TOŻSAMOŚCI LOKALNEJ MIESZKAŃCÓW	41
2.3. WYMIAR GOSPODARCZY	47
PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ I RYNEK PRACY	48
STRUKTURA PODMIOTÓW GOSPODARCZYCH.....	52
POWSTAJĄCE FIRMY I WSPARCIE PRZEDSIĘBIORCZOŚCI.....	55
INSTYTUCJE OTOCZENIA RYNKOWEGO	57
SYTUACJA FINANSOWA GMINY OPOCZNO.....	57
ZASOBY INSTYTUCJONALNE GMINY	66
2.4. WYMIAR ŚRODOWISKOWY	67
SUROWCE NATURALNE.....	67
WODY POWIERZCHNIOWE.....	68
WODY PODZIEMNE	76
LESISTOŚĆ.....	78

KLIMAT	78
JAKOŚĆ POWIETRZA	79
OBSZARY PRAWNIE CHRONIONE	86
2.5. WYMIAR INFRASTRUKTURALNY	88
INFRASTRUKTURA DROGOWA – DOSTĘPNOŚĆ KOMUNIKACYJNA.....	88
TRANSPORT PUBLICZNY	92
INFRASTRUKTURA MIESZKANIOWA	94
ENERGETYKA.....	97
INFRASTRUKTURA WODNO-KANALIZACYJNA	98
ZAGOSPODAROWANIE ODPADÓW KOMUNALNYCH	101
CIEPŁOWNICTWO	103
GAZOWNICTWO.....	104
TELEKOMUNIKACJA.....	105
INFRASTRUKTURA TURYSTYCZNA	111
3. SPIS TABEL.....	112
4. SPIS WYKRESÓW	118
5. SPIS MAP.....	120
6. SPIS ZDJĘĆ.....	120

1. WPROWADZENIE

1.1. PODSTAWOWE ZAŁOŻENIA DIAGNOZY

Diagnoza społeczno-gospodarcza szczegółowo charakteryzuje uwarunkowania zastane w Gminie Opoczno na przestrzeni ostatnich lat. Na podstawie zgromadzonych danych, dotyczących poszczególnych aspektów funkcjonowania gminy opisuje i prowadzi do oceny istniejących w jednostce zasobów i ich braków, które należy uzupełnić. Wskazane w diagnozie deficyty są podstawą do określenia priorytetowych celów i działań strategicznych, które w perspektywie najbliższych 10 lat mają pozwolić na ciągły rozwój Opoczna i poprawę sytuacji w obszarach deficytowych.

1.2. METODOLOGIA PRACY

W celu określenia uwarunkowań i odnalezienia problematycznych aspektów w rozwoju gminy Opoczno konieczne jest przeprowadzenie kompleksowych analiz. Szczegółowe zdiagnozowanie stanu istniejącego i problemów z jakimi mierzy się Opoczno w codziennym funkcjonowaniu pozwala na wskazanie elementów wymagających zintensyfikowanych działań i określenia nowych kierunków rozwoju. Dla stworzenia najlepszej diagnozy konieczne są odpowiednie, kompleksowe narzędzia. W przypadku Strategii gminy wykorzystano Monitor Rozwoju Lokalnego, Bank Danych Lokalnych, System Analiz Samorządowych, Statystyczne Vademecum Samorządowca, konsultacje społeczne.

Monitor Rozwoju Lokalnego (MRL), jest narzędziem przygotowanym przez Związek Miast Polskich w ramach projektu „Monitoring rozwoju lokalnego na poziomie miejskim i wewnątrz-miejskim” finansowanego przez Ministerstwo Inwestycji i Rozwoju w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna 2014-2020. Jest to narzędzie systemu analiz samorządowych pozwalające na syntetyczną ocenę potencjału społeczno-ekonomicznego gminy w czasie i w relacji do innych gmin o podobnej funkcji w strukturze osiedleńczej kraju. MRL nie ocenia zatem w kategoriach bezwzględnych – a zawsze w porównaniu z tym co dzieje się w jednostkach samorządu terytorialnego, stanowiących grupę porównawczą. Nie jest to również ocena w sensie formalnym, ale punkt wyjścia do analizy. Tym samym jest to wsparcie władz i mieszkańców w przygotowaniu decyzji, przede wszystkim o charakterze strategicznym. **Grupę porównawczą** w tym przypadku stanowiły samorządy: Końskie, Pułtusk, Jarocin, Środa Wielkopolska, Wieluń, Wyszków, Gryfice i Namysłów.¹

Bank Danych Lokalnych (BDL) to największa w Polsce baza danych statystycznych dotyczących gospodarki, ludności, przestrzeni, środowiska, finansów itp., prowadzona przez **Główny Urząd Statystyczny (GUS)**. Można w nim łatwo znaleźć konkretne cechy statystyczne (ponad 40 tys.) pogrupowane tematycznie w ponad 30 kategoriach. Dane w BDL są na bieżąco uzupełniane i archiwizowane, co pozwala na porównanie różnych danych liczbowych na przestrzeni nawet kilkudziesięciu lat. Można dokonywać porównań zarówno rocznych jak i krótkookresowych. Zebrane dane i wskaźniki dotyczą zarówno całego kraju jak i poszczególnych miejscowości, gmin, powiatów, woje-

¹ Monitor Rozwoju Lokalnego: <https://www.systemanaliz.pl/monitor-rozwoju-lokalnego>

wódtw, czy podregionów i regionów. Na potrzeby diagnozy pozyskiwane były dane liczbowe dotyczące poszczególnych aspektów funkcjonowania gminy, jak np.: powierzchnie, dane demograficzne, finansowe, dotyczące środowiska itp.

SAS (System Analiz Samorządowych) – to narzędzie zawierające bazy danych statystycznych oraz wskaźników rozwojowych dotyczących jednostek samorządu terytorialnego. Jest to narzędzie wspomagające JST w zintegrowanym zarządzaniu strategicznym. Dane pozyskiwane są od JST lub ze statystyki publicznej. Wskaźniki zostały tak opracowane, aby wesprzeć JST w badaniu jakości życia, analizie trendów i tendencji rozwojowych, a także diagnozie sytuacji społeczno-ekonomicznej. Dane umożliwiają również prowadzenie analiz porównawczych między wybranymi JST. System zawiera również raporty o stanie gminy w zakresie stanu finansów, oświaty oraz rozwoju gminy. Na potrzeby opracowania Diagnozy pozyskano dane statystyczne prezentujące wyniki ilościowe i jakościowe usług dostarczanych przez Gminę Opoczno oraz obrazujących główne uwarunkowania rozwojowe.

SVS (Statystyczne Vademecum Samorządowca) – to raport z zakresu statystyki regionalnej przedstawiający dane statystyczne najważniejszych gałęzi rozwojowych jednostek samorządu terytorialnego. Tak zwane „portrety terytorium” zawierają informacje z zakresu finansów publicznych, rynku pracy, pomocy społecznej, infrastruktury, bezpieczeństwa publicznego i gospodarki przestrzennej wybranych JST, a także porównania z innymi jednostkami tego samego szczebla. Jest to projekt GUS, który odpowiada na rosnące zapotrzebowanie na informacje charakteryzujące stan JST. W Diagnozie zostały wykorzystane dane dotyczące budżetu Gminy Opoczno.

Konsultacje społeczne odbywały się w roku 2020 w formie spotkań warsztatowych. Były to zarówno spotkania na miejscu, w gminie, jak i wydarzenia online. Spotkania te miały na celu znalezienie szczególnie istotnych obszarów problemowych funkcjonowania Opoczna oraz wskazanie kierunków rozwojowych. Działania mieszkańców odbywały się w ramach opracowywania dokumentu PRL i dotyczyły głównie miasta, są jednak również istotną wskazówką do opracowywania dokumentu strategii dla całej Gminy Opoczno.

Ankietyzacja to skuteczne narzędzie poznania opinii mieszkańców jednostki terytorialnej na temat jej funkcjonowania. W przypadku opracowywania diagnozy dla Strategii szczególnie przydatne okazały się przeprowadzane przez Urząd Miasta w Opocznie badania ankietowe dotyczące oceny jakości życia w gminie i określenia poczucia tożsamości lokalnej. Mieszkańcy wskazywali na ile czują się powiązani z gminą i w jakim stopniu są zadowoleni z życia w gminie.

2. DIAGNOZA POTENCJAŁÓW I BARIER ROZWOJOWYCH GMINY

2.1. SYTUACJA DEMOGRAFICZNA

STAN I STRUKTURA LUDNOŚCI

Gminę Opoczno w 2019 roku zamieszkiwało 34 108 osób, w tym 61,75% zamieszkiwało miasto Opoczno, co daje 21 060 osób. Pozostałe 13 048 osób to ludność zamieszkująca obszary wiejskie. Analiza danych wykazała, iż Gminę Opoczno zamieszkuje więcej kobiet niż mężczyzn. W 2019 roku liczba kobiet wyniosła 17 425, zaś mężczyzn było 16 683. Liczba mężczyzn i kobiet znacząco spadła od 2014 roku. Tym samym, współczynnik feminizacji wykazał, że w 2014 roku na 100 mężczyzn przypadało 105 kobiet i z roku na rok wartość ta zmniejszała się (w 2019 r. – 104 kobiety), co jest związane ze spadkiem ogólnej liczby mieszkańców na przestrzeni sześciu lat.

Tabela 1. Ludność Gminy Opoczno w 2019 r. w podziale na płeć (osoby) (źródło: BDL).

	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety
	2019	2019	2019
Opoczno	34 108	16 683	17 425
Opoczno-miasto	21 060	10 206	10 854
Opoczno-obszar wiejski	13 048	6 477	6 571

Tabela 2. Ludność Gminy Opoczno w podziale na płeć (osoby) (źródło: BDL).

	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Mężczyźni	17 082	17 015	16 934	16 910	16 797	16 683
Kobiety	17 917	17 827	17 732	17 697	17 556	17 425

Tabela 3. Współczynnik feminizacji [kobiety/100 mężczyzn] (źródło: SAS).

Nazwa jednostki	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Opoczno	104.89	104.77	104.71	104.65	104.52	104.45

Liczba ludności w Gminie od wielu lat systematycznie spada. Większy spadek liczby mieszkańców zaobserwować można na terenie miejskim. Na obszarze wiejskim liczba mieszkańców utrzymuje się na stosunkowo stabilnym poziomie. Stanowi to niepokojący prognostyk dla struktury miejskiej Gminy - spadek liczby ludności w mieście, przy utrzymującej się na stabilnym poziomie liczby mieszkańców terenów wiejskich. Spada również gęstość zaludnienia. W 2019 roku odnotowano 179 osób na 1 km², podczas gdy w 2014 roku wartość ta wynosiła 183. Zatem, współczynnik przyrostu ludności w stosunku do roku poprzedniego jest ujemny i w 2019 wyniósł – 0,71%.

Tabela 4. Liczba ludności w Gminie Opoczno na przestrzeni lat (osoby) (źródło: GUS).

	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Opoczno	34 999	34 842	34 666	34 607	34 353	34 108
Opoczno-miasto	21 965	21 847	21 635	21 514	21 327	21 060
Opoczno-obszar wiejski	13 034	12 995	13 031	13 073	13 026	13 048

Tabela 5. Gęstość zaludnienia [osoby/1 km²] (źródło: SAS).

Nazwa jednostki	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Opoczno	183.59	182.76	181.84	181.53	180.20	178.91

Tabela 6. Współczynnik przyrostu ludności w stosunku do roku poprzedniego wg faktycznego miejsca zamieszkania [%] (źródło: SAS).

Nazwa jednostki	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Opoczno	-0.57	-0.45	-0.51	-0.17	-0.73	-0.71

Ogólny obraz statystyki demograficznej Gminy Opoczno jest stosunkowo korzystny, gdyż mimo występowania charakterystycznych dla całego polskiego społeczeństwa trendów spadku przyrostu naturalnego, przyrost naturalny w Gminie jest na poziomie dodatnim. Jedynie w roku 2018 liczba zgonów nieco przewyższyła liczbę urodzeń. W 2019 roku współczynnik zgonów był nieco niższy niż współczynnik urodzeń, dając dodatni przyrost naturalny na poziomie 0,23 %. Współczynnik dzietności kobiet na 1000 ludności również znajduje się na stosunkowo wysokim poziomie. W 2018 roku odnotowano wskaźnik żywych urodzeń na 1000 ludności wynoszący 10,4 co stanowi wartość nieco poniżej wskaźnika dla kraju, jednak znacznie powyżej wartości odnotowanej dla Województwa Łódzkiego, który w analizowanym okresie wynosił. Średnia liczba urodzeń w grupie porównawczej (patrz. str. 4) w ostatnim analizowanym roku wyniosła natomiast 9,91. Gmina Opoczno znajduje się w lepszej sytuacji niż średnio w grupie porównawczej, a dynamika zmian jest dodatnia. Dla Polski liczba urodzeń żywych na 1000 mieszkańców w 2018 roku wynosiła 10,11, natomiast w 2019 9,77. W przypadku województwa łódzkiego wartości te wynosiły odpowiednio 9,32 (2018) i 8,80 (2019). Przyrost naturalny na 1000 mieszkańców dla kraju wynosił -0,68 w 2018 i -0,91 w 2019. Dla województwa łódzkiego było to odpowiednio -3,47 (2018) i -3,64 (2019).²

Tabela 7. Współczynnik urodzeń (rodności) [‰] (źródło: SAS).

Nazwa jednostki	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Opoczno	8.60	9.77	9.72	10.89	10.04	9.49

Tabela 8. Współczynnik zgonów ogółem [‰] (źródło: SAS).

Nazwa jednostki	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Opoczno	8.37	9.40	8.71	9.19	10.33	9.26

² Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny

Tabela 9. Współczynnik dzietności kobiet – urodzenia żywe na 1000 kobiet w wieku 15-49 lat (źródło: SAS).

Nazwa jednostki	2014	2015	2016	2017	2018
Opoczno	36.1	41.3	41.7	46.9	43.7

Tabela 10. Współczynnik przyrostu naturalnego ogółem [‰] (źródło: SAS).

Nazwa jednostki	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Opoczno	0.23	0.37	1.01	1.71	-0.29	0.23

Udział ludności w poszczególnych grupach funkcjonalnych jest czynnikiem, który na równi z liczbą podmiotów gospodarczych kształtuje poziom rozwoju gospodarczego regionu. Analiza wskaźników dotycząca struktury wiekowej wskazuje na niewielki spadek liczby ludności w wieku przedprodukcyjnym oraz produkcyjnym oraz na znaczący wzrost ludności w wieku poprodukcyjnym. Liczba osób w wieku produkcyjnym w 2019 roku wyniosła 21 777, tj. o prawie 2 tysiące mniej osób niż w 2014 roku. Tym samym, odnotowuje się spadek współczynnika potencjału demograficznego. W 2019 roku wynosił on około 15%, co może rzutować na deficyt zasobów siły roboczej w przyszłości.

Tabela 11. Liczba ludności w wieku przedprodukcyjnym (14 lat i mniej) (źródło: BDL).

Nazwa jednostki	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Opoczno	5 611	5 546	5 458	5 469	5 420	5 387

Tabela 12. Liczba ludności w wieku produkcyjnym (15-59 lat kobiety; 15-64 lata mężczyźni) (źródło: BDL).

Nazwa jednostki	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Opoczno	23 613	23 297	22 983	22 650	22 261	21 777

Tabela 13. Liczba ludności w wieku poprodukcyjnym (źródło: BDL).

Nazwa jednostki	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Opoczno	5 795	6 000	6 225	6 488	6 672	6 944

Tabela 14. Współczynnik potencjału demograficznego (odsetek ludności w wieku 25-34 lat) [%] (źródło: SAS).

Nazwa jednostki	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Opoczno	16.55	16.45	16.29	16.15	15.61	14.97

Z roku na rok obserwuje się wzrost liczby osób w wieku poprodukcyjnym. W 2014 roku odsetek ludności starszej w Gminie Opoczno wyniósł około 16%. Zaś, w 2019 roku, osoby starsze stanowiły już 1/5 całej społeczności gminnej. Rośnie również odsetek osób w wieku 65 lat i więcej określany

jako wskaźnik starości, z 12,9% w 2014 roku na 15,5% w 2018 roku. Średnia wartość wskaźnika starości w grupie porównawczej wyniosła 17,15% w 2018 roku. Na tle grupy porównawczej (str. 4) sytuacja w Gminie Opoczno rysuje się lepiej niż średnia i zwiększa swój dystans. Współczynnik obciążenia demograficznego³, który już w 2014 roku wynosił 56,28%, w 2019 roku wzrósł do 64,46% ogółu ludności. Jednak w odniesieniu do grupy porównawczej, w Gminie Opoczno zaobserwowano jeden z najniższych wskaźników obciążenia demograficznego. Pod względem przewagi osób w wieku poprodukcyjnym nad nieprodukcyjnym sytuacja w Gminie jest lepsza niż przeciętna w grupie porównawczej i Gmina zwiększa swój dystans.

Tabela 15. Odsetek ludności w wieku poprodukcyjnym [%] (źródło: SAS).

Nazwa jednostki	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Opoczno	16.50	17.22	17.96	18.75	19.42	20.36

Tabela 16. Wskaźnik starości – odsetek osób w wieku 65+ [%] (źródło: SAS).

Nazwa jednostki	2014	2015	2016	2017	2018
Opoczno	12.9	13.4	14.1	14.7	15.5

Tabela 17. Współczynnik obciążenia demograficznego [%] (źródło: SAS).

Nazwa jednostki	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Opoczno	56.28	57.75	59.11	60.96	62.29	64.46

Co istotne, wzrasta grupa osób najstarszych mających więcej niż 85 lat, co może wskazywać na wydłużający się okres starości i długości trwania życia. W 2019 roku osób w wieku 85+ było 510, tj. o prawie 100 osób więcej niż w 2014 roku. Prognozy dotyczące stanu ludności wskazują na starzenie się społeczeństwa opoczyńskiego. W 2019 roku w powiecie opoczyńskim liczba ludności w wieku poprodukcyjnym wyniosła 15 911 osób. Prognozy dotyczące tej grupy funkcjonalnej w powiecie opoczyńskim są następujące: 2030 r. – 15 795, 2040 r. – 15 843, 2050 r. – 18 301 osób.

Tabela 18. Ludność w wieku 85+ (źródło: BDL).

Nazwa jednostki	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Opoczno	415	439	464	483	492	510

Pod względem liczby odnotowanych małżeństw i rozwodów, Gmina Opoczno znajduje się na stabilnym poziomie. Wystąpił niewielki spadek liczby zawartych małżeństw – w 2016 r. – 180, w 2019 r. – 174. Jednak, w zakresie małżeństw zawartych na 1000 ludności, Gmina Opoczno znajduje się poniżej średniej w grupie porównawczej i następuje pogorszenie sytuacji względem zmiany.

³ Stosunek liczby osób w wieku nieprodukcyjnym do liczby osób w wieku produkcyjnym.

Lepiej przedstawia się sytuacja pod względem liczby rozwodów na 100 zawartych małżeństw. Obserwuje się ich spadek, zaś sytuacja Gminy jest lepsza niż w grupie porównawczej, gdzie średnia liczba rozwodów na 100 zawartych małżeństw w 2018 roku wyniosła prawie 30. Wartość standaryzowana dla gminy Opoczno wynosiła 1,7, a dynamika zmian była na poziomie 1,37.⁴

Tabela 19. Małżeństwa zawarte w ciągu roku na 1000 ludności (źródło: SAS).

Nazwa jednostki	2014	2015	2016	2017	2018
Opoczno	28.4	18.1	20.6	22.7	18.65

Tabela 20. Liczba rozwodów na 100 zawartych małżeństw (dane powiatowe) (źródło: SAS).

Nazwa jednostki	2014	2015	2016	2017	2018
Opoczno	28.4	18.1	20.6	22.7	18.65

MIGRACJE

Jedną z przyczyn ubytku ludności jest utrzymująca się od kilku lat ujemna migracja w Gminie Opoczno. Od kilku lat liczba osób wymeldowujących się poza teren Gminy jest wyższa niż liczba nowych zameldowań. Współczynnik salda migracji w 2019 roku wyniósł – 7,33. Co istotne w przypadku rozwoju gospodarczego zauważalny jest ubytek młodej siły roboczej. W Gminie Opoczno saldo migracji osób młodych w wieku 15-39 lat jest od 2014 roku ujemne. W latach 2014-2017 wskaźnik ten utrzymywał się na stabilnym poziomie o wartości - 10. Jednakże, w 2018 roku znacząco wzrósł i jego wartość wyniosła - 13. Również sytuacja Gminy Opoczno na tle grupy porównawczej jest gorsza niż średnia w porównywalnych Gminach, która w 2018 roku przyjęła wartość -4,59. Dynamika zmian na poziomie ujemnym (-0,57), pozwala stwierdzić, iż Gmina Opoczno oddala się znacznie od pozostałych gmin.

Tabela 21. Saldo migracji wewnętrznych (źródło: BDL).

Nazwa jednostki	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Opoczno	-171	-218	-190	-198	-236	-242

Tabela 22. Saldo migracji zagranicznych (źródło: BDL).

Nazwa jednostki	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Opoczno	-26	0	3	-4	1	-9

⁴ W Monitorze Miast wykorzystywane są standardowe miary obrazujące dynamikę zmian wskaźnika w czasie. W tym celu: (1) obliczamy różnicę między wartością wskaźnika w gminie X w roku n oraz roku n-4; (2) obliczamy różnicę między średnią wartością wskaźnika w grupie porównawczej w roku n oraz roku n-4; (3) Wynik działania nr 2 odejmujemy od wyniku działania nr 1; (4) Wynik działania nr 3 dzielimy przez wartość odchylenia standardowego wskaźnika w grupie porównawczej w roku n. Uzyskana w ten sposób wartość pokazuje różnicę między skalą zmian obserwowanych w badanej gminie oraz w grupie porównawczej, wyrażoną w jednostkach odchylenia standardowego wskaźnika w grupie porównawczej w roku n. Na przykład: jeśli w gminie X wartość wskaźnika w 2017 r. wzrosła w porównaniu z wartością z 2013 r. o 10 jednostek, a jednocześnie średnia w grupie porównawczej wzrosła w tym okresie o 12 jednostek, to przy odchyleniu standardowym w 2017 r. równym 2 wartość wskaźnika dynamiki zmian dla gminy X wyniesie -1 (zgodnie wzorem: $(10-12)/2 = -1$). Będzie to oznaczało, że choć w ujęciu nominalnym sytuacja w gminie X poprawiła się, w relacji do grupy porównawczej pozycja gminy uległa pogorszeniu, zaś skala odnotowanej ujemnej dynamiki odpowiada wielkości 1 odchylenia standardowego wskaźnika w 2017 r.

Tabela 23. Współczynnik salda migracji [o/oo] (źródło: SAS).

Nazwa jednostki	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Opoczno	-5.61	brak	-5.38	-5.84	-6.88	-7.33

Tabela 24. Saldo migracji osób w wieku 15-39 lat na 1000 osób (źródło: SAS).

Nazwa jednostki	2014	2015	2016	2017	2018
Opoczno	-10.2	-10	-9.8	-11	-13.24

Wyróżnia się trzy demograficzne przyczyny starzenia się społeczeństw. Pierwsza dotyczy przemian w sferze rozrodczości. Od końca lat dziewięćdziesiątych obserwuje się gwałtowny spadek liczby urodzeń związanych z odracaniem decyzji prokreacyjnych, co przekłada się na wzrost liczby seniorów. W Gminie Opoczno mamy pozytywne tendencje, gdyż przyrost naturalny utrzymuje się na dodatnim poziomie, pomimo spadku liczby ludności. Po drugie, występują zmiany w sferze umieralności. W tym kontekście można mówić o wzroście długości trwania życia oraz okresu starości, o czym świadczą dane statystyczne dotyczące wzrostu liczby ludności w wieku najstarszym (85+) w Gminie Opoczno w badanym okresie. Przemiany w sferze migracji to ostatni czynnik, na który się wskazuje - zarówno, jeśli chodzi o migracje wewnętrzne (miasto-wieś) jak i zagraniczne dokonywane głównie przez młodych ludzi. Sytuacja demograficzna pod względem powyższych czynników jest stabilna i nie odbiega od tendencji krajowych. Wyzwaniem dla Gminy Opoczno w aspekcie demograficznym pozostaje zatrzymanie młodych ludzi (na co wskazał ujemny wskaźnik salda migracji młodych osób [Tabela 24]), zapobiegnięcie ich eskapizmowi, poprzez zaproponowanie atrakcyjnych warunków do życia i pracy.

STRUKTURA RYNKU PRACY

Praca jest jedną z najważniejszych wartości społecznych i dóbr życiowych. Osoby aktywne zawodowo biorą udział w wytwarzaniu produktu krajowego, co pozytywnie wpływa na rozwój gospodarczy kraju. Analiza danych statystycznych pozwala stwierdzić, iż w Gminie Opoczno rośnie liczba pracujących, a spada liczba bezrobotnych. Stopa zatrudnienia w 2018 roku wyniosła 261 osób na 1000 mieszkańców. Jest to znaczący wzrost w porównaniu z rokiem 2014, gdzie jej wartość wynosiła 242 osoby. Wśród pracujących, odsetek kobiet wyniósł 45,42%, a mężczyzn – 54,58% w 2018 roku. Wskaźniki te utrzymują się na zbliżonym poziomie od 2014 roku. Wyższe wartości pracujących wśród mężczyzn niż wśród kobiet można wyjaśnić przywiązaniem społeczeństwa do tradycyjnego modelu rodziny oraz większą skłonnością pracodawców do zatrudniania mężczyzn niż kobiet, a także niewielką ilością ofert pracy w Gminie Opoczno. Należy więc wykorzystać zdiagnozowany korzystny trend w poprawie sytuacji osób bezrobotnych w Opocznie (w odniesieniu do miast grupy porównawczej) i oferować wsparcie w zakresie aktywności na rynku pracy. W szczególności ważnym problemem poprawa wysokości średnich zarobków (sytuacja najgorsza względem grupy porównawczej). Średnie wynagrodzenie brutto poczynając od 2014 roku, gdzie wyniosło 3087,00 zł, co roku znacznie wzrastało, osiągając w 2018 roku wartość 3679,30 zł. Jednakże ujemna wartość wskaźnika standaryzowanego oraz dynamiki zmian w badanym okresie, pozwala stwierdzić, iż zarobki mieszkańców Gminy Opoczno są niższe niż średnia oraz Gmina rozwija się wolniej i traci

dystans względem grupy porównawczej. Należałoby rozważyć przygotowanie oferty programów dotyczących rozwoju zgodnie z trendami tzw. new-economy, angażowanie mieszkańców do udziału w programach szkoleniowych, oferowanie im miejsc pracy wysokiej jakości itd.

Tabela 25. Stopa zatrudnienia - liczba pracujących na 1000 mieszkańców (źródło: SAS).

Nazwa jednostki	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Opoczno	241.95	253.09	255.52	262.09	261.05	brak

Tabela 26. Odsetek pracujących kobiet wśród pracujących ogółem [%] (źródło: SAS).

Nazwa jednostki	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Opoczno	44.33	44.02	44.50	45.16	45.42	brak

Tabela 27. Odsetek pracujących mężczyzn wśród pracujących ogółem [%] (źródło: SAS).

Nazwa jednostki	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Opoczno	55.67	55.98	55.50	54.84	54.58	brak

Pomimo, iż zmniejsza się liczba bezrobotnych i wzrasta liczba osób pracujących oraz wzrastają ich dochody, to jednak analiza wskazuje, iż sytuacja w Gminie Opoczno pod względem zarobków jest nienajlepsza. Średnie wynagrodzenie brutto poczynając od 2014 roku, gdzie wyniosło 3087,00 zł, co roku wzrastało, osiągając w 2018 roku wartość 3679,30 zł. Należy jednak zauważyć, że wzrost ten jest nieznaczny. Wartości dla Opoczna odstają od średniej krajowej brutto (4863,74 zł)⁵.

Tabela 28. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto (źródło: SAS).

Nazwa jednostki	2014	2015	2016	2017	2018
Opoczno	3087	3174	3264	3428	3679.3

Na niekorzystną sytuację materialną mieszkańców wpływa niewielka liczba atrakcyjnych ofert pracy. Pod względem ilości ofert pracy Gmina Opoczno wypada gorzej niż przeciętnie w grupie porównawczej (str. 4), a dynamika wzrostu tej liczby jest ujemna względem grupy porównawczej (str.4). Najwyższą liczbę ofert pracy na 1000 mieszkańców odnotowano w 2017 roku, gdzie wartość nominalna wyniosła 1.

Tabela 29. Oferty pracy na 1000 mieszkańców gminy (źródło: SAS).

Nazwa jednostki	2014	2015	2016	2017	2018
Opoczno	0.1	0.1	0.3	1	0.21

Na przestrzeni lat zmniejszyła się ogólna liczba zarejestrowanych bezrobotnych. W 2019 roku w Gminie Opoczno było zarejestrowanych zaledwie 773 osób bezrobotnych, zaś w 2014 roku – 1743.

⁵ Komunikat Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego z dnia 11 lutego 2019 r. w sprawie przeciętnego wynagrodzenia w czwartym kwartale 2018 r.

Spadek liczby bezrobotnych odnotowano również w podziale na płeć. Więcej jest bezrobotnych kobiet niż mężczyzn. Co ważne, udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym spadł o około 4%.

Tabela 30. Liczba zarejestrowanych osób bezrobotnych (źródło: BDL).

Nazwa jednostki	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Opoczno	1 743	1 307	1 135	890	790	773

Tabela 31. Liczba zarejestrowanych bezrobotnych kobiet (źródło: BDL).

Nazwa jednostki	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Opoczno	914	723	635	478	486	448

Tabela 32. Liczba zarejestrowanych bezrobotnych mężczyzn (źródło: BDL).

Nazwa jednostki	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Opoczno	829	584	500	331	304	325

Tabela 33. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym [%] (źródło: BDL).

Nazwa jednostki	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Opoczno	7,8	5,9	5,2	3,8	3,7	3,7

Mimo, iż Opoczno nie wykazuje najgorszej pozycji w grupie porównawczej jeśli chodzi o poziom bezrobocia - ważne dla zatrzymania młodych ludzi w mieście będzie wspieranie ich w podejmowaniu przez nich samodzielnych inicjatyw gospodarczych czy oferta wysokiej jakości miejsc pracy. To pozwoli również między innymi na zapewnienie wyższego poziomu zarobków (najniższych w grupie porównawczej). Przed Gminą Opoczno stoi więc wiele wyzwań związanych z zapobieganiem eskapizmowi społecznemu młodych osób i zaoferowania im atrakcyjnych miejsc pracy. Sytuację potwierdzają również wyniki badania ankietowego dotyczącego poczucia lokalnej tożsamości mieszkańców (diagnoza PRL Opoczna).⁶ Mieszkańcy wskazywali na problem braku perspektyw i szans dla młodych ludzi oraz przedsiębiorców. W związku z czym, większa część z grupy ankietowanych nie widziała by problemu w przeprowadzce poza obszar gminy w poszukiwaniu lepszych perspektyw.

Na niekorzystną sytuację materialną mieszkańców wpływa niewielka liczba atrakcyjnych ofert pracy. Pod względem ilości ofert pracy Opoczno wypada gorzej niż przeciętnie, a dynamika wzrostu tej liczby jest ujemna względem grupy porównawczej. Analiza danych wskazuje, iż w Gminie Opoczno nie ma wiele ofert pracy, znajduje się ona pod tym względem w niekorzystnej sytuacji. Na zadawalającym poziomie znajduje się jakość kształcenia zawodowego w Gminie Opoczno. Obserwuje się wzrost liczby uczniów szkół średnich zawodowych. Najwięcej uczniów na 1000 mieszkańców odnotowano w 2018 roku (26,52). Pozytywną sytuację odnotowano również w zakresie liczby bezrobotnych absolwentów na 1000 mieszkańców w powiecie opoczyńskim (bd. dla gminy). W 2018 roku wyniosła ona zaledwie 1,17 osób na 1000 mieszkańców. Oznacza to, że podjęli oni pracę lub wyjechali w jej poszukiwaniu do innych miejscowości. Z kolei „Barometr zawodów

⁶ Rozszerzona Diagnoza – PRL Miasta Opoczna, str. 63-71

2020” dla powiatu opoczyńskiego prezentuje prognozę zapotrzebowania na pracowników w 2020 roku. Wśród zawodów deficytowych, a więc takich, gdzie nie odnotowano problemów ze znalezieniem pracy, znalazły się m.in. ceramicy przemysłowi, elektrycy, fryzjerzy, kierowcy autobusów, psycholodzy i psychoterapeuci, opiekunowie osób starszych, graficy komputerowi. Natomiast, wśród zawodów w równowadze, gdzie liczba ofert pracy równa się liczbie zdolnych i chętnych do zatrudnienia na danym stanowisku, znalazły się m.in. specjaliści, prawnicy, nauczyciele

Tabela 34. Liczba bezrobotnych zarejestrowanych na 1000 mieszkańców (źródło: SAS).

Nazwa jednostki	2014	2015	2016	2017	2018
Opoczno	49.8	37.5	32.7	23.4	23

Tabela 35. Liczba bezrobotnych zarejestrowanych do 25 roku życia na 1000 mieszkańców gminy (źródło: SAS).

Nazwa jednostki	2014	2015	2016	2017	2018
Opoczno	8.7	5.5	4.3	2.6	2.88

Tabela 36. Liczba długotrwale bezrobotnych zarejestrowanych na 1000 mieszkańców gminy (źródło: SAS).

Nazwa jednostki	2014	2015	2016	2017	2018
Opoczno	24.6	14.7	11	7.3	7.68

2.2. WYMIAR SPOŁECZNY

EDUKACJA

Gmina Opoczno ma w swoich zasobach 19 jednostek oświatowych na poziomie przedszkolnym, szkół podstawowych i średnich. Wśród nich jest 5 przedszkoli, 1 punkt przedszkolny, 12 szkół podstawowych, oraz jeden zespół szkół, w którego skład wchodzi szkoła podstawowa oraz liceum ogólnokształcące. 5 przedszkoli zlokalizowanych jest w mieście Opocznie, a punkt przedszkolny na terenach wiejskich, 3 z 13 szkół podstawowych zlokalizowane są w mieście, pozostałe 10 rozmieszczonych jest równomiernie na terenach wiejskich. Zespół Szkół Samorządowych, z jedynym w gminie liceum ogólnokształcącym, swoją siedzibę ma w Opocznie. Ponadto przy jednej ze szkół podstawowych (w Bielowicach) funkcjonuje Punkt Przedszkolny.⁷

Wykaz jednostek oświatowych zgodnie ze stanem na 2019 rok przedstawia się następująco:

- 1) Przedszkole Nr 2 w Opocznie ul. Szkolna 11,
- 2) Przedszkole Nr 4 w Opocznie ul. Norwida 2,
- 3) Przedszkole Nr 5 w Opocznie ul. Partyzantów 36,
- 4) Przedszkole Nr 6 z Grupą Żłobkową „Zielona Dolinka2” w Opocznie, ul. Kopernika 3,
- 5) Przedszkole Nr 8 w Opocznie ul. Kopernika 10a (z oddziałami integracyjnymi),
- 6) Punkt Przedszkolny w Bielowicach
- 7) Zespół Szkół Samorządowych nr 1 im. Marii Skłodowskiej-Curie w Opocznie:
 - Szkoła Podstawowa nr 1 im. Kornela Makuszyńskiego,
 - Samorządowe Liceum Ogólnokształcące,

⁷ Raport o stanie realizacji zadań oświatowych Gminy Opoczno w roku szkolnym 2017/18

- 8) Szkoła Podstawowa nr 2 z Oddziałami Integracyjnymi im. Kazimierza Wielkiego w Opcznie,
- 9) Szkoła Podstawowa nr 3 w Opcznie im. Henryka Sienkiewicza,
- 10) Szkoła Podstawowa im. Tadeusza Sygietyńskiego w Bukowcu Opczyńskim,
- 11) Szkoła Podstawowa im. Jana Pawła II w Mroczkowie Gościnnym,
- 12) Szkoła Podstawowa w Ogonowicach im. Armii Krajowej,
- 13) Szkoła Podstawowa w Wygnanowie,
- 14) Szkoła Podstawowa im. Stefana Żeromskiego w Bielowicach,
- 15) Szkoła Podstawowa w Januszewicach,
- 16) Szkoła Podstawowa w Kraśnicy,
- 17) Szkoła Podstawowa w Libiszowie,
- 18) Szkoła Podstawowa w Ziębowie z siedzibą w Modrzewiu,
- 19) Szkoła Podstawowa w Sielcu.

W mieście Opcznie działają 3 szkoły średnie podległe pod Zarząd Powiatu Opczyńskiego. Są to: Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych im. Stanisława Staszica zlokalizowany przy ul. Wojciecha Kosaka 4 (oferujący wykształcenie techniczne i ogólne) oraz I Liceum Ogólnokształcące im. Stefana Żeromskiego w Opcznie. Ponadto w granicach Gminy Opczno Powiat prowadzi również: Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy „Centrum Edukacji i Rozwoju” im. św. Jana Pawła II w Opcznie oraz Powiatowe Centrum Kształcenia Zawodowego i Ustawicznego w Mroczkowie Gościnnym.

Na terenie gminy funkcjonują również placówki przedszkolne i szkoły prowadzone przez organy inne niż Gmina Opczno. Są to:

- 1) Wchodzące w skład Zespołu Szkół Prywatnych im. Prof. Stanisława Albina Kowalskiego (Opczno ul. Partyzantów 1a):
 - Prywatne Przedszkole Kubusia Puchatka,
 - Publiczna Szkoła Podstawowa z Oddziałami Mistrzostwa Sportowego,
- 2) Artystyczne Niepubliczne Przedszkole „Akademia Przedszkolaka”, ul. M.C. Skłodowskiej 22,
- 3) Artystyczne Niepubliczne Przedszkole z Oddziałem Integracyjnym „Tygrysek Plus” w Opcznie, ul. Partyzantów 65,
- 4) Niepubliczne Przedszkole „Akademia Malucha” w Opcznie, ul. Hubala 3,
- 5) E - Maluch, Opczno ul. Staromiejska 75,
- 6) Szkoła Podstawowa i Przedszkole w Dzielnej, dzielna 64 A,
- 7) Szkoła Podstawowa w Kruszewcu, Kruszewiec 7,
- 8) Szkoła Podstawowa w Woli Załęźnej, Wola Załęźna 75.

Co szczególnie istotne, szkoły średnie w Opcznie mają dobrą opinię świadcząc usługi edukacyjne na wysokim poziomie. Stwarza to duże możliwości do rozwijania potencjału społecznego i gospodarczego lokalnej młodzieży.

Gmina Opczno prowadzi w swoich ośrodkach edukacyjnych również klasy integracyjne. Takie grupy funkcjonują w Przedszkolu nr 8, SP nr 2. Łącznie jest to 8 oddziałów integracyjnych (2 przedszkolne i 8 w szkole podstawowej).

Liczba uczniów w szkołach prowadzonych przez Gminę Opczno i innych

W szkołach średnich Gminy Opczno zauważyć można ogólną tendencję spadkową liczby uczniów. Wiąże się to przede wszystkim z postępującym trendem starzenia się społeczeństwa i coraz mniejszym przyrostem naturalnym. Jednocześnie jednak uwzględniając te tendencje zauważyć

można, że coraz większą popularnością cieszą się licea ogólnokształcące. Liczba uczniów tych szkół utrzymuje się na stałym poziomie, z niewielkimi wahaniami. Równolegle w szkołach zawodowych liczba uczniów z roku na rok maleje. W ciągu 4 lat między 2014 a 2018 rokiem spadła niemal o 3/4.

Tabela 37. Szkoły średnie ogólnokształcące w Gminie Opczno (źródło: BDL).

Rok	2014	2015	2016	2017	2018
Szkoły	4	4	4	4	4
Szkoła gminna (1)					
Uczniowie szkoły gminnej	366	333	355	362	354
Absolwenci szkoły gminnej	144	137	123	104	107
Szkoły powiatowe (2)					
Uczniowie	760	731	678	636	626
Absolwenci	272	252	256	242	222
Szkoła prowadzona przez pozostałe organizacje (1)					
Uczniowie	49	48	66	78	50
Absolwenci	18	14	16	15	17

Tabela 38. Szkoły średnie profilowane (zawodowe) w Gminie Opczno (prowadzone przez powiat) (źródło: BDL).

Rok	2014	2015	2016	2017	2018
Uczniowie	291	271	238	171	79
Absolwenci	80	86	99	69	81

Tabela 39. Uczniowie szkół ponadpodstawowych (ponadgimnazjalnych ogółem) (źródło: BDL).

Rok	2014	2015	2016	2017	2018
Uczniowie	1 466	1 383	1 337	1 247	1 109

W szkołach podstawowych natomiast trend jest odwrotny. Z roku na rok uczniów przybywa. W badanym okresie przybyły 2 ośrodki oferujące kształcenie na poziomie podstawowym. Analizując współczynnik skolaryzacji zauważyć można, że część uczniów uczęszczających do szkół w gminie pochodzi z jednostek sąsiednich.

Tabela 40. Uczniowie szkół podstawowych w Gminie Opczno (źródło: BDL).

Rok	2014	2015	2016	2017	2018	2019
L. szkół	17	17	17	19	18	18
Uczniowie	2 403	2 524	2 338	2 693	3 084	3 028
Absolwenci	365	385	369	-	-	279
Współczynnik skolaryzacji (%)	100,67	94,85	103,45	101,13	102,22	-

Wyniki egzaminu maturalnego

Szkoły średnie w Gminie Opczno charakteryzują się wysokim stopniem zdawalności egzaminów maturalnych. W szkołach ogólnokształcących odsetek absolwentów odbierających świadectwo dojrzałości utrzymuje się na stałe wysokim poziomie, przekraczając znacząco 90%. W przypadku szkół

zawodowych w ostatnich latach zanotowano znaczącą poprawę i poziom zdawalności z niecałych 80% w 2014 roku wzrósł do niemal 90% - wartości zbliżonych ze szkołami ogólnokształcącymi. Wyniki takie potwierdzać mogą wysoki poziom kształcenia w gminie, co wiąże się ze znacznym potencjałem w kierunku rozwoju gospodarki opartej o wiedzę.

Tabela 41. Zdawalność egzaminów maturalnych (%) (źródło: BDL).

Rok	2014	2015	2016	2017	2018
Absolwenci liceów ogólnokształcących	97,4	94,3	91,8	93,2	93,2
Absolwenci techników	79,2	64,5	87,2	89,2	87,6

OPIEKA ZDROWOTNA

Tabela 42. Liczba przychodni w Gminie Opoczno (źródło: BDL).

Rok	2014	2015	2016	2017	2018	2019
I. przychodni ogółem	7	8	10	12	13	13
Praktyki lekarskie w mieście	3	3	3	2	2	2
I. przychodni podległych samorządowi	3	4	4	4	4	4

W Gminie Opoczno z roku na rok udziela się coraz mniej porad lekarskich. Względem ponad 312 tys. porad ambulatoryjnej pomocy lekarskiej i 215 tys. porad podstawowej opieki w 2015 roku, w 2019 roku odnotowano odpowiednio 275 tys. i 182 tys. udzielonych porad. Adekwatnie, średnio udziela się też coraz mniej porad w przychodniach gminnych. Wiązać może się to z coraz gorszym dostępem do opieki zdrowotnej i redukcją liczby podmiotów świadczących takie usługi. Odstępstwa od trendu w pojedynczych latach mogą wynikać z innych czynników (j.n.).

Tabela 43. Liczba udzielonych porad lekarskich (źródło: BDL).

Rok	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Ambulatoryjna pomoc lekarska	301 319	312 651	282 942	272 447	278 158	275 593
Podstawowa opieka zdrowotna	196 064	215 401	181 769	169 939	182 554	185 272
w tym porady w przychodniach gminnych	58 936	76 147	52 778	55 912	64 364	58 351

Liczba udzielonych porad lekarskich na 1000 mieszkańców podlegała w przypadku gminy Opoczno znaczącym zmianom. O ile w latach 2014-2015 była wyższa, o tyle w latach 2016-2018 uległa ona znacznemu obniżeniu. I choć takie zjawiska fluktuacyjne mogą mieć różne przyczyny (np. zdiagnozowany czynnik chorobotwórczy i realizowane w tym zakresie badania przesiewowe zwiększający skokowo liczbę udzielonych porad lekarskich), to można w tym przypadku ze znacznym prawdopodobieństwem założyć, że ich podłożem jest mniejsza dostępność usług świadczonych przez służbę zdrowia na danym obszarze.

Tabela 44. Tab. 11. Liczba udzielonych porad lekarskich na 1000 mieszkańców (źródło: MRL).

Gmina	2014	2015	2016	2017	2018
Opoczno	5602	6182	5243	4911	5314,06

O mniejszej dostępności usług zdrowotnych może świadczyć wskaźnik liczby lekarzy i lekarzy dentystów pracujących wg podstawowego miejsca pracy na 1000 mieszkańców, który w analizowanym okresie pozostawał na względnie stabilnym poziomie, jednakże niższym niż średnia dla miast porównawczych.

Tabela 45. Liczba lekarzy i lekarzy dentystów pracujących wg podstawowego miejsca pracy na 1000 mieszkańców (źródło: MRL).

Gmina	2014	2015	2016	2017	2018
Opoczno	1,2	1,1	1,3	1,2	1,21

W Opocznie funkcjonuje jeden szpital. Jest to Szpital Powiatowy im E. Biernackiego w Opocznie.

Na niedostateczny dostęp mieszkańców Gminy Opoczno do usług zdrowotnych wskazuje też wskaźnik liczby łóżek w szpitalach ogólnych na 1000 mieszkańców. Na przestrzeni lat 2014-2018, w przypadku Opoczna wyraźnie zarysował się jego trend spadkowy.

Tabela 46. Liczba łóżek w szpitalach ogólnych na 1000 mieszkańców (źródło: MRL).

Gmina	2014	2015	2016	2017	2018
Opoczno	3	3	2,7	2,6	2,28

POMOC SPOŁECZNA - POZIOM INTEGRACJI SPOŁECZNEJ I IDENTYFIKACJA GRUP ZAGROŻONYCH WYKLUCZENIEM

Wydatki Gminy Opoczno na pomoc społeczną w przeliczeniu na 1000 mieszkańców w 2018 roku w porównaniu do 2014 roku spadły niemal dwukrotnie. W 2018 roku wyniosły 266 967,69 zł, co stanowiło 6,53% w wydatkach budżetu Gminy. Jest to znaczący spadek, gdyż w 2016 roku udział wydatków na pomoc społeczną stanowił blisko 1/3 wszystkich wydatków Gminy. Jest to związane na przestrzeni pięciu lat ze spadającą liczbą gospodarstw domowych żyjących poniżej kryterium dochodowego w przeliczeniu na 1000 mieszkańców oraz liczbą osób bezrobotnych na 100 osób w wieku produkcyjnym. Co ważne, zaobserwowano również spadek liczby beneficjentów pobierających świadczenia środowiskowej pomocy społecznej. W 2018 roku liczba beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. ludności wyniosła 693 osoby.

Tabela 47. Wydatki na pomoc społeczną w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców [zł] (źródło: SAS).

Nazwa jednostki	2014	2015	2016	2017	2018
Opoczno	460 866.75	471 598.36	107 8872.96	212 194.46	266 967.69

Tabela 48. Udział wydatków na pomoc społeczną w wydatkach budżetu gminy ogółem [%] (źródło: SAS).

Nazwa jednostki	2014	2015	2016	2017	2018
Opoczno	brak	17.37	31.08	5.56	6.53

Tabela 49. Liczba gospodarstw domowych żyjących poniżej kryterium dochodowego w przeliczeniu na 1000 mieszkańców (źródło: SAS).

Nazwa jednostki	2014	2015	2016	2017	2018
Opoczno	19.11	16.82	15.29	14.19	13.97

Tabela 50. Liczba osób bezrobotnych ogółem na 100 osób w wieku produkcyjnym (źródło: SAS).

Nazwa jednostki	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Opoczno	7.78	5.92	5.21	3.76	3.73	3.73

Tabela 51. Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. ludności (źródło: BDL).

Nazwa jednostki	2014	2015	2016	2017	2018
Opoczno	900	798	737	699	693

Stwierdzono również spadek liczby osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej na 1000 mieszkańców. Najwyższą wartość 90 dla gminy Opoczno odnotowano w 2014 roku, natomiast w kolejnych latach odnotowano spadek i w 2018 roku wynosiła ona zaledwie 69,57. Należy jednak dodać, że spadła liczba gospodarstw domowych, które w danym roku skorzystały ze świadczeń środowiskowej pomocy społecznej. Gospodarstwo domowe korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej, to takie, które otrzymało pomoc pieniężną, rzeczową lub w formie usług za pośrednictwem ośrodka pomocy społecznej zgodnie z ustawą z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej z późn. zm. Zgodnie z art. 7 ww ustawy pomocy społecznej udziela się z powodu wystąpienia m.in.: ubóstwa, bezdomności, bezrobocia, niepełnosprawności, przemocy. Można zatem przyjąć, iż obserwujemy korzystny trend zmniejszania się tych zjawisk wśród opoczyńskiej społeczności.

Tabela 52. Osoby korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej na 1000 mieszkańców (źródło: SAS).

Nazwa jednostki	2014	2015	2016	2017	2018
Opoczno	90	80	74	70	69.57

Tabela 53. Gospodarstwa domowe korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej (źródło: BDL).

Nazwa jednostki	2014	2015	2016	2017	2018
Opoczno	1 036	945	898	884	904

Liczba osób bezrobotnych zarejestrowanych ogółem na 1000 mieszkańców Gminy Opoczno w 2014 roku wyniosła 49,8, zaś w 2018 już tylko 23 osoby. Wartość dla Gminy Opoczno dotycząca liczby bezrobotnych zarejestrowanych do 25 roku życia na 1000 mieszkańców w 2014 roku wynosiła

8,7 i do 2017 roku zanotowano wartość spadkową, która wyniosła 2,66, natomiast w 2018 roku nastąpił niewielki wzrost – 2,88. Co istotne, w Gminie Opoczno zmniejsza się liczba długotrwale bezrobotnych zarejestrowanych na 1000 mieszkańców gminy.

O ile poprawiła się sytuacja osób bezrobotnych i wydatki na pomoc społeczną zmalały w ostatnich latach, to wydatki na specjalistyczne usługi opiekuńcze oraz ośrodek pomocy społecznej w Gminie Opoczno znacząco wzrosły. Udział wydatków na usługi opiekuńcze i specjalistyczne usługi opiekuńcze w ogólnych wydatkach na pomoc społeczną wzrósł z 1,17% w 2014 roku na 3,11% w 2018 roku. Zwrócić należy uwagę na stosunkowo wysoki wzrost wydatków na Instytucje Opieki Społecznej. W 2018 roku udział wydatków na ośrodek pomocy społecznej w ogólnych wydatkach na pomoc społeczną wyniósł 22,31% (w 2014 r. – 6,50%). Jest to niewątpliwie związane z rosnącym zapotrzebowaniem na usługi społeczne wśród występujących na terenie Gminy Opoczno grup osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.

Tabela 54. Udział wydatków na usługi opiekuńcze i specjalistyczne usługi opiekuńcze w ogólnych wydatkach na pomoc społeczną [%] (źródło: SAS).

Nazwa jednostki	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Opoczno	1.17	1.26	0.57	3.74	3.11	brak

Tabela 55. Wydatki na ośrodki pomocy społecznej w przeliczeniu na 1000 mieszkańców (źródło: SAS).

Nazwa jednostki	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Opoczno	29 949.88	37 239.17	47 054.98	52 492.80	59 569.63	brak

Tabela 56. Udział wydatków na ośrodki pomocy społecznej w ogólnych wydatkach na pomoc społeczną [%] (źródło SAS).

Nazwa jednostki	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Opoczno	6.50	7.90	4.36	24.74	22.31	brak

Rządowy program „Rodzina 500 plus” zapoczątkowany w kwietniu 2016 r. jest długofalowym wsparciem kierowanym przede wszystkim do rodzin naturalnych, ale również do rodzinnej pieczy zastępczej i placówek opiekuńczo-wychowawczych typu rodzinnego. Analiza danych⁸ wskazuje na spadek liczby beneficjentów pobierających świadczenia wychowawcze. W 2018 roku w Gminie Opoczno, średnio w miesiącu świadczenie pobierane było przez ponad 2300 rodzin. O 321 dzieci spadła ich liczba w 2018 roku w porównaniu do roku wcześniejszego. Blisko 23000 zł wyniosły wydatki na świadczenia wychowawcze w 2018 roku.

⁸ Należy pamiętać, iż w latach 2017-2018 pomoc finansowa przysługiwała rodzicom lub opiekunom dzieci do 18. roku życia, niezależnie od dochodu na drugie i kolejne dziecko, a w przypadku dochodu w wysokości nie przekraczającej 800 zł na osobę, także na pierwsze lub jedyne dziecko. Świadczenie wypłacane jest w wysokości 500 zł netto. Dla rodzin z dzieckiem niepełnosprawnym kryterium dochodowe jest wyższe i wynosi 1200 zł na osobę. Świadczenie przysługuje na mocy ustawy o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci. Brak danych odnośnie 2019 roku, w którym od 1 lipca świadczenie wychowawcze zostało wprowadzone na wszystkie dzieci do 18. roku życia bez względu na kryterium dochodowe.

Tabela 57. Świadczenia wychowawcze z programu Rodzina 500 Plus (źródło: BDL).

Nazwa jednostki - Opoczno	2017	2018
Przeciętna miesięczna liczba rodzin pobierających świadczenia wychowawcze z Programu Rodzina 500 Plus	2 553	2 363
Liczba dzieci, na które rodziny otrzymują świadczenia	4 051	3 730
Wydatki na świadczenia wychowawcze	24 641 297	22 944 644

Należy zaznaczyć, iż wykluczenie społeczne jest efektem kumulacji negatywnych czynników związanych zarówno z ekonomiczną, jak i społeczną marginalizacją. W celu reintegracji społecznej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym Gmina Opoczno obecnie powierza zadania do realizacji następujące placówki reintegracji społeczno-zawodowej (dane w zasobach gminy):

- Centrum Integracji Społecznej: (liczba osób: 60; funkcjonowało do 18.12.2019 r.);
- Klub Integracji Społecznej: (liczba osób: 15; funkcjonuje od 01.04.2019 r.);
- Warsztat Terapii Zajęciowej: liczba: 1, liczba osób: 33
- Zakład Aktywności Zawodowej: liczba: 0, liczba osób: 0

Łączna kwota przekazanych środków na ww. placówki w latach 2014-2020 wyniosła 258.660,00,-

Gmina realizuje zadania własne dotyczące rozwiązywania problemów społecznych w oparciu o wytyczne przyjętych programów: Gminnego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych Gminy Opoczno na 2020 rok oraz Gminnego Programu Przeciwdziałania Narkomani Gminy Opoczno na 2020 rok. Źródłem finansowania przewidzianych do realizacji zadań w niniejszych programach są środki finansowe budżetu Gminy Opoczno pochodzące z opłat za wydane zezwolenia na sprzedaż napojów alkoholowych. Dokumenty te określają lokalną strategię w zakresie profilaktyki uzależnień oraz minimalizacji szkód społecznych i indywidualnych wynikających z używania alkoholu i narkotyków.

Na podstawie analizy danych zastanych, w tym statystycznych i urzędowych, ekskluzja społeczna może dotyczyć zdiagnozowanych następujących zbiorowości społecznych:

1) Osoby starsze (powyżej 65 roku życia)

Z roku na rok obserwuje się wzrost liczby osób w wieku poprodukcyjnym. W 2014 roku odsetek ludności starszej w Gminie Opoczno wyniósł około 16%, zaś, w 2019 roku osoby starsze stanowiły już 1/5 całej społeczności gminnej. Współczynnik obciążenia demograficznego, który już w 2014 roku stanowił 56,28%, w 2019 roku wzrósł do 64,46% ogółu ludności. Prognozy dotyczące stanu ludności wskazują na starzenie się społeczeństwa opoczyńskiego. W 2019 roku w powiecie opoczyńskim liczba ludności w wieku poprodukcyjnym wyniosła 15911 osób. Prognozy dotyczące tej grupy funkcjonalnej w powiecie opoczyńskim są następujące: 2030 r. – 15795, 2040 r. 15843, 2050 r. – 18301 osób.

Należy jednak dodać, że tendencja ta dotyczy nie tylko Gminy Opoczno, ale całego kraju. Stąd też, wyższe wydatki na specjalistyczne usługi społeczne. Należy pamiętać, że w odniesieniu do grupy porównawczej, w Gminie Opoczno zaobserwowano jeden z najniższych wskaźników obciążenia demograficznego. Pod względem przewagi osób w wieku poprodukcyjnym nad nieprodukcyjnym sytuacja w Gminie jest lepsza niż przeciętna w grupie porównawczej (str. 4).

2) Osoby pracujące o niskim poziomie dochodów

Pomimo, iż zmniejsza się liczba bezrobotnych i wzrasta liczba osób pracujących oraz wzrastają ich dochody, to jednak analiza porównawcza wskazuje, iż sytuacja w Gminie Opoczno pod względem zarobków jest najgorsza względem grupy porównawczej. Średnie wynagrodzenie brutto poczynając od 2014 roku, gdzie wyniosło 3087,00 zł, co roku znacznie wzrastało, osiągając w 2018 roku wartość 3679,30 zł. Jednakże ujemna wartość wskaźnika standaryzowanego (patrz str. 10 przypis 4) oraz dynamiki zmian w badanym okresie, pozwala stwierdzić, iż zarobki mieszkańców Gminy Opoczno są niższe niż średnia oraz Gmina rozwija się wolniej i traci dystans względem grupy porównawczej.

Powyższe ma związek z aktywnością ekonomiczną, inaczej zawodową, która jest immanentną cechą ludności. Poziom aktywności ekonomicznej w dużej mierze zależy od funkcjonowania sytuacji rynku pracy, w którym zderzają się ze sobą siły związane z popytem na pracę i podażą pracy. Praca jest jedną z najważniejszych wartości społecznych i dóbr życiowych. Osoby aktywne zawodowo biorą udział w wytwarzaniu produktu krajowego, co pozytywnie wpływa na rozwój gospodarczy kraju. Analiza danych statystycznych pozwala stwierdzić, iż w Gminie Opoczno rośnie liczba pracujących, a spada liczba bezrobotnych. Stopa zatrudnienia w 2018 roku wyniosła 261 osób na 1000 mieszkańców. Jest to znaczący wzrost w porównaniu z rokiem 2014, gdzie jej wartość wynosiła 242 osoby. Wśród pracujących, odsetek kobiet wyniósł 45,42%, a mężczyzn – 54,58% w 2018 roku. Tym samym, zmniejszyła się ogólna liczba zarejestrowanych bezrobotnych. W 2019 roku bezrobotnych w Gminie Opoczno było zarejestrowanych zaledwie 773 osób, zaś w 2014 roku – 1743. Spadek liczby bezrobotnych odnotowano również w podziale na płeć. Więcej jest bezrobotnych kobiet niż mężczyzn. Co ważne, udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym spadł o około 4%.

Pomimo, satysfakcjonującego poziomu aktywności ekonomicznej mieszkańców, Opoczno posiada relatywnie słabą bazę gospodarczą. Liczba podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców utrzymuje się od kilku lat na zbliżonym poziomie około 70 podmiotów. W 2017 roku zaledwie 51 osób na 1000 mieszkańców prowadziło działalność gospodarczą sektora prywatnego. Natomiast, podmiotów gospodarczych sektora prywatnego ogółem na 1000 mieszkańców w 2017 roku, było 67. Zatem, wyzwaniem dla Opoczna będzie stworzenie korzystnych warunków do podjęcia i rozwoju działalności gospodarczej oraz zatrzymanie stosunkowo wysokiego kapitału ludzkiego młodych ludzi.

3) Osoby uzależnione od alkoholu

Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych szacuje, iż problem nadużywania alkoholu może dotyczyć ok. 2% populacji. W związku z tymi obliczeniami, w Gminie Opoczno problem uzależnienia od alkoholu może dotyczyć blisko 690 mieszkańców. Z przeprowadzonej analizy danych zastanych wynika, iż problem ten jest widoczny w Gminie Opoczno i na przestrzeni ostatnich lat i wciąż się utrzymuje. Liczba rodzin, które zostały objęte działaniami ze strony specjalistycznego Zespołu Interdyscyplinarnego w 2018 roku wyniosła 115. Jest to znaczący wzrost w stosunku do roku poprzedniego. Jednakże, z perspektywy 2014 roku liczba ta utrzymuje się na zbliżonym poziomie. Można zatem utrzymywać, iż problem ten powraca i jest trudny do pokonania. Od 2014 roku wystąpił znaczący wzrost liczby rodzin, które skorzystały z materialnej pomocy Miejsko-Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej z powodu alkoholizmu. O prawie 160 tys. złotych od 2014 roku, wzrosły środki finansowe wydatkowane na pomoc rodzinom z problemem alkoholowym.

Tabela 58. Informacja na temat rodzin objętych pomocą z powodu uzależnienia od alkoholu (źródło: Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Opocznie [w:] Gminny Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych Gminy Opoczno na 2020 rok).

	2014	2015	2016	2017	2018
Liczba rodzin, które skorzystały z pomocy materialnej Miejsko-Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej z powodu alkoholizmu	46	53	60	77	72
Liczba rodzin, które zostały objęte działaniami Zespołu Interdyscyplinarnego	114	70	104	60	115
Środki finansowe wydatkowane na pomoc rodzinom z problemem alkoholowym	84.380,54 zł	89.687,04 zł	108.437,07 zł	250.333,53 zł	242.513,53 zł

W 2018 roku w porównaniu do roku poprzedniego nastąpił wzrost liczby osób, które skorzystały ze świadczonej pomocy z Poradni Leczenia Uzależnień w Opocznie. Odnotowano, iż osób z problemem alkoholowym i osób dotkniętych przemocą domowych w 2018 roku w porównaniu do roku poprzedniego było więcej. Natomiast, nieco zmalała liczba osób współuzależnionych, które skorzystały z oferowanej pomocy.

Tabela 59. Informacja na temat działań w zakresie przeciwdziałania uzależnieniom od alkoholu (źródło: Poradnia Leczenia Uzależnień w Opocznie [w:] Gminny Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych Gminy Opoczno na 2020 rok).

	2014	2015	2016	2017	2018
Liczba osób, które skorzystały ze świadczonej pomocy, w tym:	563	664	606	470	515
Osoby z problemem alkoholowym	402	447	436	339	378
Osoby współuzależnione	88	93	85	88	86
Osoby dotknięte przemocą domową	73	124	85	43	51

Spośród oferowanej bezpłatnej pomocy udzielanej osobom uzależnionym przez Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie, najczęściej udzielano w 2018 roku porad psychologicznych. W stosunku do 2014 roku, liczba ta znacząco wzrosła. Ponad 200 udzielono także terapii indywidualnych w 2018 roku. Generalnie, 736 osób w 2018 roku skorzystało z oferowanej pomocy.

Tabela 60. Informacja na temat działań w zakresie przeciwdziałania uzależnieniom od alkoholu (źródło: Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Opocznie [w:] Gminny Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych Gminy Opoczno na 2020 rok).

	2014	2015	2016	2017	2018
Liczba osób, które skorzystały z oferowanej pomocy, w tym:	890	642	795	659	736
Porady prawne	275	143	178	138	179
Porady psychologiczne	65	100	254	277	240
Terapia indywidualna	246	250	282	203	208
Terapia rodzinna	26	33	78	41	18
Ilość założonych Niebieskich Kart	0	3	3	0	1

4) Osoby uzależnione od substancji psychoaktywnych

Wśród osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, można wyróżnić osoby uzależnione od narkomanii. Od 2014 roku wzrosła liczba osób z problemem narkomanii, które skorzystały z pomocy świadczonej przez Poradnię Leczenia Uzależnień w Opocznie. W 2018 roku tych osób było 36. Dość znaczącym problemem wydaje się być przestępczość narkotykowa działająca na terenie Gminy Opoczno. Tylko w 2018 roku wykryto 95 przestępstw związanych z naruszeniem przepisów o przeciwdziałaniu narkomanii. Jednakże, w stosunku do 2014 roku, liczba ta nieznacznie zmalała. Odnotowano pojedyncze przypadki użycia tzw. dopalaczy przez młodzież i dorosłych.

Tabela 61. Informacje na temat działań w zakresie przeciwdziałania narkomanii na terenie Gminy Opoczno (źródło: Gminny Program Przeciwdziałania Narkomani Gminy Opoczno na 2020 rok).

	2014	2015	2016	2017	2018
Liczba wykrytych przestępstw związanych z naruszeniem przepisów o przeciwdziałaniu narkomanii przez funkcjonariuszy Powiatowej Komendy Policji w Opocznie	107	37	53	91	95
Liczba osób z problemem narkomanii korzystających z pomocy świadczonej przez Poradnię Leczenia Uzależnień w Opocznie	29	40	40	57	36
Liczba rodzin, które skorzystały z pomocy materialnej Miejsko-Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej z powodu uzależnienia od substancji odurzających i psychoaktywnych	3	4	4	4	4
Liczba zatruc środkówami zastępczymi i nowymi substancjami psychoaktywnymi („dopalaczami”) wśród dzieci i młodzieży	0	0	0	1	2
Liczba zatruc środkami zastępczymi i nowymi substancjami psychoaktywnymi („dopalaczami”) wśród dorosłych	1	3	2	1	5

STOPIEŃ INTEGRACJI / ROZWARSTWIENIA SPOŁECZNEGO

Choć wskaźnik liczby osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej na 1000 mieszkańców wykazuje tendencję spadkową (spadek z poziomu 90 w 2014 roku do 69,57 w 2018 roku), to wciąż utrzymuje się na poziomie wysokim. Wskazuje to na pozostawanie stosunkowo dużej grupy mieszkańców Gminy Opoczno w trudnej sytuacji materialnej.

Tabela 62. Osoby korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej na 1000 mieszkańców (źródło: MRL).

Gmina	2014	2015	2016	2017	2018
Opoczno	90	80	74	70	69,57

Ogólny trend spadkowy powiela wskaźnik liczby przyznanych dodatków mieszkaniowych na 1000 mieszkańców, który w okresie 2014-2018 zmniejszył się w przypadku Gminy Opoczno niemal dwukrotnie (z poziomu 78 w 2014 roku do 40,84 w 2018 roku). Mając na uwadze cel przyznawania dodatku mieszkaniowego, jakim jest dofinansowanie kosztów utrzymania mieszkań gospodarstwom, które nie są w stanie pokrywać kosztów swojego utrzymania, zarówno trend jak i wartości wskaźnika należy ocenić pozytywnie.

Tabela 63. Liczba przyznanych dodatków mieszkaniowych na 1000 mieszkańców (źródło: MRL).

Gmina	2014	2015	2016	2017	2018
Opoczno	78	66	58	47	40,84

BEZPIECZEŃSTWO I PORZĄDEK PUBLICZNY

Analiza danych statystycznych dotyczących bezpieczeństwa osobistego mieszkańców Gminy Opoczno wskazuje na niewystarczający poziom zapewnienia bezpieczeństwa. Na przestrzeni pięciu lat wzrosła liczba stwierdzonych przez policję przestępstw wymierzonych przeciwko zdrowiu i życiu obywateli na 10 tys. mieszkańców. Najwięcej przestępstw wystąpiło w 2016 roku. W 2018 roku odnotowano około 6 przestępstw na 10 tys. mieszkańców. Jeśli chodzi o sytuację Gminy Opoczno pod względem stwierdzonych przez policję przestępstw przeciwko mieniu, ich ilość waha się na przestrzeni lat, oscylując jednak w okolicach średniej zbliżonej do wyniku w 2018 roku, który wyniósł 66,57. Najwięcej tego typu przestępstw ponownie odnotowano w 2016 roku – aż 102 przestępstwa na 10 tys. mieszkańców.

Tabela 64. Przestępstwa stwierdzone przez policję w zakończonych postępowaniach przeciwko zdrowiu i życiu na 10 tys. mieszkańców (źródło: SAS).

	2014	2015	2016	2017	2018
Opoczno	4.7	3.9	7	5.7	5.66

Tabela 65. Przestępstwa stwierdzone przez policję w zakończonych postępowaniach przeciwko mieniu na 10 tys. mieszkańców (źródło: SAS).

	2014	2015	2016	2017	2018
Opoczno	70	63	102	51	66.56

Na zbliżonym poziomie notuje się przestępstwa drogowe stwierdzone przez policję w zakończonych postępowaniach przygotowawczych na 10 tys. mieszkańców. Ich liczba na przestrzeni ostatnich lat znajduje się na poziomie około 20 przestępstw. Nie są to wysokie wartości, jednak negatywnie ocenić można brak redukcji ilości przestępstw drogowych na przestrzeni lat.

Tabela 66. Przestępstwa drogowe stwierdzone przez policję w zakończonych postępowaniach przygotowawczych na 10 tys. mieszkańców (źródło: SAS).

	2014	2015	2016	2017	2018
Opoczno	21.6	22.8	23.2	18.8	22.01

Wyspecjalizowaną jednostką, interweniującą w przypadku wystąpienia w Gminie negatywnych zjawisk zagrażających bezpieczeństwu mieszkańców, jest powołany przez Burmistrza Gminy Zespół Zarządzania Kryzysowego.⁹ Sprawną realizację zarządzania kryzysowego w gminie Opoczno warunkują:

1. Gminny Plan Zarządzania Kryzysowego;
2. Instrukcja funkcjonowania Gminnego Magazynu Przeciwpowodziowego;
3. Znajomość zadań przez osoby funkcyjne Gminnego Zespołu Zarządzania Kryzysowego;
4. Środki finansowe (gminna rezerwa finansowa na usuwanie skutków sytuacji kryzysowej);
5. Stan oraz stopień gotowości sił i środków reagowania kryzysowego;

⁹ Zarządzenie nr 41/2020 Burmistrza Opoczno z dnia 13 marca 2020 roku w sprawie: powołania Gminnego Zespołu Zarządzania Kryzysowego.
(https://fs.siteor.com/opoczno/files/Zarzdzienia%20Burmistrza/Rok%202020/Nr_41_2020.pdf?1584100903)

6. Znajomość zagrożeń i zasad zachowania się w przypadku ich wystąpienia przez ludność gminy;
7. Przygotowanie merytoryczne pracowników Urzędu Miejskiego w Opocznie do wykonywania dodatkowych obowiązków związanych z wykonywaniem zadań w ramach zarządzania w sytuacji kryzysowej;
8. Współpraca Urzędu Miejskiego w Opocznie z jednostkami podległymi i nadzorowanymi, przedsiębiorcami i mieszkańcami gminy w fazie zapobiegania, przygotowania, reagowania i odbudowy dla dobra ogółu mieszkańców;
9. Plan Operacyjny Ochrony przed Powodzią.
10. Uruchomienie całodobowego telefonu alarmowego dla mieszkańców gminy.

W 2019 r. podjęto interwencje dotyczące zgłoszeń od mieszkańców gminy Opoczno w sprawie¹⁰:

- zakłócanie porządku - 20
- zagrożenie w ruchu drogowym - 70
- ochrona środowiska i gospodarki odpadami - 119
- zagrożenie zdrowia i życia - 5
- awarie techniczne - 18
- pożary, katastrofy - 6
- zwierzęta – 104
- inne- 19

Obecnie na terenie gminy Opoczno funkcjonuje ogółem 9 jednostek OSP, w tym:

- na terenie miasta - 1,
- na terenie wiejskim - 7,
- na terenie zakładu - 1.

Członkowie OSP Ogółem - 309 osób w tym:

- Członkowie czynni - 264
- Członkowie honorowi - 37
- Mężczyźni – 290
- Kobiety - 19

Młodzieżowe Drużyny Pożarnicze - 77:

- MDP chłopców – 52
- MDP Dziewcząt – 25

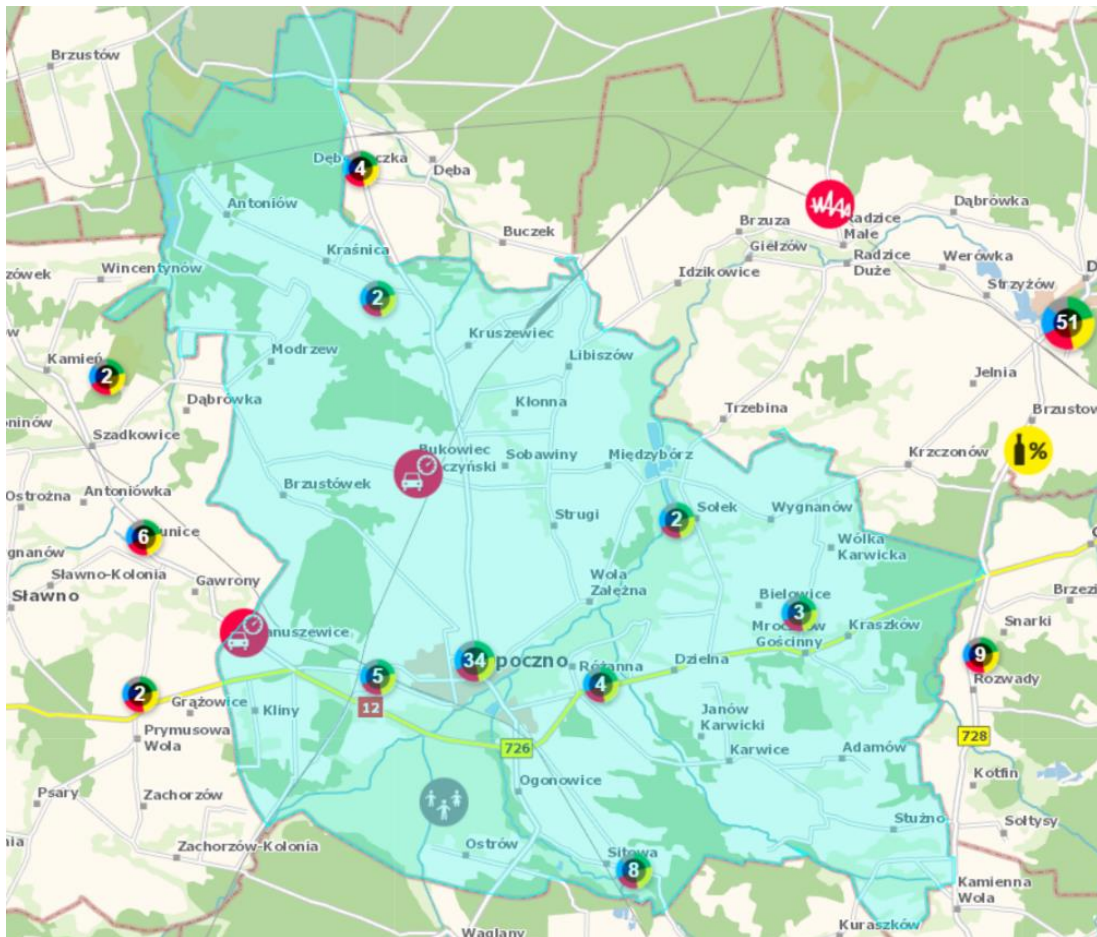
Na terenie Gminy Opoczno działa również Straż Miejska. W 2019 roku odnotowanych zostało ponad 3500 zdarzeń, interwencji i przeprowadzonych czynności, udzielonych pomocy innym instytucjom oraz kontroli. Wśród wielu szczegółowych zadań wymienić można między innymi reagowanie na przejawy zakłócania porządku publicznego, spożywanie alkoholu w miejscach publicznych, łamanie przepisów ruchu drogowego, nieprzestrzeganie zasad trzymania i prowadzenia zwierząt w miejscach publicznych, niewłaściwy stan czystości i porządku na terenie miasta, awarie i uszkodzenia infrastruktury miejskiej, dróg i ich oznakowania, oraz wiele innych.

¹⁰ Raport o stanie Gminy Opoczno za 2019 rok (źródło: <https://www.opoczno.pl/aktualnosci/n,148205,raport-o-stanie-gminy-opoczno-za-2019-rok.html>)

Według Krajowej Mapy Zagrożeń Bezpieczeństwa na dzień 14.12.2020 r. w Gminie Opoczno odnotowano łącznie 68 zagrożeń. W większości dotyczą one wykroczeń związanych z niewłaściwym parkowaniem, przekraczaniem dozwolonej prędkości, czy spożywania alkoholu w miejscach publicznych.

Można zatem stwierdzić, iż liczba przestępstw zarejestrowanych na terenie Gminy Opoczno oraz wykroczeń znajduje się na zbliżonym poziomie od kilku lat, ale nie zaobserwowano poprawy sytuacji, zaś w porównaniu do grupy porównawczej liczba ta jest wciąż za wysoka. Jednym z rozwiązań niwelowania negatywnych zjawisk, byłoby podnoszenie świadomości społecznej w zakresie zasad bezpieczeństwa publicznego oraz poprawnego zachowania zgodnie z powszechnie akceptowanymi zasadami i normami społecznymi.

Mapa 1. Krajowa Mapa Zagrożeń Bezpieczeństwa – Gmina Opoczno, stan na 14.12.2020 (źródło: Krajowa Mapa Zagrożeń Bezpieczeństwa).

Z informacji zawartych w Gminnym Programie Rewitalizacji dla Gminy Opoczno wynika, iż istotnym problemem jest bezpieczeństwo w wyznaczonym obszarze rewitalizacji. Liczba przestępstw na wyznaczonym obszarze na przestrzeni lat 2010–2014 (okres analizowany na potrzeby diagnozy) systematycznie malała, jednak nadal pozostawała na bardzo wysokim poziomie (84 przestępstw) w porównaniu do średniej w Gminie Opoczno w 2014 roku, która wynosiła 19 przestępstw na 1 000 mieszkańców (84 w obszarze zdegradowanym wymagającym rewitalizacji). Głównym problemem są tu dewastacje mienia publicznego. Przeciwdziałanie tego typu procesom jest szczególnie ważne

z uwagi na znaczenie tego obszaru dla kształtowania jakości życia w mieście. Interwencje mogą polegać na monitorowaniu obszaru, ale w pierwszej kolejności należy skupić się na jego funkcjach, w wyniku czego zmianie ulegnie zarówno jego postrzeganie jak też zachowania społeczne w przestrzeniach publicznych.

SPORT I REKREACJA

Sport i rekreacja to jeden z ważnych obszarów działania gminy, na którego rozwój jest wyraźne zapotrzebowanie. W Gminie Opoczno 27 klubów sportowych. Na przestrzeni lat przybywało klubów. Rosła również liczba osób zainteresowanych sportem. W roku 2019 ćwiczyło w klubach 1911 osób – o ok. 400 więcej niż w roku 2012. Jednocześnie zauważyć można, że wśród osób ćwiczących dominują mężczyźni. Może się to wiązać z ofertą niedostosowaną w pełni do potrzeb kobiet. Jednocześnie odnotować należy, że osoby ćwiczące w klubach to przede wszystkim młodzież do 18 roku życia. Zainteresowanie klubami wśród osób pełnoletnich jest znikome.

Najbardziej rozpoznawalnym klubem w gminie jest Miejski Klub Sportowy Ceramika Opoczno. Klub funkcjonuje od 1945 roku. Jest to klub piłkarki, już nie grający w IV lidze – od czerwca 2021 roku spadek do ligi okręgowej. Klub ma swoją siedzibę przy Al. Sportowej 1 w Opocznie.

Tabela 67. Kluby sportowe łącznie z klubami wyznaniowymi i UKS w Gminie Opoczno (źródło: BDL).

Rok	2012	2014	2016	2018
Kluby sportowe	22	24	28	27
Ćwiczący ogółem	1 518	1 812	1 973	1 911
Ćwiczący mężczyźni	1 071	1 276	1 378	1 313
Ćwiczące kobiety	447	536	595	598
Sekcje sportowe	61	63	81	65
Trenerzy	4	10	31	40

Tabela 68. Młodzież ćwicząca w klubach sportowych (źródło: BDL).

Rok	2012	2014	2016	2018
Ćwiczący do lat 18	1 264	1 572	1 694	1 571

Potencjał związany z zainteresowaniem mieszkańców sportem ograniczać może brak odpowiednio rozbudowanej i dostosowanej do potrzeb bazy obiektów sportowych. Na przestrzeni lat widać, że zasób ten nie jest praktycznie rozwijany.

Na terenie gminy jest jeden stadion – stadion przy Al. Sportowej 1 w Opocznie, który może pomieścić 4500 osób. W sumie na obiekcie sportowym przy Al. Sportowej znajdują się dwa pełnowymiarowe boiska sportowe oraz dwa treningowe. W całej gminie funkcjonuje:

- 11 boisk sportowych
- 2 orliki
- 5 siłowni zewnętrznych
- 1 kryta pływalnia (jedyny obiekt na cały powiat)
- 1 siłownia miejska
- obiekt rekreacyjny przy ul. Gen. K. Bończy – Załęskiego
- 2 małe boiska do koszykówki znajdujące się na orlikach

- 3 boiska do siatkówki plażowej (przy Zespole Szkół Prywatnych, przy Zespole Szkół Ogólnokształcących im. Stefana Żeromskiego w Opocznie oraz przy ul. Gen. K. Bończy – Załęskiego

Boisko wielofunkcyjne z 400 m bieżnią okólną, 4 – torową i pełnowymiarowym boiskiem sztucznym do piłki nożnej ma powstać na obiekcie sportowym przy Al. Sportowej 1 w Opocznie.

Na obszarze całej gminy brakuje takich obiektów jak siłownie plenerowe, korty tenisowe (w sąsiedniej gminie Białczów działa szkołka tenisowa), czy boiska koszykarskie. Zdecydowanie brakuje również boisk wielofunkcyjnych.

Tabela 69. Obiekty sportowe na terenie gminy (źródło: BDL).

Rok	2014	2018
Stadiony	1	3
Boiska piłkarskie	10	11
Boiska do koszykówki	-	-
Boiska do piłki siatkowej	-	-
Boiska uniwersalne	1	1
Korty tenisowe	-	-
Pływalnie kryte	1	1

KULTURA

W 2019 roku jednym z najważniejszych wydarzeń zorganizowanych przez Gminę Opoczno były ekologiczne Dni Opoczna, które zostały dofinansowane przez Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Łodzi w wysokości 38 820,00 zł. W ramach tego festiwalu Gmina poniosła dodatkowo koszty 216 614,15 zł. W ramach budżetu zostały zrealizowane zadania z zakresu zakupu gadżetów promujących Gminę Opoczno na kwotę 31 833,09 zł. Ponadto, została wydana publikacja „Zainspiruj się. Opoczyńskie”, a także płyta „Najstarsi skrzypkowie regionu opoczyńskiego 2019”. Łączna kwota wydatków na publikacje: 46 851,17 zł. Został również opracowany wydany Kalendarz Miast Partnerskich na 2020 rok, koszt w wysokości 9 639,40 zł. W ramach Dnia Kobiet współorganizowano *Babskie Pogaduchy w Dzielnej*, projekcję filmu w MDK oraz I Charytatywny Maraton Fitness – łączny koszt 11 150,87 zł. Co więcej, Gmina współorganizowała ponad 14 wydarzeń otwartych dla mieszkańców za łączną kwotę ponad 44 tysięcy złotych oraz 5 wydarzeń sportowych za łączną kwotę blisko 50 tysięcy złotych.

Instytucje kulturalne w Gminie Opoczno:

- Miejska Biblioteka Publiczna i filie – na działalność kulturalno-oświatową w 2019 roku wydała łącznie ponad 39 tysięcy złotych. W 2019 roku:

- MBP zorganizowała około 10 imprez kulturalno-oświatowych skierowanych do dorosłego czytelnika oraz około 10 imprez kulturalno-oświatowych adresowanych do dzieci i młodzieży
- MBP filia nr 1 zorganizowała 4 wydarzenia
- MBP filia w Libiszowie zorganizowała 8 wydarzeń
- MBP filia w Mroczkowie Gościnnym zorganizowała 5 wydarzeń
- MBP filia w Ogonowicach zorganizowała 7 wydarzeń

- Miejski Dom Kultury im. Tadeusza Sygietyńskiego w 2019 roku:

- zorganizował 65 wydarzeń kulturalnych
- współorganizował 36 imprez
- brał udział w 49 imprezach obcych
- bezpłatnie zabezpieczył technicznie 26 wydarzeń
- zorganizował 44 imprezy komercyjne

- Muzeum Regionalne w Opocznie – otrzymało dotacje z budżetu gminy w wysokości 652 tysięcy złotych oraz pozyskało środki zewnętrzne w wysokości ponad 42 tysięcy. Oprócz stałej ekspozycji historyczno-etnograficznej poświęconej Ziemi opoczyńskiej w 2019 roku:

- zorganizowało 10 wystaw czasowych
- współorganizowało 3 wystawy czasowe w innych placówkach muzealnych
- zorganizowało 6 wystaw plenerowych w przestrzeni miasta
- prowadziło 8 lekcji muzycznych
- współorganizowało 11 konkursów skierowanych do młodzieży szkolnej i dorosłych
- wydało 4 publikacje
- prowadziło 7 wykładów i prelekcji
- współorganizowało 8 uroczystości patriotycznych
- prowadziło 16 innych działalności o profilu kulturalnym

Efektywne zagospodarowanie infrastruktury kulturalnej stanowi niezbędny warunek rozwoju kultury w regionie. Analiza struktury wydatków budżetu gminy pozwala stwierdzić, iż zmalały wydatki na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego z 4,3% w 2014 roku na 3,4% w 2018 roku. W Gminie Opoczno wraz z filiami jest 5 bibliotek. Wydatki na nie, w porównaniu do 2014 roku nieznacznie wzrosły i wyniosły około 15%. Jednakże, w 2015 roku stanowiły one 1/5 wszystkich wydatków na instytucje kultury. Podobnie prezentuje się struktura wydatków na rozwój muzeum. Oscyluje ona na poziomie 12% w 2018 roku. Należy zauważyć, iż w roku wcześniejszym wydatki na muzeum stanowiły 23%. Znacznie więcej gmina przeznaczała na domy i ośrodki kultury, świetlice i kluby. W 2018 roku wydatki na te instytucje stanowiły około 52% ogółu wydatków na instytucje kultury. Aczkolwiek, w porównaniu z wcześniejszymi latami, odsetek ten wyraźnie się zmniejszył. W 2014 roku odsetek ten był aż o 20% wyższy. Można zatem generalnie zauważyć, spadek wydatków przeznaczonych na rozwój kulturalny w Gminie.

Tabela 70. Udział wydatków w Dziale 921 - Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego w wydatkach ogółem (źródło: SAS).

Nazwa jednostki	2014	2015	2016	2017	2018
Opoczno	4.30	3.40	2.80	3.20	3.40

Tabela 71. Wydatki w rozdziale 92116 – Biblioteki (źródło: SAS).

Nazwa jednostki	2014	2015	2016	2017	2018
Opoczno	13.08	19.13	18.95	15.31	14.72

Tabela 72. Wydatki w rozdziale 92118 – Muzea (źródło: SAS).

Nazwa jednostki	2014	2015	2016	2017	2018
Opoczno	12.75	19.80	14.72	22.67	12.20

Tabela 73. Wydatki w rozdziale 92109 - Domy i ośrodki kultury, świetlice i kluby (źródło: SAS).

Nazwa jednostki	2014	2015	2016	2017	2018
Opoczno	74.17	61.07	66.33	60.53	52.19

Tak niskie oraz malejące wydatki na instytucje kulturalne w Gminie Opoczno mogą być związane ze spadającym zainteresowaniem mieszkańców uczestnictwem w kulturze oraz nieatrakcyjną bądź źle rozpropagowaną ofertą kulturalną. Biorąc jednak pod uwagę dość bogatą ofertę realizowanych w 2019 roku wydarzeń skierowanych do mieszkańców przez instytucje kultury w Gminie, można domniemywać, iż mamy do czynienia ze źle prowadzoną akcją promocyjną, na co zwracali również uwagę mieszkańcy w procesie partycypacyjnym w ramach opracowywania dokumentu Planu Rozwoju Lokalnego w 2020 roku.

Liczba uczestników imprez na 1000 mieszkańców z roku na rok systematycznie malała i w 2018 roku wyniosła blisko 568 mieszkańców. Jest to zdecydowany spadek, gdyż w 2014 roku liczba ta wynosiła 953 osoby. Zauważalna jest utrzymująca się tendencja spadkowa.

Tabela 74. Liczba uczestników imprez kulturalnych na 1000 mieszkańców (źródło: SAS).

Nazwa jednostki	2014	2015	2016	2017	2018
Opoczno	953.20	862.10	836.10	762.40	567.70

Spadek uczestnictwa mieszkańców w kulturze można zaobserwować w każdej sferze. Na przestrzeni pięciu lat, zmalała liczba czytelników bibliotek publicznych na 1000 ludności. Do 2016 roku odnotowano tendencję wzrostową, jednak w 2017 roku liczba ta gwałtownie zmalała i w 2018 roku z zasobów bibliotecznych skorzystało jedynie 111 czytelników na 1000 mieszkańców. O 40 osób zmalała liczba odwiedzających muzea. W 2018 roku liczba zwiedzających wyniosła 136 osób na 1000 mieszkańców. Tendencja spadkowa jest również widoczna w liczbie organizowanych imprez oświatowych w muzeach. W 2018 roku było ich 11, podczas gdy pięć lat wcześniej – 20.

Tabela 75. Czytelnicy bibliotek publicznych na 1000 ludności (źródło: BDL).

Nazwa jednostki	2014	2015	2016	2017	2018
Opoczno	127	128	132	118	111

Tabela 76. Zwiedzający muzea i oddziały na 1000 mieszkańców (źródło: SAS).

Nazwa jednostki	2014	2015	2016	2017	2018
Opoczno	176.50	163.40	132.20	167.60	136.40

Tabela 77. Imprezy oświatowe w muzeach na 10 tys. mieszkańców (źródło: SAS).

Nazwa jednostki	2014	2015	2016	2017	2018
Opoczno	19.90	12.90	20.70	15.60	11.60

Analizując strukturę uczestnictwa w poszczególnych rodzajach imprez, można zauważyć, iż mieszkańcy Gminy Opoczno najchętniej w 2018 roku brali udział w festiwalach i przeglądach artystycznych oraz koncertach. Udział ten był na poziomie około 14% i był to najniższy odsetek na przestrzeni ostatnich lat. Niewiele mniej osób chętnie uczestniczyło prelekcjach/spotkaniach/wykładach (około 13%). Na zbliżonym poziomie 8% w 2018 roku było uczestników wystaw i imprez turystyczno-sportowych.

Tabela 78. Udział uczestników poszczególnych rodzajów imprez w ogólnej liczbie uczestników imprez: wystawy (źródło: SAS).

Nazwa jednostki	2014	2015	2016	2017	2018
Opoczno	brak	9.63	6.23	5.04	8.13

Tabela 79. Udział uczestników poszczególnych rodzajów imprez w ogólnej liczbie uczestników imprez: festiwale i przeglądy artystyczne (źródło: SAS).

Nazwa jednostki	2014	2015	2016	2017	2018
Opoczno	brak	20.61	22.35	19.86	14.84

Tabela 80. Udział uczestników poszczególnych rodzajów imprez w ogólnej liczbie uczestników imprez: koncerty (źródło: SAS).

Nazwa jednostki	2014	2015	2016	2017	2018
Opoczno	brak	17.95	15.13	8.34	14.48

Tabela 81. Udział uczestników poszczególnych rodzajów imprez w ogólnej liczbie uczestników imprez: prelekcje, spotkania, wykłady (źródło: SAS).

Nazwa jednostki	2014	2015	2016	2017	2018
Opoczno	brak	8.21	6.37	9.75	13.70

Tabela 82. Udział uczestników poszczególnych rodzajów imprez w ogólnej liczbie uczestników imprez turystycznych i sportowo – rekreacyjnych (źródło: SAS).

Nazwa jednostki	2014	2015	2016	2017	2018
Opoczno	brak	8.09	7.25	12.06	7.54

Niską aktywność kulturową mieszkańców Gminy Opoczno potwierdzają również wyniki badania przeprowadzonego przez Urząd Miasta w Opocznie w 2014 roku na temat poznania opinii mieszkańców gminy Opoczno na temat jakości i stopnia atrakcyjności oferty kulturalnej oraz działalności pla-

cówek organizujących imprezy i przedsięwzięcia kulturalne na terenie gminy (N=142). Wśród opoczyńskich placówek kulturalnych największą popularnością cieszył się w 2014 roku Miejski Ośrodek Kultury. Przeważająca większość nie korzystała z zasobów bibliotecznych ani z wystaw muzealnych. Analiza odpowiedzi udzielanych na pytania o częstotliwość uczestnictwa na przestrzeni 2013 i pierwszej połowy 2014 roku w wydarzeniach kulturalnych pozwoliła na stwierdzenie, że ankietowani opocznianie rzadko biorą udział w przedsięwzięciach kulturalnych, zwłaszcza w tych organizowanych na terenie gminy Opoczno. Główną przyczyną niskiego zainteresowania uczestnictwem w wydarzeniach kulturalnych była nieatrakcyjna oferta. Należy zwrócić uwagę, iż większa część mieszkańców deklarowała, iż nie wiedziała o żadnym z oferowanych wydarzeń. Wydaje się, iż dobrym pomysłem promującym kulturę w Gminie byłby informator kulturowy udostępniony na stronie internetowej Gminy. Ten pomysł poparła zdecydowana większość mieszkańców.

ORGANIZACJE I STOWARZYSZENIA SPOŁECZNE

Obecnie, Gmina Opoczno współpracuje z 25 stowarzyszeniami. Jest to współpraca finansowa i pozafinansowa (np. współorganizacja imprez/wydarzeń). Łącznie zarejestrowanych stowarzyszeń w KRS oraz rejestrze Starostwa Powiatowego w Opocznie jest 60. Dodatkowo, na terenie Gminy Opoczno działają:

- 5 fundacji
- 9 OSP
- 41 klubów/stowarzyszeń sportowych (w tym 21 UKS),
- 2 spółdzielnie socjalne
- 24 stowarzyszenia działające na rzecz mieszkańców gminy Opoczno

28 Kół Gospodyń Wiejskich, liczących 347 członków Podstawą prawną współpracy Gminy Opoczno wraz z organizacjami pozarządowymi jest ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 o działalności pożytku publicznego i wolontariacie oraz opracowany na jej podstawie Roczny Program Współpracy Gminy Opoczno z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego na 2020 rok. Ogłoszenie o konsultacjach wraz z projektem uchwały i programu współpracy zamieszczono w Biuletynie Informacji Publicznej oraz na tablicy ogłoszeń w Urzędzie Miejskim w Opocznie. Każda z organizacji miała możliwość wypowiedzenia się na temat projektu poprzez wypełnienie i złożenie formularza w formie papierowej lub elektronicznej. Jednak, w wyznaczonym terminie konsultacji nie zgłoszono żadnych opinii.

Pierwszy Program Współpracy z organizacjami pozarządowymi Gmina Opoczno przyjęła w 2004 roku. Dokument określa cele, zasady i formy współpracy z trzecim sektorem. Głównym celem współpracy międzysektorowej jest budowanie partnerstwa między administracją publiczną i sektorem pozarządowym oraz wspieranie organizacji pozarządowych w realizacji zadań publicznych, co ma przyczynić się do efektywności, skuteczności oraz jakości prowadzonych przez nie działań.

Współpraca Gminy Opoczno z organizacjami pozarządowymi ma charakter finansowy i pozafinansowy. Do realizowanych form współpracy pozafinansowej zalicza się 7 działań:

- wynajem nieruchomości/lokalu na preferencyjnych warunkach
- użyczenie nieruchomości/lokalu
- udostępnianie lub przekazywanie materiałów, sprzętu, urządzeń, pojazdów potrzebnych do wykonywania działalności statutowej

- doradztwo i udzielanie organizacjom pomocy merytorycznej w przygotowaniu projektów i pisaniu wniosków
- udzielanie informacji o istnieniu innych źródeł finansowania
- wspólne rozpoznawanie potrzeb i wspólne planowanie działań służących zaspokojeniu tych potrzeb
- prowadzenie bazy danych o organizacjach pozarządowych realizujących zadania publiczne

Współpraca finansowa jest realizowana w oparciu o:

- powierzenie wykonywania zadania publicznego wraz z udzieleniem dotacji na finansowanie jego realizacji
- wspieranie zadania publicznego wraz z udzieleniem dotacji na finansowanie jego realizacji

Wspieranie i powierzenie zadań publicznych odbywa się zgodnie z ww. ustawą (art.11) po przeprowadzeniu otwartego konkursu ofert lub z jego pominięciem. W latach 2014-2019 w Gminie Opoczno w ramach otwartego konkursu ofert zawarto 272 umowy na realizację zadań publicznych. Taka forma współpracy spotkała się z dużym zainteresowaniem, gdyż w ciągu sześciu lat złożono 281 ofert. Całkowita kwota przekazanych środków przekroczyła 4 mln zł. W trakcie badanego okresu czasu zawarto 2 umowy z pominięciem otwartego konkursu ofert. Zgodnie z art. 11a ww ustawy organy administracji publicznej mogą zlecać realizację zadań publicznych w tym trybie w przypadku wystąpienia klęski żywiołowej, katastrofy naturalnej lub awarii technicznej. Łączna kwota przekazanych środków w trybie pominięcia otwartego konkursu ofert wyniosła 15 000,00 zł. Zestawiając obok siebie rok 2014 i 2019 można zauważyć zbliżoną liczbę złożonych ofert i zawartych umów. Co jednak istotne, ponad trzykrotnie wzrosła kwota przekazanych organizacjom pozarządowym środków na realizację zadań publicznych. W 2019 roku kwota ta wyniosła 794 000,00 zł, w tym 5 000,00 zł w trybie z pominięciem otwartego konkursu ofert. Zlecone zadania publiczne dotyczyły przede wszystkim wyrównywania nierówności społecznych:

- pomocy społecznej, w tym pomocy rodzinom i osobom w trudnej sytuacji życiowej oraz wyrównywania szans tych rodzin
- działalności na rzecz osób niepełnosprawnych
- wspierania i upowszechniania kultury fizycznej
- przeciwdziałania uzależnieniom i patologiom społecznym

Tabela 83. *Formy współpracy finansowej na podstawie zleceń realizacji zadań publicznych (źródło: dane Urzędu Miejskiego w Opocznie).*

LATA 2014-2019	Tak/nie	Liczba złożonych ofert	Liczba zawartych umów	Kwota przekazanych środków
Otwarty konkurs ofert	Tak	281	272	4.277.827,99,-
Z pominięciem otwartego konkursu ofert	Tak	2	2	15.000,00,-

Tabela 84. *Formy współpracy finansowej na podstawie zleceń realizacji zadań publicznych (źródło: dane Urzędu Miejskiego w Opocznie).*

ROK 2014	Tak/nie	Liczba złożonych ofert	Liczba zawartych umów	Kwota przekazanych środków
Otwarty konkurs ofert	tak	47	45	230.950,00,-
Z pominięciem otwartego konkursu ofert	nie	-	-	-

Tabela 85. Formy współpracy finansowej na podstawie zleceń realizacji zadań publicznych (źródło: dane Urzędu Miejskiego w Opocznie).

ROK 2019	Tak/nie	Liczba złożonych ofert	Liczba zawartych umów	Kwota przekazanych środków
Otwarty konkurs ofert	tak	46	46	789.000,00,-
Z pominięciem otwartego konkursu ofert	tak	1	1	5.000,00,-

Urząd Miasta w Opocznie dobrze ocenia dotychczasową współpracę z organizacjami pozarządowymi oraz nie odnotowuje żadnych problemów i trudności.

Mimo, iż na terenie Gminy Opoczno znajduje się niewiele organizacji społecznych, to udział wydatków na dotacje dla organizacji pożytku publicznego w wydatkach bieżących jest dość wysoki. Najniższe wartości dla Gminy Opoczno zanotowano w 2014 roku - 1,08%, jednak z roku na rok wartość ta wzrastała i w ostatnim roku porównawczym (2018 r.) wynosiła ona już 1,33%. Biorąc pod uwagę dynamikę zmian można przyjąć przez ostatnie 5 lat sytuacja znacząco się poprawiła.

Tabela 86. Udział wydatków na dotacje dla organizacji pożytku publicznego w wydatkach bieżących (źródło: SAS).

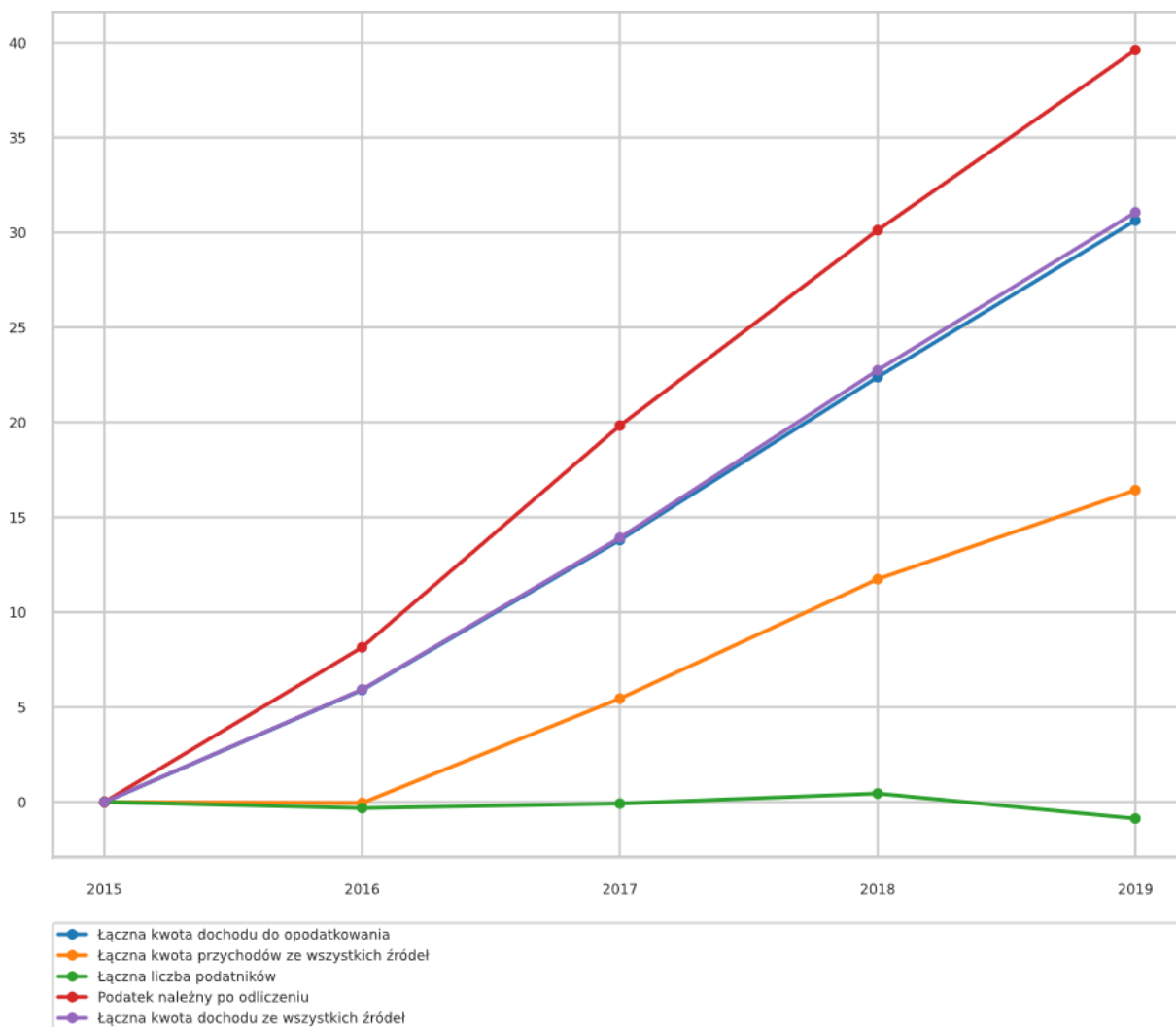
Jednostka	2014	2015	2016	2017	2018
Opoczno	1.08	1.16	1.21	1.24	1.33

EKONOMICZNA I SPOŁECZNA AKTYWNOŚĆ MIESZKAŃCÓW

AKTYWNOŚĆ EKONOMICZNA

Aktywność ekonomiczna, inaczej zawodowa, jest immanentną cechą ludności. Poziom aktywności ekonomicznej w dużej mierze zależy od funkcjonowania sytuacji rynku pracy, w którym zderzają się ze sobą siły związane z popytem na pracę i podażą pracy. Praca jest jedną z najważniejszych wartości społecznych i dóbr życiowych. Osoby aktywne zawodowo biorą udział w wytwarzaniu produktu krajowego, co pozytywnie wpływa na rozwój gospodarczy kraju.

Wykres 1. Aktywność ekonomiczna mieszkańców Opoczna ogółem
(źródło: www.przedsiębiorczość.monitorrozwoju.pl [dostęp: 11.03.2022 r.])

Wszystkie wskaźniki, poza jednym, definiujące aktywność ekonomiczną mieszkańców, pomimo, iż z różną dynamiką to jednak wykazują w ostatnich latach wyraźną tendencję wzrostową. Rośnie poziom dochodów a tym samym wartość podatków. Zmniejszająca się nieznacznie liczba podatników jest przypuszczalnie naturalną konsekwencją starzenia się społeczeństwa i depopulacji.

Analiza danych statystycznych ujmowanych w zasobach publicznych (m.in. GUS) pozwala stwierdzić, iż w Gminie Opoczno rośnie liczba pracujących, a spada liczba bezrobotnych. Stopa zatrudnienia w 2018 roku wyniosła 261 osób na 1000 mieszkańców. Jest to znaczący wzrost w porównaniu z rokiem 2014, gdzie jej wartość wynosiła 242 osoby. Wśród pracujących, odsetek kobiet wyniósł 45,42%, a mężczyzn – 54,58% w 2018 roku. Tym samym, zmniejszyła się ogólna liczba zarejestrowanych bezrobotnych. W 2019 roku bezrobotnych w Gminie Opoczno było zarejestrowanych zaledwie 773 osób, zaś w 2014 roku – 1743. Spadek liczby bezrobotnych odnotowano również w podziale na płeć. Więcej jest bezrobotnych kobiet niż mężczyzn. Co ważne, udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym spadł o około 4%. Relatywnie słaba baza gospodarcza miasta (dochody z CIT na poziomie znacznie niższym niż dla miast grupy porównawczej) w połączeniu z najniższym w tej grupie wskaźnikiem liczby podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców oznacza dość czytelnie, że ta sfera funkcjonowania miasta wymaga natychmiastowej interwencji.

Tabela 87. Liczba podatników wg różnych źródeł dochodu
(źródło: www.przedsiębiorczość.monitorrozwoju.pl [dostęp: 11.03.2022 r.]

WSKAŹNIKI	2015	2016	2017	2018	2019	RÓŻNICA
Liczba podatników - dochody z umów zleceń lub o dzieło	3 553,00	3 055,00	3 093,00	3 125,00	2 807,00	-746,0
Liczba podatników - prawa autorskie	251,00	201,00	236,00	222,00	198,00	-53,0
Liczba podatników - stosunek pracy	13 403,00	13 490,00	13 664,00	13 534,00	12 980,00	-423,0
Liczba podatników z więcej niż jednym źródłem dochodów	3 799,00	3 505,00	3 787,00	3 611,00	3 475,00	-324,0
Liczba podatników - działalność nierejestrowana					20,00	0,0
Liczba podatników - emeryci	8 512,00	8 560,00	8 702,00	8 739,00	8 865,00	353,0
Liczba podatników - najem	399,00	424,00	437,00	478,00	526,00	127,0
Liczba podatników - inne źródła	3 920,00	4 187,00	3 913,00	3 736,00	5 070,00	1 150,0
Liczba podatników - działalność gospodarcza	1 611,00	1 601,00	1 613,00	1 614,00	1 669,00	58,0
Liczba podatników - odpłatne zbycie					11,00	0,0
Liczba podatników - papiery wartościowe	139,00	236,00	169,00	152,00	137,00	-2,0

Powyższe zestawienie przede wszystkim wykazuje zdecydowaną tendencję do zmniejszania aktywności zawodowej mieszkańców Opoczna w oparciu o umowy zlecenia lub o dzieło. Niestety nie wiąże się to jednocześnie ze wzrostem odsetka podatników w oparciu o stosunek pracy, który wyraźnie widać zmniejsza się rokrocznie począwszy od 2015 r. Co pozytywne, to po trwającej w latach 2015-2016 stagnacji, nieznacznie wzrasta liczba podatników podejmujących działalność gospodarczą. Natomiast zdecydowanie warto odnotować, iż zwiększa się liczba emerytów oraz podatników generujących dochody z tzw. innych źródeł. Zostały one wymienione w art. 20 ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych. Należą do nich m.in.:

- zasiłki pieniężne z ubezpieczenia społecznego;
- alimenty;
- stypendia;
- dopłaty i nagrody;
- kwoty wypłacone po śmierci członka otwartego funduszu emerytalnego wskazanej przez niego osobie lub członkowi jego najbliższej rodziny;
- należne przychody z działalności wytwórczej w rolnictwie w zakresie wyrobu wina przez producentów będących rolnikami wyrabiającymi mniej niż 100 hektolitrów wina w ciągu roku podatkowego;
- przychody niezajdujące pokrycia w ujawnionych źródłach lub pochodzące ze źródeł nieujawnionych.

Patrząc pod kątem branż działalności gospodarczej, zastanawiające jest, że w sytuacji silnych tradycji przemysłowych, lokalnego „know-how” i zlokalizowania Opoczna w OSI Zagłębie Ceramiczno-Budowlane Opoczno-Tomaszów Mazowiecki, branża budowlana nie jest tu ciągle motorem funkcjonowania gospodarki całego miasta. Nie wykorzystuje się możliwości wynikających z nowoczesnych technologii, możliwości współpracy i budowania relacji i „łańcuchów wartości” z przedsiębiorcami z innych regionów. Należy wykorzystać dynamicznie rozwijający się sektor wiedzy i pokazać siłę Opoczna na rynku materiałów budowlanych i wyposażenie wnętrz na nowo. Co ważne –

należy w tym momencie przemodelować myślenie o tej branży – w sytuacji koniecznej do podjęcia refleksji na temat wyczerpywania się zasobów planety i roli jaką odgrywa tu branża budowlana – porzucić stare przyzwyczajenie i wykorzystać wiedzę i doświadczenie do budowania rozwiązań np. z zakresu cyrkularnej ekonomii czy chociażby eko-budownictwa. Opoczno powinno nie bać się wyjść z cienia, w którym tkwiło przez ostatnie lata i nie bać się podejmowania odważnych decyzji w budowaniu modeli biznesowych w zgodzie z nowymi trendami ekonomicznymi!

Pogłębiona analiza danych statystycznych Ministerstwa Finansów (źródło: Monitor miasta) wskazuje na poprawę sytuacji materialnej mieszkańców Opoczna na przestrzeni lat 2016-2018. Na zbliżonym poziomie znajduje się liczba osób młodych, w wieku przedemerytalnym oraz emerytalnym będących podatnikami. Zaobserwowano wzrost dochodów w każdej grupie wiekowej podatników. O ponad 9 mln zł wzrosła kwota dochodów uzyskanych z tytułu stosunku pracy przez osoby w wieku przedemerytalnym będących podatnikami, a o ponad 3 mln zł wzrosła kwota dochodów z tytułu prowadzenia przez nich działalności gospodarczej. Na szczególną uwagę zasługuje dość wysoka aktywność ekonomiczna osób w wieku emerytalnym. Odnotowano wzrost liczby osób w wieku emerytalnym będących podatnikami i uzyskujących dochody z tytułu prowadzenia działalności gospodarczej. Aż o ponad 6 mln zł wzrosła kwota dochodów z tytułu działalności gospodarczej w tej grupie. Warto też zaznaczyć, iż wzrosła o ponad 3 mln zł kwota dochodów uzyskanych z tytułu stosunku pracy przez osoby w wieku emerytalnym będące podatnikami. Analiza struktury różnych form aktywności mieszkańców osiągających dochody, jednoznacznie wskazuje na widoczny wzrost liczby podatników uzyskujących dochody z tytułu emerytury i renty, co koresponduje ze wzrostem liczby osób w wieku poprodukcyjnym. Natomiast na zbliżonym poziomie znajduje się liczba podatników uzyskujących dochody z tytułu stosunku pracy, pozarolniczej działalności gospodarczej, czy umów zlecenia i o dzieło.

Pomimo, satysfakcjonującego poziomu aktywności ekonomicznej mieszkańców, Opoczno posiada relatywnie słabą bazę gospodarczą. Liczba podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców utrzymuje się od kilku lat na zbliżonym poziomie około 70 podmiotów. W 2017 roku zaledwie 51 osób na 1000 mieszkańców prowadziło działalność gospodarczą sektora prywatnego. Natomiast, podmiotów gospodarczych sektora prywatnego ogółem na 1000 mieszkańców w 2017 roku, było 67. Zatem, wyzwaniem dla Opoczna będzie stworzenie korzystnych warunków do podjęcia i rozwoju działalności gospodarczej oraz zatrzymanie stosunkowo wysokiego kapitału ludzkiego młodych ludzi co przyczyni się również do poprawy sytuacji ekonomicznej mieszkańców.

Tabela 88. Liczba podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców (źródło: SAS).

Nazwa jednostki	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Opoczno	71.46	71.84	70.24	70.53	brak	brak

Tabela 89. Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą sektora prywatnego na 1000 mieszkańców (źródło: SAS).

Nazwa jednostki	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Opoczno	53.14	53.30	51.23	51.52	brak	brak

Tabela 90. Podmioty gospodarcze sektora prywatnego ogółem na 1000 mieszkańców (źródło: SAS).

Nazwa jednostki	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Opoczno	68.49	68.82	67.21	67.82	brak	brak

AKTYWNOŚĆ SPOŁECZNA

Aktywność społeczną ocenić można charakteryzując funkcjonowanie organizacji społecznych. Pod względem występowania organizacji społecznych na 1000 mieszkańców w Gminie Opoczno znajduje się niewiele organizacji. Ich liczba od 2014 roku utrzymuje się na zbliżonym poziomie. Gmina Opoczno w tym aspekcie rozwija się wolno. Może to świadczyć o niewielkim zaangażowaniu mieszkańców gminy w życie społeczne zamieszkiwanego przez nich obszaru.

Tabela 91. Organizacje społeczne na 1000 mieszkańców (źródło: SAS).

Jednostka	2014	2015	2016	2017	2018
Opoczno	2.6	2.6	2.7	2.9	2.77

Uczestnictwo mieszkańców we współdecydowaniu o sprawach Gminy jest najwyższą formą zaangażowania społecznego. Partycypacja jest odpowiedzią na problemy społeczności lokalnych. Jest fundamentem budowania społeczeństwa obywatelskiego. Jedną z ważnych korzyści partycypacji jest mobilizacja zasobów lokalnych do realizacji różnorodnych przedsięwzięć przyczyniających się do wzrostu poziomu jakości życia. Podstawą budowania partycypacji społecznej jest obustronna komunikacja władz lokalnych z mieszkańcami. W ramach działań zachęcających do partycypacji mieszkańców w sprawy związane z rozwojem gminy, rozwiązywaniem problemów lokalnych w Gminie Opoczno wdrożono: prowadzenie konsultacji społecznych, spotkania z burmistrzem, radnymi dotyczące istotnych problemów lokalnych oraz rozpatrywanie wniosków i petycji obywateli. Jednakże, w opinii najwyższego odsetka mieszkańców, w przeprowadzonym badaniu ankietowym w 2014 roku na temat oceny warunków życia w Gminie (N=797), mieszkańcy obszaru wiejskiego nie mają wpływu na decyzje dotyczące wykorzystania pieniędzy przeznaczonych dla ich miejscowości zamieszkania. Również, najwyższy odsetek osób twierdził, iż fundusz sołecki ma niewielki wpływ na poprawę warunków życia w ich miejscowości. Ponadto, zdecydowana większość była zdania, że władze lokalne nie są zainteresowane prowadzeniem dialogu społecznego. Tego typu twierdzenia świadczą o niskim poziomie świadomości obywatelskiej. Co drugi mieszkaniec obszaru wiejskiego Gminy wskazał na Koła Gospodyń Wiejskich jako najważniejszą formę ożywienia społecznego. Stawia to w pozytywnym świetle działalność społeczną organizacji i stowarzyszeń, jednak, co trzeci ankietowany zadeklarował brak uczestnictwa w jakimkolwiek stowarzyszeniu funkcjonującym na terenie sołectwa.

Jednym z elementów budowania świadomości obywatelskiej jest budżet obywatelski, zwany również partycypacyjnym, w ramach którego mieszkańcy współdecydują o wydatkach publicznych w mieście w perspektywie kolejnego roku budżetowego. W Gminie Opoczno budżet obywatelski nie był dotąd realizowany z powodu braku stosownych decyzji. Jak wynika z przeprowadzonych badań ankietowych przez Urząd Miasta w Opocznie w 2014 roku na temat uczestnictwa społecznego w ży-

ciu Gminy Opoczno (N=86), zdecydowana większość ankietowanych opowiedziała się za koniecznością wprowadzenia budżetu obywatelskiego w Gminie Opoczno. Wśród badanych przeważała opinia, że wprowadzenie budżetu partycypacyjnego przyczyni się do lepszego wykorzystania środków publicznych, ponadto wpłynie na zwiększenie zainteresowania władz samorządowych lokalnymi problemami oraz przyczyni się do aktywizacji społecznej obywateli. Stosunkowo wysoki odsetek mieszkańców chciałby większego uczestnictwa we współdecydowaniu o intratnych, strategicznych inwestycjach na terenie ich Gminy. Zdaniem większości respondentów, najlepszym kanałem do komunikacji z władzami byłby Internet.

Aktywność społeczna mieszkańców to nie tylko członkostwo i działalność na rzecz danej organizacji społecznej i sołectwa, ale również aktywność obywatelska, która jest ważnym budulcem społeczeństwa obywatelskiego. Frekwencja wyborów samorządowych w 2018 roku wg danych PKW wynosiła w **Gminie Opoczno – 51,67%**.

Dane uzyskane z badań ankietowych w 2014 roku wskazują na niski poziom sprawczości społecznej w życiu Gminy. Jednocześnie nieco ponad połowa mieszkańców brała udział w wyborach samorządowych w 2018 roku. Wybory samorządowe w wysokim stopniu determinują życie lokalne. Warto wskazać, że ogólnokrajowa frekwencja wyniosła 48,83%. Sytuują to Gminę Opoczno wśród Gmin o stosunkowo wysokim zaangażowaniu mieszkańców w sprawy lokalne.

Frekwencja wyborcza notowana w latach 2014-2018 dla wyborów wójtów, burmistrzów i prezydentów JST w 1 turze pozostaje na niezmiennie wysokim poziomie (ok. 61%). Tak wysoki poziom wskaźnika oznacza dużą społeczną odpowiedzialność mieszkańców gminy za jego rozwój. Możliwe że świadczy to o dużym potencjale dla udziału mieszkańców w działaniach rozwojowych gminy, pod warunkiem dostarczenia im odpowiednich do tego narzędzi.

Tabela 92. Frekwencja wyborcza - Wybory wójtów, burmistrzów i prezydentów JST, 1 tura (w %) (źródło: MRL).

Gmina	2014	2015	2016	2017	2018
Opoczno	61,9	61,9	61,9	61,9	61,94

Analiza aktywności społecznej mieszkańców Gminy Opoczno pozwala stwierdzić, iż w społeczności opoczyńskiej drzemie duży, choć niewykorzystany potencjał społeczny. W odniesieniu do grupy porównawczej (str. 4) na terenie Gminy Opoczno odnotowano najmniej organizacji społecznych. Na przestrzeni ostatnich lat nie stwierdzono pojawienia się nowych organizacji, a mieszkańcy niechętnie uczestniczą w życiu społecznym Gminy, głównie z powodu niskiej świadomości obywatelskiej. Najniższy odsetek osób brał udział w spotkaniach z władzami. Być może rozwiązaniem byłoby konsultacje prowadzone z wykorzystaniem Internetu, które znacząca część mieszkańców wskazała jako optymalną formę komunikacji. Pomimo zwiększonych dotacji na realizację zadań publicznych dla organizacji pożytku publicznego, można zwrócić uwagę na niewystarczające działania ukierunkowane na pobudzanie oraz mobilizację mieszkańców we współdecydowanie o sprawach Gminy (brak funkcjonowania budżetu obywatelskiego aż do roku 2020). Analiza badań ankietowych przeprowadzonych w 2014 roku wskazała na zainteresowanie mieszkańców w partycypowaniu w najważniejszych sprawach Gminy. Większość z nich opowiedziała się za wykorzystaniem budżetu obywatelskiego jako odpowiedzi na zaspokojenie ich potrzeb.

Działalność społeczna wspierana przez samorząd lokalny przejawia się głównie w stowarzyszeniach, klubach sportowych, kołach gospodyń wiejskich czy ochotniczych strażach pożarnych. Należy

dokonać rozróżnienia, iż aktywizacja społeczna na poziomie organizacji społecznych dzięki dostarczanym finansowym i pozafinansowym narzędziom jest na dobrym poziomie, natomiast niewiele jest inicjatyw obywatelskich i bezpośredniego zaangażowania mieszkańców w zaspakajanie swoich potrzeb, m.in. poprzez udział w budżecie obywatelskim, czy zakładanie nowych organizacji społecznych.

W roku 2020 zorganizowana została pierwsza edycja Budżetu Obywatelskiego w gminie Opoczno. Mieszkańcy mogli zgłaszać projekty dotyczące zadań własnych gminy na jej terenach (np. z zakresu: sportu, rekreacji, kultury, oświaty, bezpieczeństwa i ochrony środowiska, budowy dróg, ulic, mostów, placów oraz organizacji ruchu drogowego, wodociągów, kanalizacji, utrzymania czystości i porządku, zaopatrzenia w energię, remontu obiektów użyteczności publicznej itp.) Na projekty mieszkańców przeznaczono 500 000 zł. Mieszkańcy zgłosili 31 projektów, z czego do głosowania dopuszczono 26. Dotyczą one głównie rozbudowy infrastruktury, utworzenia nowych przestrzeni publicznych (w tym zielonych) oraz sportowych. Pojawiły się także projekty prozdrowotne i prośrodowiskowe¹¹. Potwierdza to gotowość społeczności lokalnej do angażowania się w życie miasta, a także wzięcia odpowiedzialności za jego rozwój.

POCZUCIE TOŻSAMOŚCI LOKALNEJ MIESZKAŃCÓW

W celu zdiagnozowania poczucia tożsamości lokalnej mieszkańców zrealizowano badanie ankietowe za pomocą CAWI (ankiety on-line)¹². Na potrzeby badania przyjęto za Markiem Szczepańskim¹³, iż tożsamość lokalna to poczucie emocjonalnego przywiązania do miejsca zamieszkania, przejawiające się w postawach prospołecznych, patriotyzmie lokalnym oraz gotowości do działań na rzecz społeczności. Pozostając przy takim rozumieniu, zanalizowano stopień identyfikacji mieszkańców z miejscem zamieszkania, poczucie dumy, świadomość historyczno-kulturową oraz zaangażowanie społeczne na rzecz Gminy.

W badaniu wzięło udział 86 respondentów. Pod względem struktury społeczno-demograficznej ankietę wypełniło tyle samo kobiet, co i mężczyzn (po 43 os.). Większość ankietowanych była w wieku 31-50 lat (56 os.). Wykształceniem wyższym legitymowało się 54 osoby, w tym 48 wyższym magisterskim.

Najwięcej mieszkańców Gminy Opoczno przede wszystkim czuje się Polką/Polakiem (61 os.). Tożsamość narodowa jest dość silnie związana z biografiami ankietowanych. Należy jednak zauważyć, iż większość osób utożsamia się również z miejscowością swojego obecnego zamieszkania, a więc z miejscem rodzinnym (54 os.). Niewiele ponad połowa osób odczuwa więź z całą Gminą Opoczno (45 os.). Jednakże, o wiele mniej osób (około 1/3) wybrałaby ponownie tę samą miejscowość do zamieszkania, w której obecnie mieszka. Poza województwem łódzkim, ale w Polsce chciałby mieszkać 22 osoby, a za granicą 24. Łącznie poza regionem łódzkim, w tym nawet za granicą zamieszkałoby 46 osób.

¹¹ <https://opoczno.budzet-obywatelski.org/projekty>

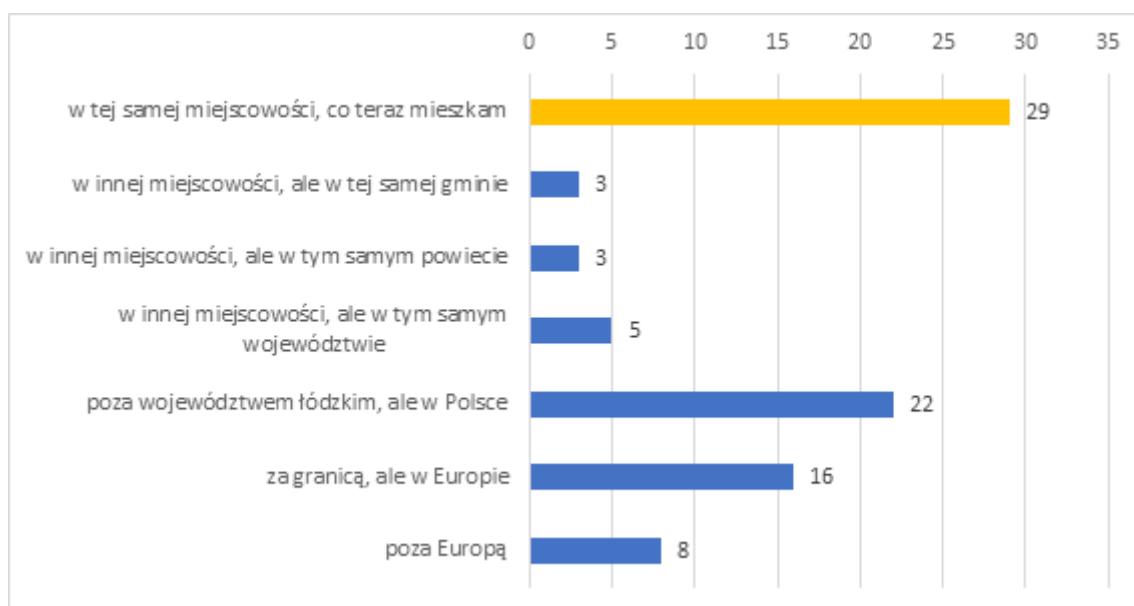
¹² czas badania: 27 sierpień – 11 wrzesień 2020 r.

¹³ M.S.Szczepański, A.Śliz, Tożsamość mieszkańców polskich miast. Kilka refleksji socjologicznych, [w:] *Miscellanea Anthropologica et Sociologica*: 2019, 20(4).

Tabela 93. Wysoki stopień identyfikacji mieszkańców z gminą i innymi podmiotami (opracowanie własne; N=86).

Swoim miastem, wsią	54 osoby
Gminą Opoczno	45 osób
Powiatem opoczyńskim	36 osób
Województwem łódzkim	33 osoby
Polską	61 osób
Europą	40 osób
Całym światem	24 osoby

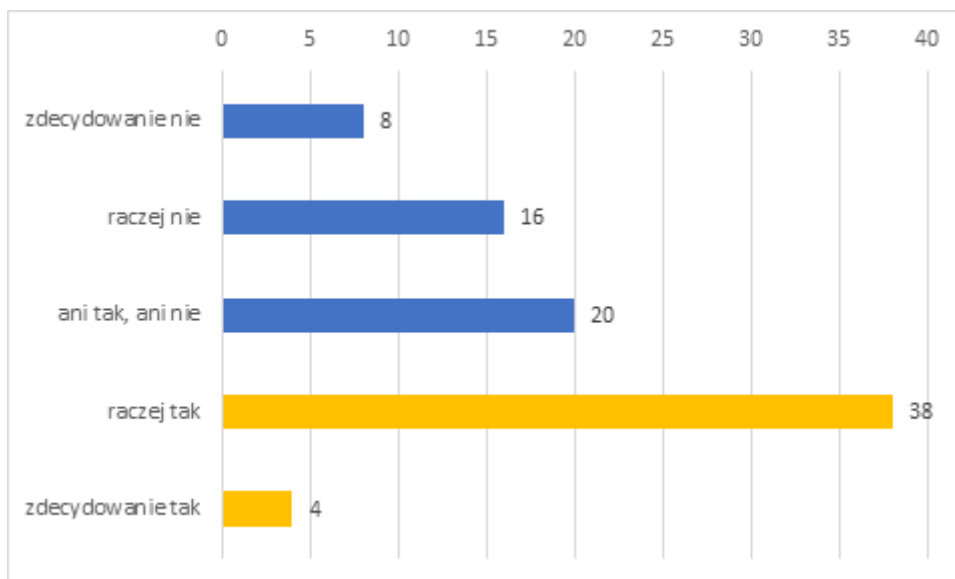
Wykres 2. Wybrane miejsce zamieszkania [osoby] (opracowanie własne; N=86).

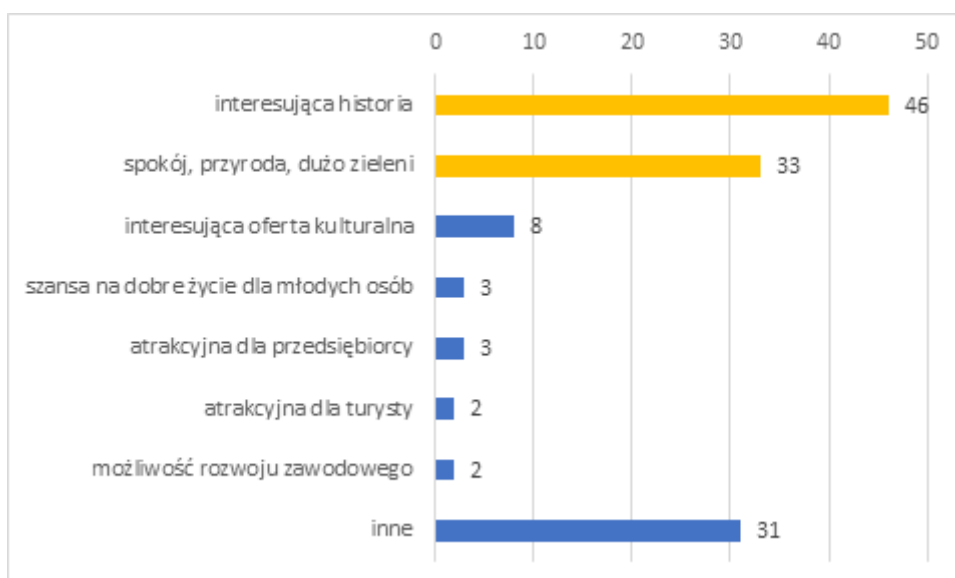
Część respondentów najczęściej utożsamia się z miejscami, które są jej znane i bliskie. To stanowi najczęstszy powód pozostania w danej miejscowości. W przypadku tych mieszkańców Gminy Opoczno mamy do czynienia z tożsamością w ujęciu tradycyjnym, definiowaną jako trwałość więzi międzyludzkich i przywiązanie do konkretnego miejsca, zazwyczaj miejsca zamieszkania. Czy Opocznianie są zadowoleni z warunków życia w Gminie? Prawie połowa osób odpowiedziała twierdząco na tak postawione pytanie (42 os.).

Gmina Opoczno najczęściej kojarzy się mieszkańcom z interesującą historią oraz zakątkiem zieleni i spokoju (kolejno: 46 i 33 osoby). Na interesującą ofertę kulturalną wskazało zaledwie 8 osób. Jak wyżej wskazały dane statystyczne i wyniki badań ankietowych przeprowadzonych w 2014 r. (N=142), występuje niski udział mieszkańców w kulturze, a oferta kulturalna jest ich zdaniem nieinteresująca i niepromowana. W „innych” odpowiedziach przeważają negatywne skojarzenia z Gminą Opoczno – wskazywano na stagnację, zaniedbanie miasta, brak perspektyw dla młodych i przedsiębiorców. Wśród pozytywnych skojarzeń pojawiały się odpowiedzi wskazujące na emocjonalne przywiązanie do gminy jako miejsca urodzenia, rodzinnego. Kilka osób eksponowało związek Opoczna z przemysłem ceramicznym.

Wykres 3. Zadowolenie z życia w Gminie Opoczno [osoby] (opracowanie własne; N=86).

Wykres 4. Cechy, z którymi kojarzy się Opoczno [osoby] (opracowanie własne, wielokrotny wybór).

Analiza danych dotyczących patriotyzmu lokalnego mieszkańców Gminy Opoczno wskazuje, iż dumę z mieszkania w Gminie Opoczno odczuwa około 1/3 ankietowanych. Tyle samo badanych zadeklarowało, iż Gmina Opoczno stanowi ważną część ich życia. Jednak większość mieszkańców nie odczuwa dumy lub jest niezdecydowana. Ankietowani nie widzą raczej przeszkód w wyjechaniu na stałe z Gminy Opoczno, co znalazło też odzwierciedlenie w pytaniu o wybrane miejsce zamieszkania, gdzie nieco ponad połowa opuściłaby województwo łódzkie. Opocznianie nie zawsze też tęsknią za gminą, gdy długo ich nie ma. Mieszkańcy nie są pewni, czy chcieliby, aby ich bliscy w przyszłości tu mieszkali. Jest to niewątpliwie związane ze wskazywaną wyżej stagnacją czy brakiem perspektyw dla młodych, możliwością ich rozwoju zawodowego. Jednakże, 30 osób chciałoby mieć w przyszłości bliskich przy sobie. Co ważne, zdecydowana większość mieszkańców ma ochotę angażować się w sprawy Gminy oraz interesuje się tym, co się w niej dzieje (55 os.). Gotowość do działania na rzecz Gminy oraz zainteresowanie ważnymi dla Gminy inwestycjami potwierdzają wyniki

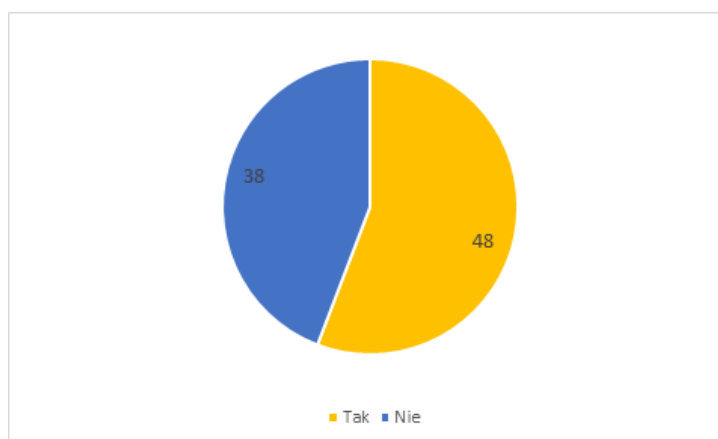
badania ankietowego przeprowadzonego w 2014 r. (N=86). Mimo deklarowanej gotowości do działania, mieszkańcy rzadko brali udział w spotkaniach/konsultacjach społecznych z władzami. Wskazywali na brak możliwości wypowiedzania się przez Internet oraz na brak budżetu obywatelskiego (należy zauważyć, że jego pierwsza edycja odbyła się w 2020 roku).

Tabela 94. Patriotyzm lokalny (opracowanie własne; N=86).

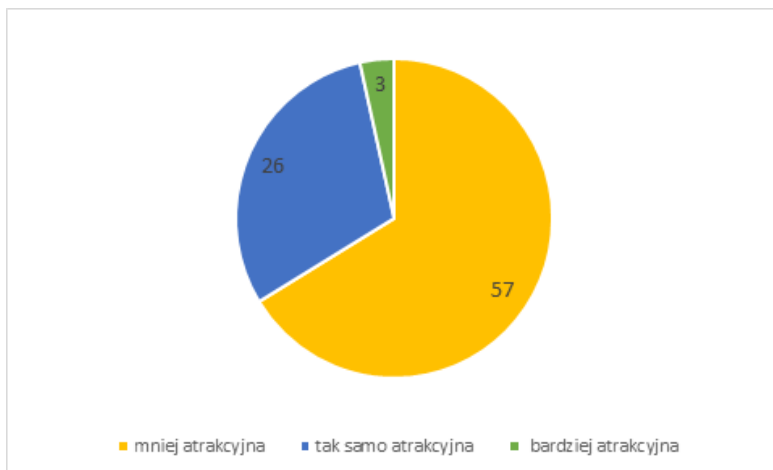
Twierdzenia	Zdecydowanie nie	Raczej nie	Ani tak, ani nie	Raczej tak	Zdecydowanie tak
Jestem dumny, że mieszkam w Gminie Opoczno	10	10	35	18	13
Chciałbym/Chciałabym, aby w przyszłości moi bliscy tu mieszkali	13	15	28	21	9
Nie wyobrażam sobie, aby kiedykolwiek wyjechać na stałe z Gminy Opoczno	14	27	24	7	14
Gmina Opoczno jest częścią mnie	13	15	25	18	15
Tęsknię, gdy długo mnie nie ma w Gminie Opoczno	12	17	27	17	13
Mam ochotę angażować się w sprawy Gminy. Interesuje mnie to, co się dzieje w Gminie	5	6	20	31	24

Ponad połowa mieszkańców potrafiła podać miejsca atrakcyjne turystycznie w regionie, które chętnie pokazałaby przejeźdnym (48 os.), mimo to zdaniem 57 ankietowanych Gmina Opoczno pod względem turystycznym jest mniej atrakcyjna od innych, podobnych gmin. Wśród atrakcji godnych zwiedzenia najczęściej podawano: Zamek Kazimierzowski, parafia Św. Bartłomieja, Zalew, Dom Esterki, Muzeum, Wilcza kawiarenka ceramiczna, pomnik pegaza, Pałacyk Dziewulskiego i Lange, plac Kościuszki, kościół Św. Marii Magdaleny, tablica upamiętniająca majora „Hubala”.

Wykres 5. Znajomość miejsc atrakcyjnych turystycznie (opracowanie własne; N=86).

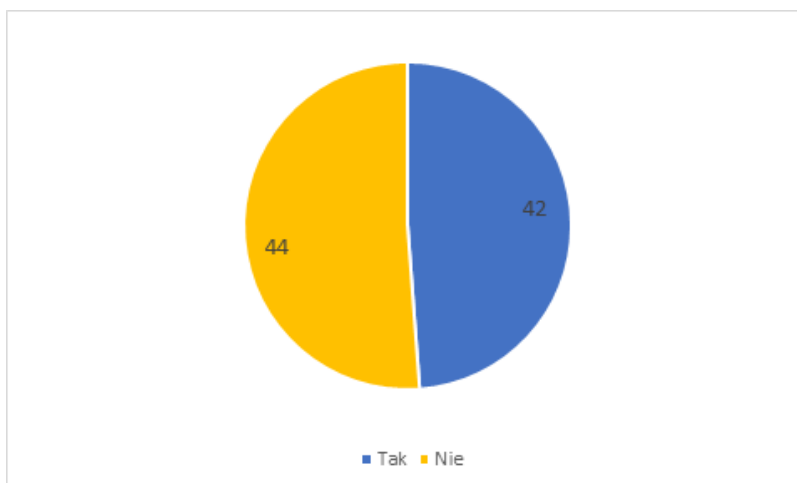

Wykres 6. Gmina Opoczno w porównaniu do innych miejscowości (opracowanie własne; N=86).

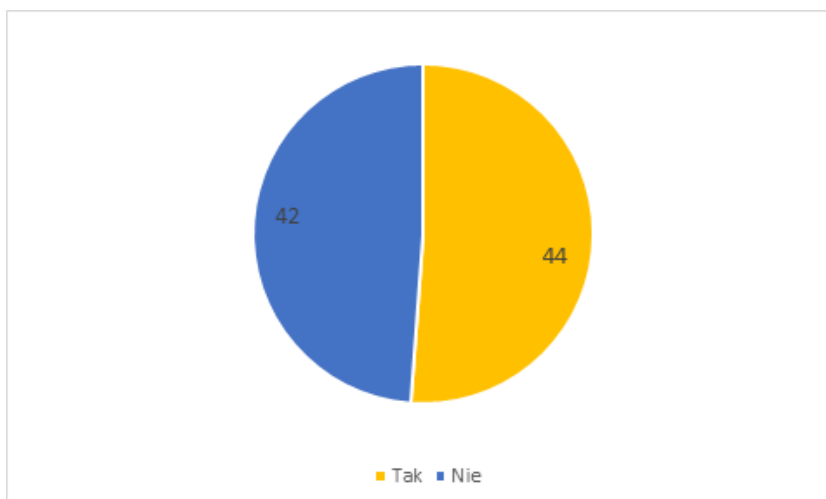

Prawie połowa uczestników badania potrafiła podać regionalne, charakterystyczne dla Gminy Opoczno tradycje (42 os.). Do regionalnych tradycji zaliczono: hafty opoczyńskie, zalewajkę opoczyńską, kusoki opoczyńskie, opoczyński folklor (muzyka, strój ludowy), historię płytek ceramicznych, bomby opoczyńskie, pisanki opoczyńskie, dożynki. Wszystkie te elementy składają się na bogatą kulturę ludową i folklor opoczyński. Nieco więcej osób potrafiło podać nazwy wydarzeń historycznych związanych z ziemią opoczyńską. Warto wspomnieć, iż najwięcej osób wskazało na interesującą historię jako cechę, z którą kojarzą Opoczno. Za najważniejsze fakty historyczne uznano: wyzwolenie Opoczno spod okupacji hitlerowskiej 17 stycznia 1945 r., legendę o królu Kazimierzu Wielkim i Esterce, szlak walki majora Hubala, historię powstania Opoczno – nadanie praw miejskich.

Wykres 7. Znajomość regionalnych tradycji (np. regionalne święta, produkty, itp.) (opracowanie własne; N=86).

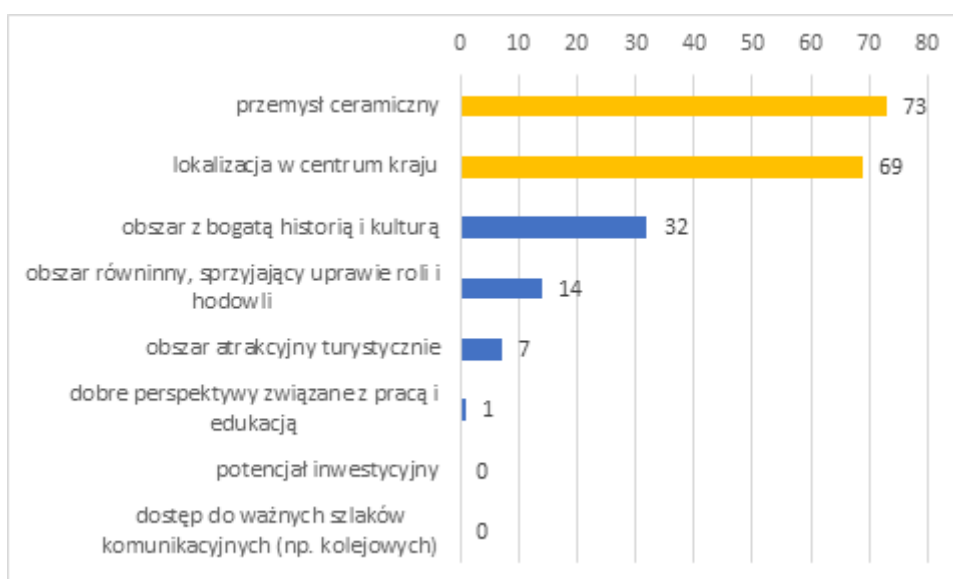
Wykres 8. Znajomość wydarzeń historycznych związanych z ziemią opoczyńskimi (opracowanie własne; N=86).

Opoczyńskie dziedzictwo ceramiczne zostało zapoczątkowane w końcu XIX w. przez Jana Dziewulskiego oraz braci Józefa i Władysława Lange. Tradycja produkcji ceramicznej zapisała się trwale na kartach historii Opoczna oraz stanowi istotny element tożsamości lokalnej mieszkańców (architektura, marka, przestrzeń publiczne, badania naukowe, rękodzielnictwo i folklor). Wśród wyjątkowych, wyróżniających cech Opoczna to właśnie przemysł ceramiczny uzyskał najwięcej wskazań (73 os.). Już w badaniach przeprowadzonych w 2014 r. na temat wizerunku Gminy Opoczno (N=94), ankietowani zdecydowanie typowali tradycje opoczyńskiego zagłębia ceramicznego i produkty ceramiczne jako tą działalność, która powinna stać się wizytówką Opoczna.

Na drugim miejscu znalazło się centralne usytuowanie Gminy (69 os.). Na obszar z bogatą historią i kulturą zwróciły uwagę 32 osoby. Na opoczyńską kulturę ludową jako drugi kierunek promocyjny Opoczna eksponowała w 2014 r. większość ankietowanych. Bogactwo historyczne oraz kulturowe stanowi również istotny i powtarzany komponent tożsamości lokalnej. Najmniej punktów zebrała atrakcyjność turystyczna, co koreluje ze zdaniem mieszkańców, jako że Opoczno jest mniej atrakcyjne od innych podobnych miejscowości. Potencjał inwestycyjny oraz dostęp do ważnych szlaków komunikacyjnych nie uzyskały żadnych wskazań.

Wykres 9. Wyjątkowe cechy Gminy Opoczno (opracowanie własne; wielokrotny wybór).

Postawy prospołeczne są nie tylko ważnym fundamentem społeczeństwa obywatelskiego, ale również wzmacniają tożsamość lokalną mieszkańców. Ponad połowa osób zadeklarowała gotowość do działania na rzecz społeczności lokalnej. Z przeprowadzonej analizy danych wynika, że 39 osób wykonuje nieodpłatną pracę. Spośród tych osób najwięcej udziela się w organizacjach wspierających biednych i potrzebujących pomocy oraz organizacjach sportowo-rekreacyjnych (po 13 osób). Należy wspomnieć, iż na terenie Gminy Opoczno najwięcej działa właśnie klubów sportowych – 38, w tym 21 uczniowskich. W organizacji na rzecz społeczności lokalnej i jej rozwoju uczestniczy 9 respondentów. Pozostałe 47 osób nie udziela się społecznie. Wyniki te korespondują z danymi statystycznymi, które informują o niewielkiej liczbie organizacji społecznych na terenie Gminy oraz niewielkim udziale mieszkańców w konsultacjach społecznych z lokalnymi władzami. Mimo to, z danych ankietowych wynika, że mieszkańcy chcą współdecydować o sprawach ważnych dla Gminy oraz interesują się tym, co dzieje się w ich lokalnym otoczeniu. Być może odpowiedzią na zaspokojenie ich potrzeb byłoby rozwijanie wykorzystanie budżetu obywatelskiego.

Tożsamość lokalną mieszkańców Gminy Opoczno można analizować przede wszystkim w odniesieniu do bogactwa tradycji folklorystycznych i ludowych oraz dziedzictwa produkcji ceramicznej. Te dwa komponenty tożsamości lokalnej mieszkańców są wzmacniane kultywowaniem poprzez organizację wydarzeń, wystaw, publikacji, badań naukowych, rękodzielnictwa i folkloru. Zauważalnym elementem tożsamości mieszkańców jest zdiagnozowana świadomość kulturowo-historyczna. Opocznianie znają regionalne fakty historyczne, potrafią podać regionalne tradycje, produkty, które świadczą o dystynktywnym charakterze Opoczna.

Mieszkańcy w większości są przywiązani do miejscowości rodzinnej, czy nawet całej Gminy, ale raczej nie wybraliby jej do ponownego zamieszkania. Większość preferowała inną miejscowość w Polsce, czy nawet za granicą. Połowa ankietowanych była zadowolona z życia Gminie. Najczęściej wskazywano na dziedzictwo ceramiczne oraz historyczno-kulturowe, a także centralne położenie jako cechy wyjątkowe Gminy Opoczno. Mieszkańcy doceniają spokój, zielen, naturę otaczającą ich prywatną ojczyznę. Jednakże, jest to zbyt mało, aby mieszkańcy otwarcie mówili o dumie czy zatrzymaniu bliskich przy sobie. Większość wskazywała na brak atrakcyjności turystycznej Gminy oraz brak perspektyw i szans dla młodych ludzi oraz przedsiębiorców. Niewielu mieszkańców wykazuje postawy prospołeczne. Interesują się sprawami Gminy, ale nie udzielają się społecznie (nie działają w większości w żadnej organizacji społecznej).

Można stwierdzić, iż tożsamość lokalna stanowi duże wyzwanie dla władz lokalnych. Należy kultywować wymienione wyżej tradycje, przy jednoczesnym rozwoju inwestycyjnym i biznesowym, aby zatrzymać młodych w Gminie, stworzyć im dogodne warunki rozwoju osobistego i zawodowego oraz pobudzać duży, choć niewykorzystany potencjał społeczny.

2.3. WYMIAR GOSPODARCZY

Poniżej zaprezentowano wybrane, kluczowe podobszary wymiaru gospodarczego, które w ujęciu diagnostycznym stanowią będą podstawę do formułowania najważniejszych wniosków, opracowania celów i priorytetów znajdujących odzwierciedlenie w przygotowanej Strategii Rozwoju. Głównym, choć nie jedynym, narzędziem wykorzystywanym do prowadzenia prac analitycznych niezbędnych do opracowania niniejszego podrozdziału był **Monitor Rozwoju Lokalnego (MRL)**. Jest to narzę-

dzie systemu analiz samorządowych pozwalające na syntetyczną ocenę potencjału społeczno-ekonomicznego gminy w czasie i w relacji do innych gmin o podobnej funkcji w strukturze osiedleńczej kraju. MRL nie ocenia zatem w kategoriach bezwzględnych – a zawsze w porównaniu z tym co dzieje się w jednostkach samorządu terytorialnego, stanowiących grupę porównawczą. Grupę porównawczą w tym przypadku stanowiły samorzady: Końskie, Pułtusk, Jarocin, Środa Wielkopolska, Wieluń, Wyszaków, Gryfice i Namysłów. Pomocniczo w poniższej części wykorzystano dane agregowane w **Monitorze Miast** z wykorzystaniem platformy www.przedsiębiorczość.monitorrozwoju.pl.

Należy na wstępie zaznaczyć, że prezentowana ocena sytuacji nie jest oceną w sensie formalnym, lecz raczej punktem wyjścia do dalszych analiz. Tym samym może być traktowana jako merytoryczne wsparcie dla władz i mieszkańców dostarczające dane, wiedzę oraz wnioski pomocne w przygotowaniu kierunków działań rozwojowych a następnie decyzji o charakterze strategicznym.

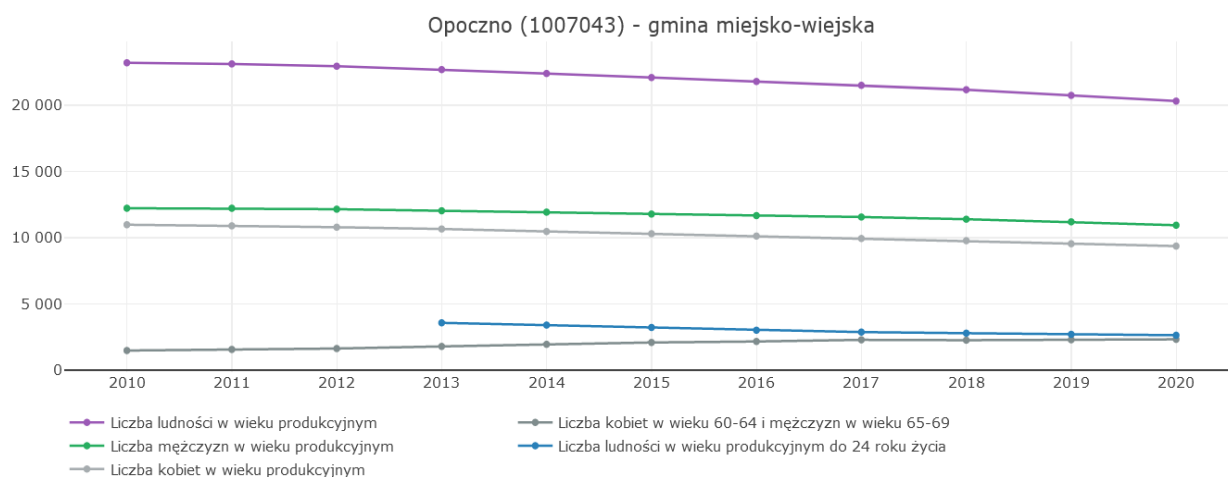
PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ I RYNEK PRACY

RYNEK PRACY

Pojęcie rynku pracy ma wymiar ekonomiczny, społeczny i przestrzenny. Jego sens ekonomiczny zwykle charakteryzują definicje koncentrujące się na mechanizmach kształtowania wynagrodzeń za pracę. W tym ujęciu przyjmuje się, że rynek pracy konfrontuje podaż z popytem na siłę roboczą, co przekłada się na ceny pracy, czyli płace. Obok relacji ekonomicznych (popyt, podaż) rynek pracy skupia także zależności społeczne. Ich przejawem są decyzje pracodawców i pracowników skutkujące zawieraniem umów o pracę lub ich rozwiązywaniem. Takie korelowanie popytu i podaży ma miejsce w określonej przestrzeni - w tym przypadku gminie miejsko-wiejskiej Opoczno. Zrównoważony rynek pracy jest ważnym elementem lokalnej gospodarki i zarazem podstawą rozwoju ekonomicznego gminy. Stabilny i atrakcyjny rynek pracy jest sygnałem dla obecnych i potencjalnych mieszkańców, że mają szansę na “wartościowe” miejsca pracy, że warto związać swoją karierę i życie zawodowe z miejscem, które oferuje ciekawe perspektywy rozwoju o stabilnej charakterystyce.

Kształtowanie rynku pracy ma bezpośredni związek z demografią, a w konsekwencji - wielkością popytu na różnego rodzaju dobra i usługi oraz gotowością lokalnych przedsiębiorstw do dalszego zwiększania produkcji i zatrudnienia.

Wykres 10. Rynek pracy – siła robocza (źródło: www.przedsiębiorczość.monitorrozwoju.pl [dostęp: 11.03.2022 r.]

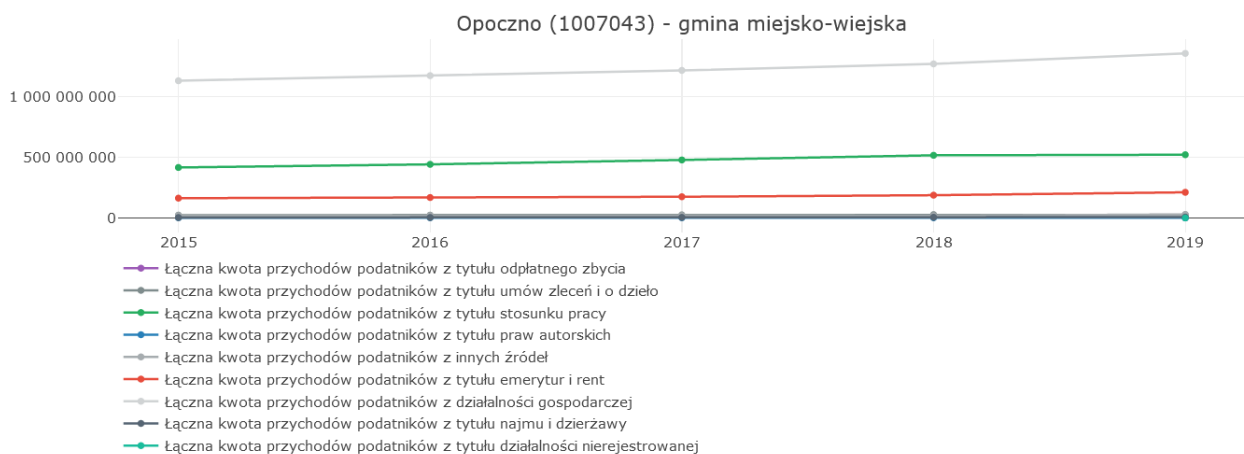
Niestety w Opocznie wyraźnie, od kilku lat zauważa się spadek liczebności siły roboczej, zarówno w zakresie ludności w wieku produkcyjnym, liczby mężczyzn i kobiet w wieku produkcyjnym jak i liczby ludności w wieku produkcyjnym do 24 roku życia. Jedynym wskaźnikiem, który wykazuje nieznaczny trend rosnący, jest liczba kobiet w wieku 60-64 i liczba mężczyzn w wieku 65-69, która wzrosła pomiędzy 2019 a 2020 rokiem o 30 osób.

Jeśli natomiast chodzi o potencjał lokalnego rynku, to zależy on z jednej strony od wielkości popytu na pracę zgłaszanego przez funkcjonujące na terenie gminy firmy. Szczególnie cenne są miejsca pracy w sektorach rozwojowych, branżach gospodarki opartej na wiedzy, usługach wiedzochłonnych, które dają szansę na dobre i stabilne zarobki, albowiem kreują innowacje, w największej skali wdrażają nowatorskie rozwiązania i nowe technologie. Z drugiej strony, nowe inwestycje są możliwe, jeśli przedsiębiorcy mogą pozyskać odpowiednią liczbę pracowników, którzy mają odpowiednie kwalifikacje. Stąd kolejnym istotnym czynnikiem, który wpływa na ostateczny efekt, są sprawnie działające instytucje związane z rynkiem pracy – podmioty kształtujące politykę gospodarczą, PUP-y, agencje zatrudnienia, szkoły i ośrodki kształcenia zawodowego. Ich rolą jest odpowiednie dopasowanie popytu i podaży oraz dążenie do zapewnienia długookresowej równowagi na rynku pracy.

Wskaźnik dotyczący perspektyw rynku pracy i kwalifikacji siły roboczej w Gminie Opoczno wygląda obiecująco. Ten syntetyczny wskaźnik obejmuje następujące obszary: 1. dostępność i jakość oferowanych miejsc pracy; 2. dostępność wykwalifikowanej siły roboczej; 3. jakość kształcenia zawodowego; 4. skala bezrobocia.

Pomimo, iż zmniejsza się liczba bezrobotnych i wzrasta liczba osób pracujących oraz poza jednym wskaźnikiem (z tytułu zbycia praw autorskich) wzrastają przychody (patrz tabela poniżej), to jednak analiza porównawcza wskazuje, iż sytuacja w Gminie Opoczno pod względem zarobków wypada gorzej niż średnia w kraju.

Wykres 11. Przychody mieszkańców z różnych form aktywności
(źródło: www.przedsiębiorczość.monitorrozwoju.pl [dostęp: 11.03.2022 r.]

Średnie wynagrodzenie brutto poczynając od 2014 roku, gdzie wyniosło 3087,00 zł, co roku znacznie wzrastało, osiągając w 2018 roku wartość 3679,30 zł. Jednakże ujemna wartość wskaźnika standaryzowanego oraz dynamiki zmian w badanym okresie, pozwala stwierdzić, iż zarobki mieszkańców Opoczna są niższe niż średnia oraz Gmina rozwija się wolniej i traci dystans względem grupy porównawczej. Dla porównania, przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w Polsce w 2018 roku wynosiło 5071,41 zł, natomiast w 2017 roku było to 4739,91 zł.

Tabela 95. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w Opocznie (źródło: SAS).

Nazwa jednostki	2014	2015	2016	2017	2018
Opoczno	3087	3174	3264	3428	3679.3

Lepiej sytuacja wygląda, jeśli chodzi o dostępność wykwalifikowanej siły roboczej. W zakresie zmiany liczby mieszkańców w wieku produkcyjnym w ostatnich pięciu latach (jako % ogólnej liczby mieszkańców), Gmina Opoczno znajduje się w gorszej sytuacji niż Gminy porównawcze (str. 4). Jednakże, należy pamiętać, iż są to ogólnokrajowe tendencje związane ze starzeniem się społeczeństwa, to jednak w Gminie Opoczno dynamika zmian jest ujemna i zwiększa dystans do pozostałych. Należy jednak zaznaczyć, iż pomalą zmniejsza się różnica między liczbami mieszkańców w wieku 10-24 i 50-56 lat na 1000 mieszkańców gminy. Gmina Opoczno przoduje w zakresie liczby absolwentów szkół średnich w ostatnich pięciu latach w przeliczeniu na 1000 mieszkańców. Wartość standaryzowana dla gminy Opoczno w 2018 roku wynosiła 1,2 a dynamika 0,22. Analiza danych statystycznych wykazała, że w Gminie Opoczno z roku na rok spada liczba osób bezrobotnych. Co istotne, w kontekście badanego wskaźnika, spada również liczba bezrobotnych z wykształceniem podstawowym na 1000 mieszkańców oraz zmniejszył się udział liczby bezrobotnych zarejestrowanych powyżej roku w ogólnej liczbie mieszkańców w wieku produkcyjnym. W obrębie tych dwóch wskaźników Gmina Opoczno znajduje się w lepszej sytuacji niż średnio w grupie porównawczej i w ciągu ostatnich pięciu lat zwiększyła względem nich swój dystans. Najniższą wartość, jeśli chodzi o bezrobotnych z najniższym wykształceniem, Gmina osiągnęła w 2018 roku (5,49 osób na 1000 mieszkańców). Średnia wartość dla grupy porównawczej w 2018 roku wynosiła 7,33. Natomiast, 0,82% tyle wynosił w 2018 roku udział zarejestrowanych bezrobotnych powyżej roku w Gminie Opoczno, podczas gdy średnia dla grupy porównawczej w tym roku wynosiła 1,6%.

W Opocznie obserwuje się wzrost liczby uczniów szkół średnich zawodowych. Najwięcej uczniów na 1000 mieszkańców odnotowano w 2018 roku (26,52). Gmina Opoczno charakteryzuje się sytuacją lepszą niż przeciętna dla grupy porównawczej i w ciągu ostatnich lat nastąpił wzrost liczby uczniów. Nie zmienia to faktu, że w ocenie lokalnych przedsiębiorstw, oferta szkoły zawodowej nie wychodzi na przeciw i nie jest dostosowana do zapotrzebowania rynkowego. Zakres specjalizacji zawodowych w ofercie szkoły zawodowej jest bardzo szeroki, niemniej jednak brak dialogu na linii organ prowadzący szkołę zawodową - przedsiębiorcy, co do adekwatności prowadzonej edukacji do zapotrzebowania rynkowego, umacnia deficyt niektórych zawodów w Opocznie.

Pozytywną sytuację odnotowano natomiast w zakresie liczby bezrobotnych absolwentów na 1000 mieszkańców w powiecie opoczyńskim. W 2018 roku wyniosła ona zaledwie 1,17 osób na 1000 mieszkańców. Oznacza to, że podjęli oni pracę lub wyjechali w jej poszukiwaniu do innych miejscowości. **Przed Gminą Opoczno stoi wiele wyzwań związanych z zapobieganiem eskapizmowi społecznemu młodych osób i zaoferowaniem im atrakcyjnych miejsc pracy.**

Potwierdzają to wyniki badania ankietowego przeprowadzonego w lutym 2020 roku wśród uczniów ostatnich klas szkół ponadpodstawowych w gminie Opoczno. Celem badania była weryfikacja planów edukacyjnych oraz zawodowych ankietowanej młodzieży (uzyskano wyniki z 266 ankiet stanowiących 42,42% ogólnej populacji uczniów w szkołach ponadpodstawowych, w których badania się odbyły).

Co znamienne, to, że aż 56,77% uczniów wskazało, iż Opoczno jest dobrym miejscem do życia i rozwoju dla osób starszych, a tylko 9,02% dla młodzieży i studentów. Aż 80,83% młodzieży stwierdziło, iż nie jest to dla nich dobre miejsce do życia i rozwoju. Według ankietowanych jednym z powodów do opuszczenia Opoczna jest niska jakość powietrza (84,21%), a z kolei do zamieszkania (pozostania w mieście) relacje z przyjaciółmi, znajomymi (68,80%) oraz więzi rodzinne (63,16%).

Po zakończeniu szkoły średniej najczęściej ankietowanych osób odpowiedziało, iż planuje kontynuowanie nauki i podjęcie pracy (37,71%). Kontynuację nauki ankietowani planują na studiach licencjackich/inżynierskich, w następnej kolejności magisterskich (37,59%). Co czwarta osoba w badanej grupie odpowiedziała, że w przypadku problemów ze znalezieniem odpowiedniej pracy, po ukończeniu nauki wyjechałaby za granicę by szukać/podjąć pracę.

Na pytanie odnośnie przyszłości młodzieży jak i miasta, ankietowani odpowiedzieli, że głównie chcieliby pracować w regionie (województwie) (20,68%) lub w innym regionie/mieście w Polsce (21,05%), co potwierdza tezę o wyraźnej chęci opuszczenia Opoczna i podjęcia pracy w innym miejscu. Ankietowana młodzież chętnie zdecydowałaby się na prowadzenie własnej działalności gospodarczej mając „środki na start” (50,00%), co wskazuje na sporą podaż programów pomocowych, wspierających przedsiębiorczość młodych i inicjatywy startupowe. Potwierdzeniem tendencji do eskapizmu może być także sposób spędzania wolnego czasu. Blisko połowa badanych wskazała bowiem, że z uwagi na brak możliwości i słabą ofertę w zakresie spędzania wolnego czasu, jest zmuszona do poszukiwania rozrywek, głównie w zakresie oferty kin, pubów i restauracji poza gminą (46,24%).

Podsumowując, skala bezrobocia Gminy Opoczno na tle grupy porównawczej mierzona następującymi trzema wskaźnikami: 1. Liczba bezrobotnych zarejestrowanych ogółem na 1000 mieszkańców gminy; 2. Liczba bezrobotnych zarejestrowanych do 25 roku życia na 1000 mieszkańców gminy; 3. Liczba długotrwale bezrobotnych zarejestrowanych na 1000 mieszkańców gminy, daje świadectwo tego, iż analizowana Gmina legitymuje się lepszą sytuacją niż przeciętna w porównywalnych gminach i zwiększa swoją przewagę. Liczba osób bezrobotnych zarejestrowanych ogółem na 1000 mieszkańców Gminy Opoczno w 2014 roku wyniosła 49,8, zaś w 2018 już tylko 23 osoby. Średnia dla grupy porównawczej poczynając od 2014 roku wynosiła 51,49, a kończąc na 2018 roku wynosiła 27,04 co świadczy, że liczba bezrobotnych zarejestrowanych na 1000 mieszkańców porównywalnych gmin zmniejszyła się. Zatem, Opoczno charakteryzuje się lepszą sytuacją niż przeciętna w grupie porównawczej i w ciągu ostatnich czterech lat sytuacja poprawiła się względem grupy porównawczej. Wartość dla Gminy Opoczno dotycząca liczby bezrobotnych zarejestrowanych do 25 roku życia na 1000 mieszkańców w 2014 roku wynosiła 8,7 i do 2017 roku zanotowano wartość spadkową, która wyniosła 2,66, natomiast w 2018 roku nastąpił niewielki wzrost – 2,88. Co istotne, w Gminie Opoczno względem porównywalnej grupy, zmniejsza się liczba długotrwale bezrobotnych zarejestrowanych na 1000 mieszkańców gminy.

Negatywnie w Opocznie kształtują się wskaźniki związane z przeciętnym miesięcznym wynagrodzenia brutto. Gmina traci spory dystans do podobnych samorządów. Wartość przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia brutto poczynając od 2014 roku, gdy wynosiła 3 087 zł, co roku nieznacznie wzrastała osiągając w 2018 roku wartość 3 679,30 zł. Nie zmienia to faktu, że gmina **Opoczno pod względem przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia wypada wraz z gminą Wyszaków najgorzej wśród porównywanych gmin.**

Mediana wynagrodzeń pracujących ogółem kształtowała się w 2017 r. na najniższym poziomie (2 680,95 zł) w grupie miast porównawczych i znacząco odbiegała od wartości dla miast uzyskujących pod tym względem najlepsze wyniki, tj. Namysłowa (3 178,62 zł) i Środy Wielkopolskiej (3 095,77 zł). Jednocześnie dynamika zmian w tym zakresie w porównaniu z rokiem poprzednim należała do przeciętnych. (grupa porównawcza wg. MRL, patrz str. 4).

Analiza wysokości i zmian mediany wynagrodzeń pracujących ze względu na płeć wskazuje na nieco wyższą wartość wskaźnika w przypadku kobiet (2 704,54 zł w 2017 r.) aniżeli mężczyzn (2 657,80 zł w tym samym roku). Jednocześnie warto zwrócić uwagę na fakt, że **dynamika zmian wartości tego wskaźnika na przestrzeni lat 2016-2017 była w przypadku kobiet najwyższa (8,87%), zaś w przypadku mężczyzn najniższa (4,23%) w grupie miast porównawczych.**

Jego wartość nominalna względem badanego wskaźnika wynosi 3679,30. Wartość przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia brutto poczynając od 2014 roku, gdzie wynosiła 3087 co roku nieznacznie wzrastała osiągając w 2018 roku wartość 3679,30. Nie zmienia to faktu, że gmina Opoczno pod względem przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia wypadła najgorzej z gminą Wyszaków pod względem porównywanych gmin.

W zakresie wskaźnika Oferty pracy (stan na koniec roku) na 1000 mieszkańców wynik standaryzowany wyniósł $-1,16$ z kolei dynamika $-0,2$ co względem grupy porównawczej – charakteryzuje się słabszą sytuacją niż przeciętna w porównywalnych miastach i rozwija się bardzo wolno. Opoczno cechuje jeden z najsłabszych wskaźników dynamiki w tym względzie. Opoczno rozwija się wolniej pod względem proponowanych ofert pracy, nie powstają nowe, wartościowe oferty pracy co skłania mieszkańców do poszukiwania pracy poza ofertą lokalną a nawet regionalną (tendencja migracji do stolicy regionu Łodzi i stolicy kraju Warszawy).

STRUKTURA PODMIOTÓW GOSPODARCZYCH

Według danych GUS w 2019 r. największa liczba firm zarejestrowanych w rejestrze REGON w Opocznie deklarowała prowadzenie działalności gospodarczej w Sekcji G dział 47 (Handel detaliczny, z wyłączeniem handlu detalicznego pojazdami samochodowymi) – 432. W dalszej kolejności były to: Sekcja F dział 43 (Roboty budowlane specjalistyczne) – 213, Sekcja G dział 46 (Handel hurtowy, z wyłączeniem handlu pojazdami samochodowymi) – 181, Sekcja Q dział 86 (Opieka zdrowotna) – 157 oraz Sekcja G dział 45 (Handel hurtowy i detaliczny pojazdami samochodowymi; naprawa pojazdów samochodowych) – 127.

Tabela 96. Podmioty gospodarcze zarejestrowane w rejestrze REGON, 2019
(opracowanie własne na podstawie BDL).

Sekcja/ dział	Liczba podmiotów w rejestrze REGON
	2019
Sekcja N dział 82	17
Sekcja M dział 70	19
Sekcja C dział 31	18
Sekcja N dział 81	24
Sekcja J dział 62	29
Sekcja M dział 73	11

Sekcja M dział 69	63
Sekcja H dział 49	117
Sekcja G dział 45	127
Sekcja S dział 96 i Sekcja T dział 97 i 98	78

Wskazano wyłącznie te działy, w których w 2019 r. zarejestrowanych było min. 10 podmiotów.

- *Sekcja N dział 82 (Działalność związana z administracyjną obsługą biur i pozostała działalność wspomagająca prowadzenie działalności gospodarczej);*
- *Sekcja M dział 70 (Działalność firm centralnych (head offices); doradztwo związane z zarządzaniem);*
- *Sekcja C dział 31 (Produkcja mebli);*
- *Sekcja N dział 81 (Działalność usługowa związana z utrzymaniem porządku w budynkach i zagospodarowaniem terenów zieleni);*
- *Sekcja J dział 62 (Działalność związana z oprogramowaniem i doradztwem w zakresie informatyki oraz działalność powiązana);*
- *Sekcja M dział 73 (Reklama, badanie rynku i opinii publicznej);*
- *Sekcja M dział 69 (Działalność prawnicza, rachunkowo-księgowa i doradztwo podatkowe);*
- *Sekcja H dział 49 (Transport lądowy oraz transport rurociągowy);*
- *Sekcja G dział 45 (Handel hurtowy i detaliczny pojazdami samochodowymi; Naprawa pojazdów samochodowych);*
- *Sekcja S dział 96 i Sekcja T dział 97 i 98 (Pozostała indywidualna działalność usługowa; Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; Gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby)*

Gmina Opoczno charakteryzuje się wysokim (o 27 jednostek) spadkiem liczby podmiotów posiadających osobowość prawną. Przekłada się to na dynamikę -9,85% liczby tego typu podatników. Nie do końca znajduje on odzwierciedlenie w parametrach podatkowych podatku dochodowego od osób prawnych. O ile na przestrzeni lat 2016-2018 wartość zaliczek na podatek dochodowy od tego typu podatnika zanotowała dramatyczny spadek o 62,82%, o tyle już sama wartość przychodów wzrosła o 5,11% na przestrzeni trzech lat. Nie jest to duży wzrost.

Wnioskować należy, że dużą rolę odgrywają tu czynniki na które JST nie ma bezpośrednio dużego wpływu (optymalizacje podatkowe, zwroty nadpłaconych zaliczek, straty przedsiębiorstw lub tym podobne). Ale też na wyraźny spadek dochodów Gminy z tytułu udziału w podatku od osób prawnych ma fakt, iż od 2017 firma Cersanit, właściciel marki i zakładów płytek ceramicznych Opoczno płaci podatki w Urzędzie Skarbowym właściwym dla siedziby firmy, a nie zakładów - czyli w Kielcach.

WIODĄCE BRANŻE - ENDOGENICZNE ZASOBY GMINY

Długie tradycje¹⁴ i **silne zakorzenienie w świadomości lokalnej społeczności** ma działalność przedsiębiorstw sektora zaawansowanych materiałów budowlanych, który tworzą następujące działy Polskiej Klasyfikacji Działalności: dział 23 „Produkcja wyrobów z pozostałych mineralnych surowców niemetalicznych”¹⁵ oraz dział 8 „Pozostałe górnictwo i wydobywanie”.

¹⁴ Początki marki Opoczno sięgają 1883 r.

¹⁵ W tym w szczególności grupa 23.3 „Produkcja ceramicznych materiałów budowlanych”.

Podmioty gospodarcze należące do tego sektora wykazują **silną koncentrację przestrzenną** w Gminie Opoczno, ale też i całym powiecie opoczyńskim i wraz z podmiotami z sąsiednich powiatów: tomaszowskiego (województwo łódzkie) i koneckiego (województwo świętokrzyskie) tworzą geograficzne skupienie mogące stać się załączkiem klastra. Jak pokazują dane zamieszczone w Tab. 97, koncentracja podmiotów klasyfikowanych w dziale 8 w powiecie opoczyńskim przewyższa średnią ogólnopolską 4-krotnie i wynosi 30,5 firm na 10 000 podmiotów. Niewiele niższa jest też w samej gminie Opoczno (27,3 firm na 10 000 podmiotów, tj. przeszło 3,5-krotnie więcej niż średnia dla Polski). W przypadku działu 23 koncentracja podmiotów należących do tego działu w powiatach: opoczyńskim, tomaszowskim i koneckim jest większa od średniej ogólnopolskiej ok. 2,5-krotnie.

Tabela 97. Liczba podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych w rejestrze REGON w działach PKD 8 i 23 na 10.000 podmiotów w ujęciu terytorialnym, 2019 (obliczenia własne na podstawie BDL).

Jednostka terytorialna	Liczba podmiotów na 10 000 firm	
	dział 8	dział 23
POLSKA	7,6	42,9
Powiat opoczyński	30,5	107,7
w tym: gmina Opoczno	27,3	105,2
Powiat tomaszowski	17,3	119,4
Powiat konecki	7,1	114,3

Zakład produkcyjny w Opocznie jest jednym z największych w Polsce, dając w 2018 r. zatrudnienie 1250 osobom (Tab. 4). Jego wpływ na lokalny rynek pracy tworzy **możliwość wykreowania lokalnego czempiona stymulującego rozwój lokalnego biznesu.**

Tabela 98. Główni producenci ceramicznych kafli i płytek w Polsce (źródło: Monitoring Branżowy, Rynek płytek ceramicznych 2019, PKO BP, 17 października 2019 r.).

Firma	Przychody ogółem (w mln zł)	Szacunkowy udział w rynku	Zysk/strata netto (w mln zł)	Liczba zatrudnionych	Rok obrotowy
Ceramika Paradyż	506	18%	-0,19	1700	2018
Opoczno I	311	11%	17,38	1250	2018
Cersanit III	283	10%	10,22	700	2018
Star - Gres	271	10%	10,27	67	2017
Ceramika - Końskie	240	9%	8,17	80	2018
Cerrad	203	7%	42,67	321	2017
Ceramika Tubądzin II	183	7%	61,82	Pow. 250	2017
Ceramika Color	171	6%	0,33	60	2018
Ceramika Nowa Gala	152	5%	-21,15	330	2018
Ceramika Tubądzin	94	3%	20,03	280	2017

O koncentracji firm działających w branży przemysłu ceramicznego skupionych w tzw. Zagłębiu Ceramicznym Opoczno - Tomaszów Mazowiecki – Końskie zdecydowało bogactwo złóż surowców wykorzystywanych w sektorze zaawansowanych materiałów budowlanych. **Bliskość geograficzna podmiotów tworzących kolejne ogniwa łańcucha wartości w sektorze zaawansowanych materiałów budowlanych**, począwszy od producentów surowców (np. piasku szklarskiego, gminy ceramicznej), aż po producentów wyrobów gotowych (np. płytek ceramicznych), **umożliwia częstsze i bardziej efektywne interakcje pomiędzy nimi, jak również ma czysto ekonomiczny wymiar** (niższe koszty transportu).

POWSTAJĄCE FIRMY I WSPARCIE PRZEDSIĘBIORCZOŚCI

POWSTAJĄCE FIRMY

Jak pokazuje Tab. 5, w latach 2014-2019 najszybciej rosła liczba podmiotów w następujących działach gospodarki narodowej (o liczbie podmiotów min. 10): Sekcja N dział 82 (Działalność związana z administracyjną obsługą biura i pozostała działalność wspomagająca prowadzenie działalności gospodarczej) - 143%, Sekcja M dział 70 (Działalność firm centralnych (head offices); Doradztwo związane z zarządzaniem) - 90%, Sekcja C dział 31 (Produkcja mebli) - 80%, Sekcja N dział 81 (Działalność usługowa związana z utrzymaniem porządku w budynkach i zagospodarowaniem terenów zieleni) - 50%, Sekcja J dział 62 (Działalność związana z oprogramowaniem i doradztwem w zakresie informatyki oraz działalność powiązana) - 45% oraz Sekcja M dział 73 (Reklama, badanie rynku i opinii publicznej) - 38%.

Tabela 99. Dynamika zmian liczby podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w rejestrze REGON, 2014-2019 (w %) (opracowanie własne na podstawie BDL).

Sektora/ dział	Liczba podmiotów w rejestrze REGON		
	2014	2019	Zmiana %
Sektora N dział 82	7	17	143
Sektora M dział 70	10	19	90
Sektora C dział 31	10	18	80
Sektora N dział 81	16	24	50
Sektora J dział 62	20	29	45
Sektora M dział 73	8	11	38
Sektora M dział 69	49	63	29
Sektora H dział 49	94	117	24
Sektora G dział 45	104	127	22
Sektora S dział 96 i Sektora T dział 97 i 98	64	78	22

Wskazano wyłącznie te działy, w których w 2019 r. zarejestrowanych było min. 10 podmiotów.

O słabości lokalnej bazy gospodarczej (odzwierciedlonej w niskich dochodach z CIT) świadczy także wskaźnik liczby podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców. Wskaźnik ten pozostaje na bardzo niskim poziomie, a przyrost ich liczby w latach 2014-2019 również nie był najwyższy

(Tab. 4). Jednocześnie należy zauważyć, że choć liczba podmiotów w sektorze wiedzy¹⁶ pozostaje jedną z najniższych, to w latach 2014-2019 rosła w dość szybkim tempie. Pomimo słabego punktu startu, **dynamika zmian liczby podmiotów w sektorze wiedzy pokazuje, że przy zaistnieniu odpowiednich warunków może się on stać „lokomotywą” rozwoju lokalnego.** Poza samoistnym zwiększaniem się populacji firm należących do sektorów wiedzy, jego potencjał może być napędzany przez dynamiczny rozwój branż (działów PKD) powiązanych z sektorami wiedzy. Analiza przepływów międzygałęziowych wskazuje na wysokie prawdopodobieństwo kontynuacji szybkiego rozwoju sektorów wiedzy silnie powiązanych z sektorami najszybciej rozwijającymi się pod względem ilościowym w latach 2014-2019: usług telekomunikacyjnych, doradztwa związanego z zarządzaniem, działalności związanej z oprogramowaniem i doradztwem w zakresie informatyki, działalności związanej z reklamą, badaniem rynku i opinii publicznej.

Tabela 100. Liczba podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców oraz liczba podmiotów w sektorach wiedzy w latach 2014-2019 (obliczenia własne na podstawie BDL).

Gmina	Liczba podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców				Liczba podmiotów w sektorach wiedzy*			
	2014	2019	2014-2019 (zm. nomin.)	2014-2019 (zm. proc.)	2014	2019	2014-2019 (zm. nomin.)	2014-2019 (zm. proc.)
Opoczno	2501	2567	66	3%	98	133	35	36%

* Sekcja J dział 61 (Telekomunikacja); Sekcja J dział 62 (Działalność związana z oprogramowaniem i doradztwem w zakresie informatyki oraz działalność powiązana); Sekcja J dział 63 (Działalność usługowa w zakresie informacji); Sekcja M dział 69 (Działalność prawnicza, rachunkowo-księgową i doradztwo podatkowe); Sekcja M dział 70 (Działalność firm centralnych (head offices); Doradztwo związane z zarządzaniem); Sekcja M dział 72 (Badania naukowe i prace rozwojowe); Sekcja M dział 73 (Reklama, badanie rynku i opinii publicznej)

AKTYWNOŚĆ LOKALNYCH PODMIOTÓW W POZYSKIWANIU ŚRODKÓW Z FUNDUSZY EUROPEJSKICH

Ważnym elementem określającym dynamizm przedsiębiorczy lokalnego rynku jest umiejętność wykorzystywania szans płynących z otoczenia. Stanowi ona fundament jednej z teorii przedsiębiorczości – teorii odkrywania (discovery theory). Obecnie jednym ze źródeł szans płynących z otoczenia jest dostępność zewnętrznych źródeł finansowania działalności w postaci środków z funduszy europejskich. Jak pokazuje Tab. 6, Gmina Opoczno była w stanie pozyskać środki na realizację znaczącej liczby projektów, choć wartość ich i uzyskanego dla nich dofinansowania była przeważnie niewysoka. Przedsiębiorcy z Gminy Opoczno wykazali wysoką aktywnością w pozyskiwaniu środków UE na realizację celów związanych z podnoszeniem konkurencyjności przedsiębiorstw (cel 01 Wzmacnianie badań naukowych, rozwoju technologicznego i innowacji, cel 02 Zwiększanie dostępności, stopnia wykorzystania i jakości technologii informacyjnych i komunikacyjnych oraz cel 03 Wzmacnianie konkurencyjności małych i średnich przedsiębiorstw (MŚP)).

¹⁶ Do sektora gospodarki opartej na wiedzy zalicza się następujące sekcje PKD: Sekcja J dział 61 (Telekomunikacja); Sekcja J dział 62 (Działalność związana z oprogramowaniem i doradztwem w zakresie informatyki oraz działalność powiązana); Sekcja J dział 63 (Działalność usługowa w zakresie informacji); Sekcja M dział 69 (Działalność prawnicza, rachunkowo-księgową i doradztwo podatkowe); Sekcja M dział 70 (Działalność firm centralnych (head offices); Doradztwo związane z zarządzaniem); Sekcja M dział 72 (Badania naukowe i prace rozwojowe); Sekcja M dział 73 (Reklama, badanie rynku i opinii publicznej).

Prezentowane dane wskazują na **wysoki stopień endogenicznego dynamizmu przedsiębiorczego**, wokół którego można budować ambitne plany rozwoju dla rynku lokalnego. W takiej sytuacji **ten rozwój należy tylko ukierunkować i wzmocnić poprzez odpowiednie działania, stworzenie właściwych ram i wprowadzenie stymulant wyzwalających zmiany w pożądanym kierunku.**

Tabela 101. Liczba i wartość projektów dofinansowanych z funduszy europejskich, w tym na cele związane z rozwojem konkurencyjności przedsiębiorstw, przez podmioty z gminy Opoczno (wg stanu na 10.07.2020 r.) (obliczenia własne na podstawie BDL).

Gmina	Projekty dofinansowane z funduszy europejskich			w tym: cel 01 Wzmacnianie badań naukowych, rozwoju technologicznego i innowacji, cel 02 Zwiększanie dostępności, stopnia wykorzystania i jakości technologii informacyjnych i komunikacyjnych oraz cel 03 Wzmacnianie konkurencyjności małych i średnich przedsiębiorstw (MŚP)					
	Liczba projektów	Wartość projektów (w zł)	Wartość dofinansowania UE (w zł)	Liczba projektów	Wartość projektów (w zł)	Wartość dofinansowania UE (w zł)	Liczba projektów (%)	Wartość projektów (%)	Wartość dofinansowania UE (%)
Opoczno	41	125 259 141,80	69 621 359,34	17	67 162 030,59	30 410 273,21	41%	54%	44%

INSTYTUCJE OTOCZENIA RYNKOWEGO

Długie tradycje rozwoju sektora ceramicznego w gminie Opoczno sprawiają, że wiele przedsiębiorstw działających w sektorze miało szanse rynkowo dojrzeć i jest świadoma własnych potrzeb. Główne potrzeby firm działających w tym sektorze koncentrują się wokół (i) wsparcia w zakresie dywersyfikacji rynków geograficznych oraz (ii) łatwiejszego dostępu do kapitału finansowego na rozwój. Nasylenie rynku krajowego oraz dążenie do minimalizacji ryzyka związanego z prowadzoną działalnością powodują naturalny zwrot w kierunku rynków międzynarodowych. Z kolei dostęp do kapitału może dynamizować rozwój firm poprzez umożliwienie im finansowania działań podejmowanych w odpowiedzi na dostrzegane szanse rynkowe. To tworzy sytuację **sprecyzowanych oczekiwań w zakresie wsparcia rozwoju tych firm**, którym mogą sprostać jedynie instytucje otoczenia biznesu o wysokim poziomie profesjonalizacji. Tymczasem **na terenie gminy Opoczno nie działa żadna instytucja otoczenia biznesu**, która oferowałaby usługi nawet w podstawowym zakresie. Tym samym wyraźnie odczuwalny jest brak instytucji doradczych, finansowych, szkoleniowych wspierających rozwój firm i kreowanie proaktywnych postaw przedsiębiorczości wśród społeczności lokalnej.

SYTUACJA FINANSOWA GMINY OPOCZNO

Przez ocenę sytuacji finansowej gminy jako czynnika rozwoju rozumiemy zdolność gminy do sfinansowania obecnych i przyszłych działań rozwojowych. W ramach diagnozy dokonano analizy strategicznych danych finansowych dla zobrazowania kondycji finansowej gminy Opoczno przeprowadzonej na podstawie danych wynikających z Wieloletniej Prognozy Finansowej za okres 2017-2019 r. (zamknięte okresy budżetowe).

Wskaźniki pogrupowano w cztery wymiary: dochody, wydatki, pozycja operacyjna oraz struktura długu. Metoda ta sprowadza się do obliczenia wskaźników finansowych oraz porównania wyniku danego samorządu z innymi jednostkami.

Potencjał rozwojowy JST w ujęciu finansowym zależy od tego, czy gmina stabilnie generuje nadwyżkę operacyjną i czy ta nadwyżka będzie występowała również w kolejnych latach. Zestaw przedstawionych niżej wskaźników pozwala na analizę tych czynników i ocenę wynikającego stąd potencjału rozwojowego JST w ujęciu finansowym.

WYSOKOŚĆ I STRUKTURA DOCHODÓW

Gmina Opoczno posiada **relatywnie słabą bazę gospodarczą**. Świadczy o tym wielkość dochodów z CIT na 1 mieszkańca, która w 2018 r. kształtowała się na poziomie dość niskim (ok. 34%). Wielkość dochodu z CIT na 1 mieszkańca w latach 2014-2018 wzrosła się o 21%.

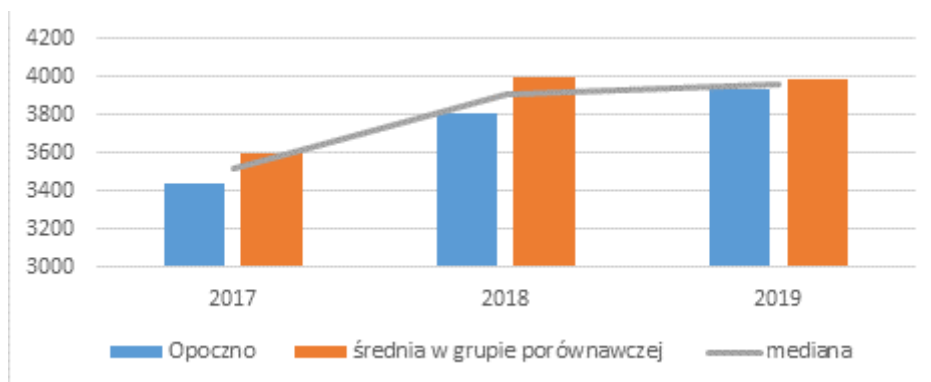
Głównym źródłem dochodów podatkowych dla gminy były dochody z podatku od osób fizycznych. Ich wysokość to ok. 7%). Zmiana dochodów z PIT na 1 mieszkańca w latach 2014-2018 kształtowała się na poziomie 46%.

Tabela 102. Dochody z CIT i PIT w latach 2014-2018 (źródło: BDL).

Gmina	Dochody z CIT na 1 mieszkańca (w zł)				Dochody z PIT na 1 mieszkańca (w zł)			
	2014	2018	2014-2018 (zm. nomin.)	2014-2018 (zm. proc.)	2014	2018	2014-2018 (zm. nomin.)	2014-2018 (zm. proc.)
Opoczno	21,98	26,66	4,68	21%	554,63	809,56	254,93	46%

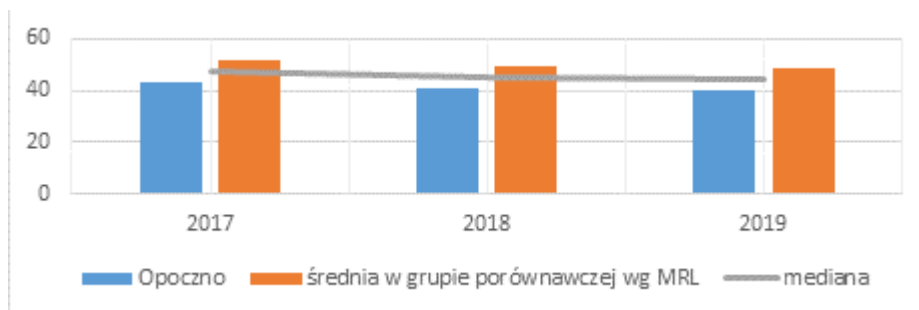
Pozytywnie kształtuje się w Opocznie wskaźnik nowo oddanej powierzchni do liczby podmiotów, a co za tym idzie poziom wpływów podatku od nieruchomości. Pod względem nowo oddanej powierzchni przeznaczonej do działalności komercyjnej Opoczno ma dość wysoki wskaźnik. Jednak dynamika wzrostu tego wskaźnika jest już niewielka, wynosi 0,8. Wynika to z faktu, iż na poziom wartości wskaźnika wpływ miały znaczące, jednorazowe inwestycje w zakresie powierzchni biurowych pod wynajem, zrealizowane w latach 2015-2017. Natomiast poziom wpływów do budżetu z podatku od nieruchomości jest na przestrzeni okresu 2014-2018 stosunkowo stabilny, charakteryzuje się dość wysoką dynamiką.

Wykres 12. Dochody ogółem na mieszkańca (Opracowanie własne na podstawie danych MRL).

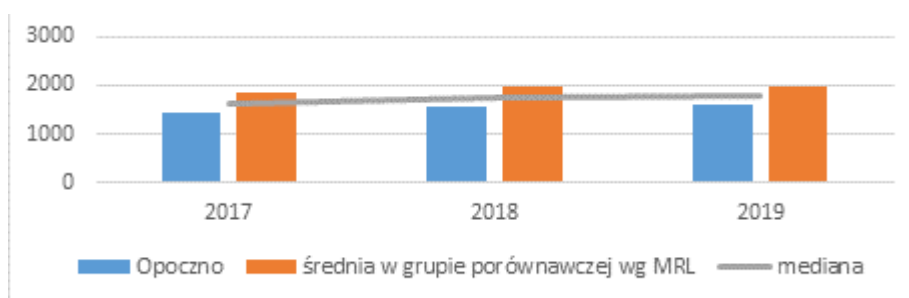
Średnia dynamika wzrostu dla dochodów ogółem na mieszkańca wynosi 0,07. Zauważalny jest nieznaczny trend wzrostowy. Może to świadczyć o powolnym tempie wzrostu gospodarczego w gminie.

Wykres 13. Udział dochodów własnych w dochodach ogółem (Opracowanie własne na podstawie danych MRL).

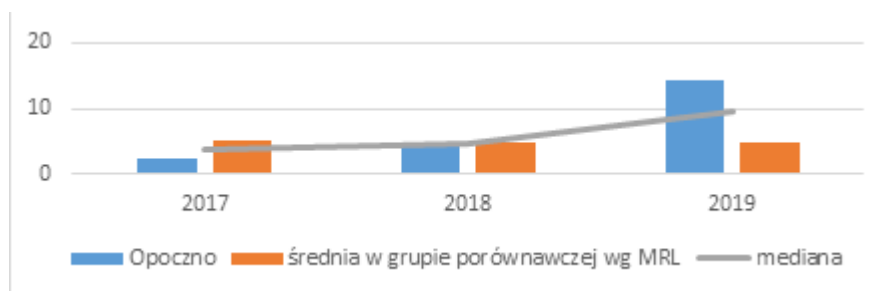
Średnia dynamika zmian udziału dochodów własnych w dochodach ogółem wynosi -0,35. Udział dochodów ogółem w dochodach własnych kształtuje się na przestrzeni analizowanego okresu na podobnym poziomie ok 40 -44%. Zauważalny jest nieznaczny spadek na przestrzeni lat.

Wykres 14. Dochody własne na mieszkańca (Opracowanie własne na podstawie danych MRL).

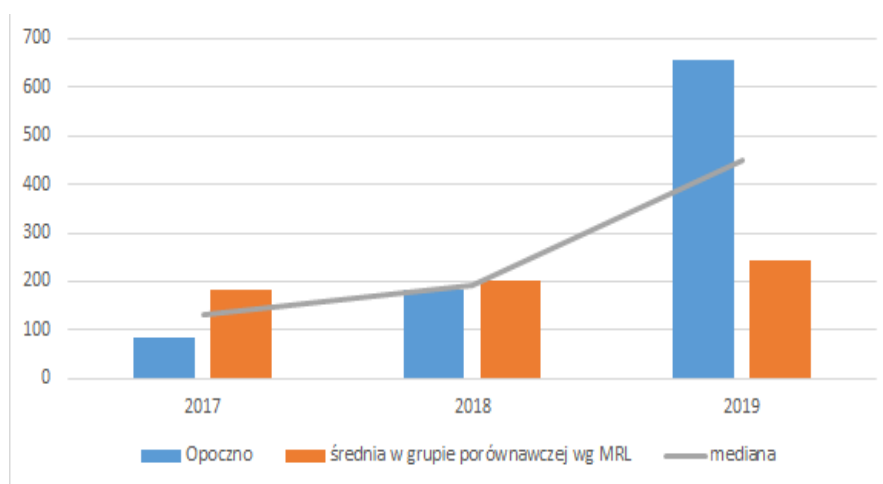
Średnia dynamika wzrostu dla dochodów własnych na 1 mieszkańca wynosi -0,14. Dochody własne na mieszkańca w mieście Opoczno w analizowanym okresie wskazywały na wielkości 1300-1500 zł. Na przestrzeni lat wartości te nieznacznie wzrosły. Brak też analogii do trendu jaki prezentują dochody ogółem na mieszkańca, co wskazuje na wzrost finansowania zewnętrznego (dotacje z UE lub programów pomocowych).

Wykres 15. Udział dochodów majątkowych w dochodach ogółem (Opracowanie własne na podstawie danych MRL).

Średnia dynamika zmian udziału dochodów majątkowych w dochodach ogółem wynosi 0,74. Do dochodów majątkowych zalicza się dotacje i środki przeznaczone na inwestycje, dochody ze sprzedaży majątku oraz dochody z tytułu przekształcenia prawa użytkowania wieczystego w prawo własności. Dochody majątkowe charakteryzują się zazwyczaj dużą zmiennością i są zależne od czynników wewnętrznych jak i zewnętrznych. Z jednej strony mogą być determinowane zasobami komunalnymi i potrzebami finansowania zadań samorządu, z drugiej zaś są warunkowane koniunkturą i popytem ze strony odbiorcy zewnętrznego. W analizowanym okresie dla analizowanego samorządu odnotowano trzykrotny wzrost dochodów majątkowych.

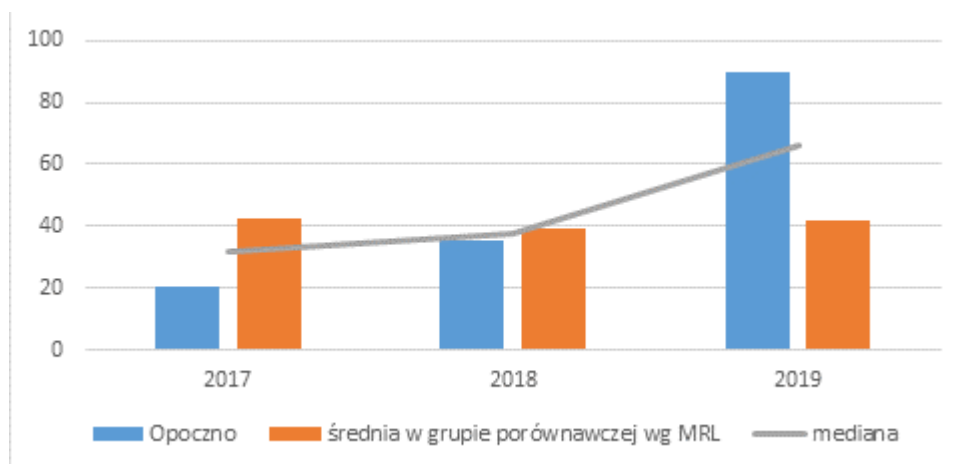
Wykres 16. Dochody majątkowe przypadające na mieszkańca (Opracowanie własne na podstawie danych MRL).

Średnia dynamika wzrostu dla dochodów majątkowych na 1 mieszkańca wynosi 0,94. Wzrost dochodów majątkowych prezentowanych powyżej przedłożył się bezpośrednio na wzrost dochodów majątkowych na mieszkańca w gminie Opoczno, notując wzrost w 2019 r.

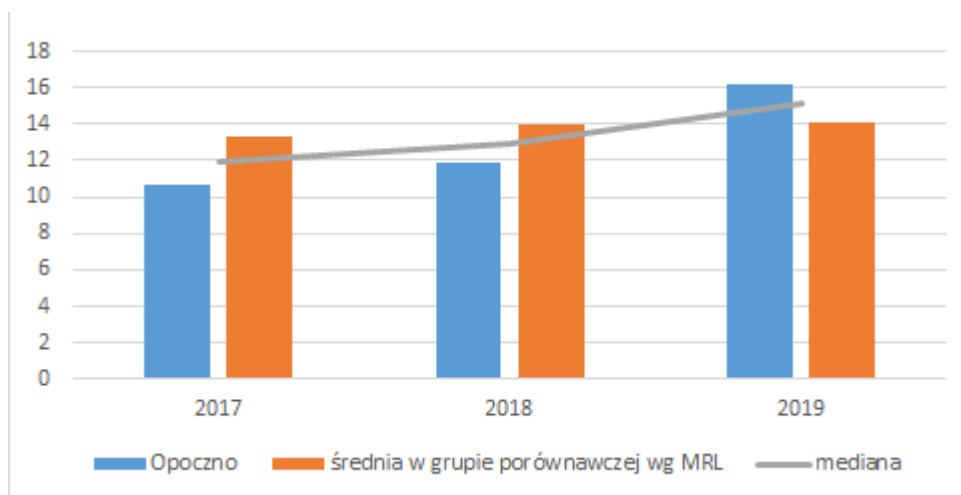
WYSOKOŚĆ I STRUKTURA WYDATKÓW

Wykres 17. Poziom finansowania wydatków majątkowych dochodami majątkowymi (Opracowanie własne na podstawie danych MRL).

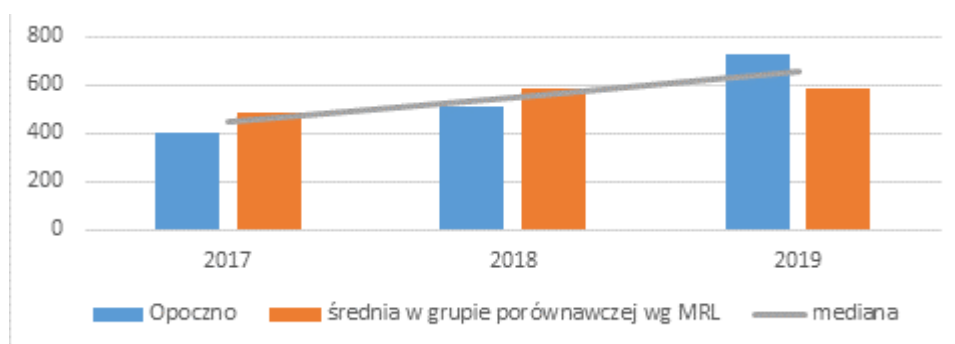
Średnia dynamika zmian poziomu finansowania wydatków majątkowych dochodami majątkowymi wynosi 0,42. W ślad za gromadzeniem dochodów majątkowych kształtuje się poziom finansowania wydatków majątkowych finansowanych dochodami majątkowymi. Wzrost wydatków oraz dochodów majątkowych świadczy o działaniach rozwojowych samorządu.

Wykres 18. Udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem (Opracowanie własne na podstawie danych MRL).

Średnia dynamika zmian udziału wydatków majątkowych w wydatkach ogółem gminy Opoczno wynosi 0,17. Do wydatków majątkowych JST zaliczymy wydatki na zakup i objęcie akcji oraz wniesienie wkładów do spółek prawa handlowego oraz wydatki inwestycyjne państwowych jednostek budżetowych oraz dotacje celowe na finansowanie lub dofinansowanie kosztów inwestycji realizowanych przez inne jednostki. Na przestrzeni badanego okresu widać tendencję wzrostową wydatków ponoszonych na inwestycje względem wydatków całkowitych gminy.

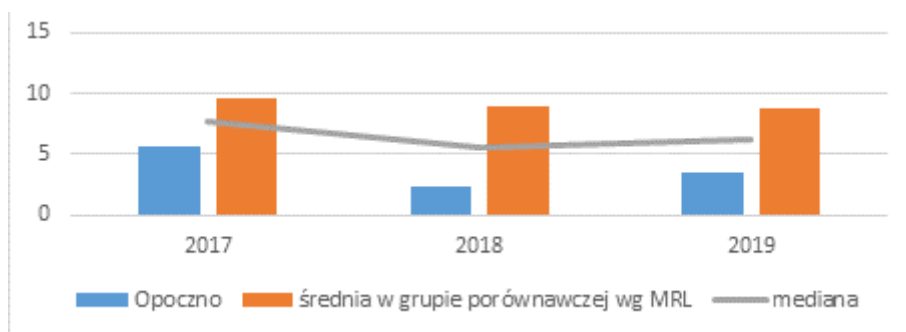
Wykres 19. Kwota wydatków majątkowych na mieszkańca (Opracowanie własne na podstawie danych MRL).

Średnia dynamika zmian wydatków majątkowych przypadająca na 1 mieszkańca wynosi 0,06. Na poziom wydatków majątkowych niewątpliwie wpływa korzystnie sytuacja demograficzna, gmina Opoczno notuje sukcesywny wzrost tego wskaźnika.

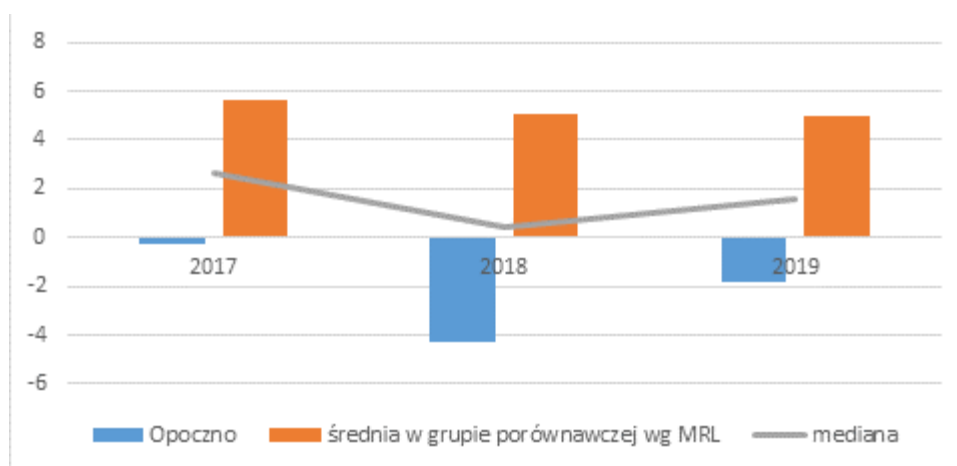
RÓWNOWAŻENIE ELEMENTÓW BUDŻETU

Wykres 20. Relacja kwoty nadwyżki operacyjnej NO do kwoty dochodów bieżących w % (Opracowanie własne na podstawie danych MRL).

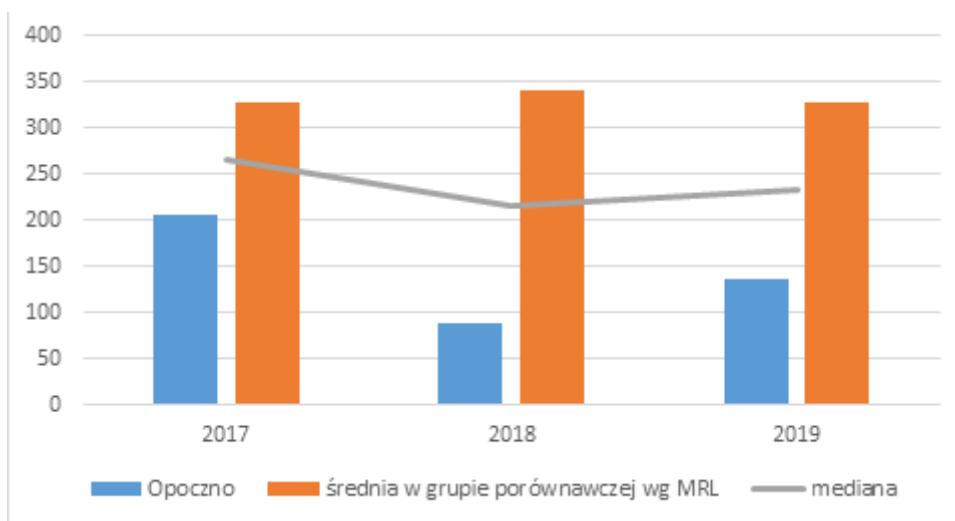
Różnica w dochodach bieżących i wydatkach bieżących stanowi nadwyżkę operacyjną. Stosunek nadwyżki operacyjnej do dochodów bieżących nazywany jest marżą operacyjną i jest dobrym miernikiem zdolności samorządu do generowania środków, które mogą zostać wykorzystane na przykład na inwestycje. Na tle danych o średniej dla grupy porównawczej relacja nadwyżki operacyjnej do kwoty dochodów bieżących wygenerowana nadwyżka dla gminy Opoczno jest na poziomie ok. 60 % niższym.

Wykres 21. Relacja kwoty nadwyżki operacyjnej pomniejszonej o spłatę długu do kwoty dochodów (w %) (Opracowanie własne na podstawie danych MRL).

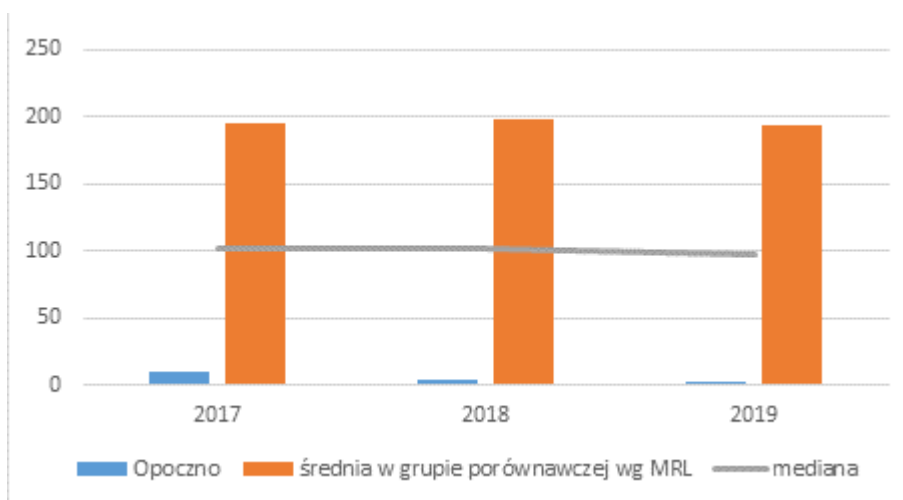
Nadwyżka operacyjna pozwala określić możliwości zaciągania zobowiązań na pokrycie planowanego deficytu, również w związku z realizacją projektów inwestycyjnych. W Gminie Opoczno z danych za analizowany okres trudne są do wygenerowania środki na realizację działań z nadwyżki, jeśli zostanie zrealizowana spłata długu.

Wykres 22. Kwota nadwyżki operacyjnej przypadająca na jednego mieszkańca (opracowanie własne na podstawie danych MRL).

Nadwyżka operacyjna na 1 mieszkańca utrzymuje się na niskim poziomie. Nie da się stwierdzić jednoznacznie trendu tego wskaźnika w analizowanej przestrzeni czasowej.

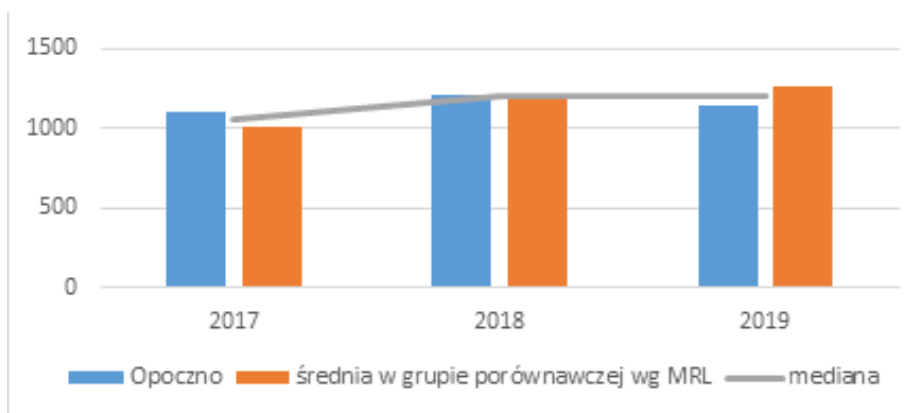
Wykres 23. Kwota nadwyżki operacyjnej pomniejszona o spłatę długu przypadająca na mieszkańca (opracowanie własne na podstawie danych MRL).

Nadwyżka operacyjna pomniejszona o kwotę długu do spłaty, która przypada na 1 mieszkańca w Gminie Opoczno również utrzymuje niski poziom.

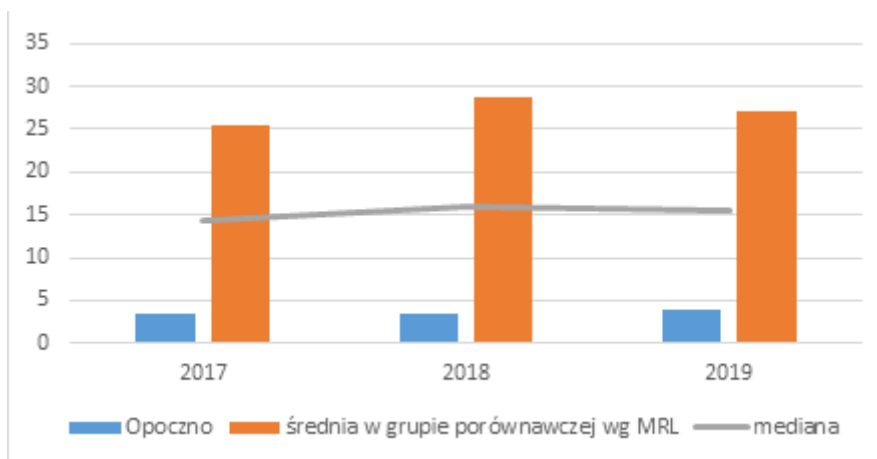
WYSOKOŚĆ ZADŁUŻENIA NA KONIEC ROKU

Wykres 24. Suma zobowiązań do spłaty przypadająca na 1 mieszkańca (opracowanie własne na podstawie danych MRL).

Poziom zobowiązań do spłaty na 1 mieszkańca w Gminie Opoczno utrzymuje się na podobnym poziomie na przestrzeni analizowanego czasu.

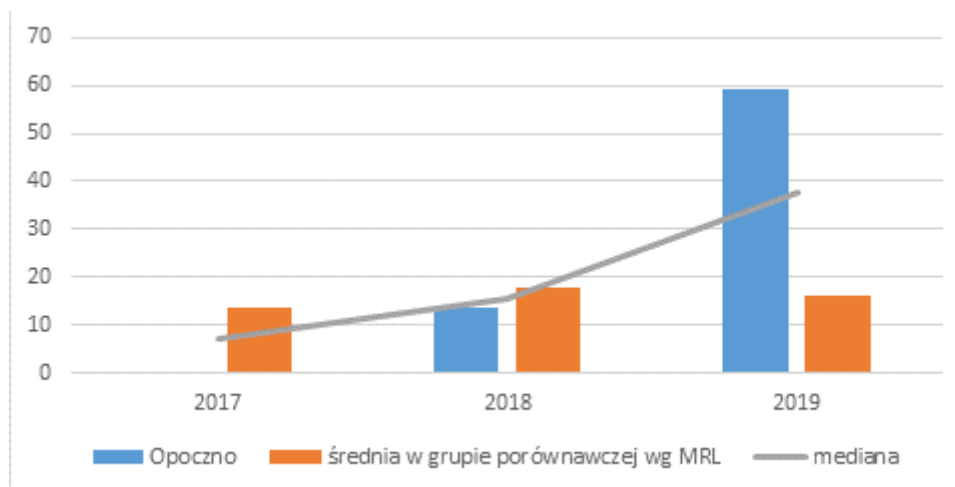
Wykres 25. Relacja kwoty zadłużenia w danym roku do dochodów ogółem (opracowanie własne na podstawie danych MRL).

Poziom zadłużenia w stosunku do dochodów ogółem utrzymuje się w badanym okresie na stałym poziomie.

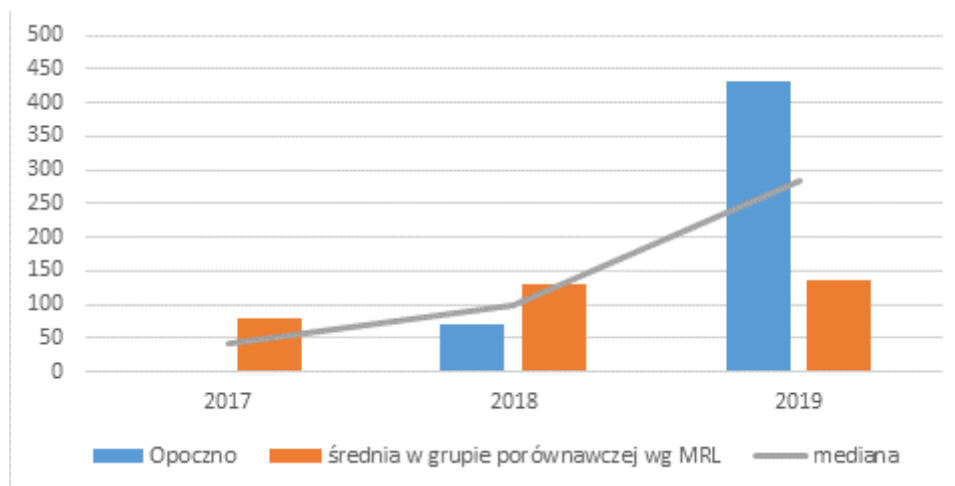
STRUKTURA FINANSOWANIA DZIAŁAŃ ROZWOJOWYCH

Wykres 26. Udział wydatków majątkowych na projekty dofinansowane z środków UE w wydatkach majątkowych ogółem (opracowanie własne na podstawie danych MRL).

Wzrost poziomu udziału wydatków majątkowych na projekty finansowane z UE w wydatkach majątkowych z roku na rok zdecydowanie wzrasta w Gminie Opoczno. Taki dynamiczny wzrost świadczy o powodzeniu w realizacji projektów z udziałem środków z UE, co stanowi doskonały prognostyk dla dalszych działań rozwojowych miasta.

Wykres 27. Kwota wydatków majątkowych na projekty dof. z UE przypadające na jednego mieszkańca (opracowanie własne na podstawie danych MRL).

Analogicznie do poprzedniego wykresu wzrost wydatków majątkowych na projekty dofinansowane z UE stanowiących udział w wydatkach majątkowych miasta determinuje wzrost kwoty wydatków na tego typu projekty na mieszkańca.

Analiza danych syntetycznych wykazała, iż miasto Opoczno charakteryzuje się słabą sytuacją finansową i rozwija się dość wolno. Niemniej jednak w wielu pojedynczo rozpatrywanych wskaźnikach Gmina rozwijała się szybciej – np. w aspekcie realizacji projektów dofinansowanych z UE.

W działalności samorządu terytorialnego należy dążyć do stałej poprawy jakości świadczenia usług publicznych oraz racjonalnego kształtowania procesów rozwoju. Realizacja tych zadań wymaga odpowiednio wysokich, stabilnych źródeł finansowania. Identyfikowane potrzeby mają charakter:

- ilościowy - jako stan niedoinwestowania, wyrażający się brakiem sieci, obiektów i urządzeń komunalnych w stosunku do potrzeb zgłaszanych przez mieszkańców i podmioty gospodarki lokalnej. Jej niwelowanie wymaga realizacji nowych inwestycji w celu uzbrojenia nowych terenów lub wyposażenia już istniejących, a dotychczas ich pozbawionych;
- jakościowy jako wyrazem zdekapitalizowania, złego stanu jakościowego i zużycia moralnego (technologicznego) istniejących urządzeń, sieci i obiektów.

ZASOBY INSTYTUCJONALNE GMINY

LICZBA PODMIOTÓW, ZAKRES WSPÓŁPRACY, KWALIFIKACJE URZĘDNIKÓW

W Gminie Opoczno odnotowano spadek liczby państwowych i samorządowych jednostek prawa budżetowego na 1000 mieszkańców w latach 2017-2018. Skala tego spadku była wyraźnie wysoka. Może to oznaczać redukcję oddziałów jednostek samorządowych, które obsługują mieszkańców gminy.

Tabela 103. Państwowe i samorządowe jednostki prawa budżetowego na 1000 mieszkańców (źródło: MRL).

Gmina	2014	2015	2016	2017	2018
Opoczno	2,1	2,1	2,1	1,8	1,75

Liczba organizacji społecznych na 1000 mieszkańców wykazuje w latach 2014-2018 trend wzrostowy. Tempo zmiany jest jednak w przypadku Gminy Opoczno nieznaczne. Świadczy to o powstawaniu niewielu tego rodzaju organizacji w jednostce, a więc możliwym niewielkim zainteresowaniem działalnością społeczną.

Tabela 104. Organizacje społeczne na 1000 mieszkańców (źródło: MRL).

Gmina	2014	2015	2016	2017	2018
Opoczno	2,6	2,6	2,7	2,9	2,77

Znacznie lepiej przedstawia się sytuacja Opoczna w przypadku wskaźnika udziału wydatków na dotacje do organizacji pożytku publicznego w wydatkach bieżących. Opoczno stale zwiększa udział wydatków na dotacje do organizacji pożytku publicznego w wydatkach bieżących.

Tabela 105. Udział wydatków na dotacje do organizacji pożytku publicznego w wydatkach bieżących (%) (źródło MRL).

Gmina	2014	2015	2016	2017	2018
Opoczno	1,08	1,16	1,21	1,24	1,33

Podobnie zwykły trend dostrzegalny jest w przypadku udziału wydatków na szkolenia i rozwój zawodowy w wydatkach bieżących. O ile w 2014 roku wynosił on w przypadku Opoczna zaledwie 0,09%, to w 2018 roku już 0,16%. Świadczy to o coraz większym zwracaniu uwagi na kompetencje pracowników opoczyńskiego urzędu i innych podległych gminie jednostek. Jest to trend zdecydowanie pozytywny i wskazany do utrzymania.

Tabela 106. Udział wydatków na szkolenia i rozwój zawodowy w wydatkach bieżących (w %) (źródło: MRL).

Gmina	2014	2015	2016	2017	2018
Opoczno	0,09	0,11	0,14	0,17	0,16

Dość dynamicznie rośnie kwota wydatków na dotacje do organizacji pożytku publicznego w przeliczeniu na 1000 mieszkańców. O ile w 2014 roku kształtowała się ona na poziomie ok. 25 tys. 1000 mieszkańców, o tyle począwszy od 2016 roku przekroczyła 30 tys., aby w 2018 roku osiągnąć wartość 45456,01 zł. Tworzy to dogodne warunki dla ujawniania się aktywności społecznej mieszkańców Opoczna.

Tabela 107. Kwota wydatków na dotacje dla organizacji pożytku publicznego przypadająca na 1000 mieszkańców (zł) (źródło: MRL).

Gmina	2014	2015	2016	2017	2018
Opoczno	25146	28040	32307	36959	45456,01

2.4. WYMIAR ŚRODOWISKOWY

SUROWCE NATURALNE

Opoczno jest gminą o starych tradycjach z przemysłem bazującym na miejscowych surowcach naturalnych. Funkcjonowały tu wapienniki, zakłady ceramiczne i materiałów ogniotrwałych, czy też odlewnie żeliwa. Na terenie gminy eksploatowano duże złoża piasków kwarcowych (złoża „Sobawiny”) oraz ilów ogniotrwałych (złoża „Rozwady-Mroczków”), wykorzystywanych do produkcji płytek ceramicznych. Jednakże ze względów ekonomicznych ich wydobywanie zostało już zaniechane¹⁷.

Obecnie na terenie gminy wydobywane są przede wszystkim naturalne złoża kruszywa oraz kamienie łamane i bloczne. Podkreślić należy, iż udokumentowane zasoby umożliwiają na tym terenie ich długotrwałą eksploatację. Największe zasoby wynoszące ponad 2 444 tys. ton¹⁸ stanowią kruszywa piaskowo-żwirowe. Ich wydobywanie jest głównie w południowo-wschodniej części gminy w rejonie miejscowości Karwice i Janów Karwicki. Złoża piaskowo-żwirowe wykorzystywane są na lokalne potrzeby budownictwa i drogownictwa. Są to złoża wieku czwartorzędowego

¹⁷ Gałka M., i in. 2004 – Mapa geosrodowiskowa Polski wraz z objaśnieniami, skala 1: 50 000, arkusz Opoczno (704), wyd. PIG, Warszawa.

¹⁸ Bilans zasobów złóż kopalni w Polsce wg stanu na 31.12.2019 r., Wyd. PSG, Warszawa.

o genezie lodowcowej, wodnolodowcowej i rzecznej¹⁹ o niewielkiej powierzchni nie przekraczającej 2,0 ha.

Do drugiej grupy należą kopaliny surowców skalnych, obejmujących złoża piaskowca wieku jurajskiego. Zasoby kopaliny udokumentowane są w wysokości około 91 tys. ton.²⁰ Surowiec jest wydobywany w rejonie miejscowości Mroczków Gościnnny i Kraszków. Piaskowiec służy do wyrobu płyt elewacyjnych i okładzinowych.

Fot. Piaskowiec ze złoża w Mroczkowie Gościnnym przygotowany do sprzedaży

Na terenie gminy Opoczno zostało rozpoznano również wstępnie złożo chalcedonitu w rejonie miejscowości Dęborzyczka. Złożo ze względu na niekorzystne warunki eksploatacji nie zostało przeznaczone do wydobycia²¹.

WODY POWIERZCHNIOWE

Gmina Opoczno według regionalizacji hydrogeologicznej słodkich wód podziemnych położona jest w obrębie środkowomałopolskiego regionu hydrogeologicznego²². W południowo-zachodniej części obszaru znajduje się fragment głównego zbiornika wód podziemnych GZWP 410 Opoczno. Pod względem klasyfikacji Jednolitych Części Wód Podziemnych (JCWPd) opisywany obszar znajduje się w obrębie dwóch części: JCWPd nr 73 (PLGW200073) i JCWPd nr 85 (PLGW200085).

Poziomy wodonośne o znaczeniu użytkowym na terenie gminy Opoczno występują w ośrodku szczelinowo-krasowym w utworach jury dolnej, środkowej i górnej jury oraz porowym czwartorzędu²³.

Czwartorzędowe piętro wodonośne posiada stosunkowo niewielkie rozprzestrzenienie. Wody porowe występują w osadach piaszczysto-żwirowych w dolinie rzeki Drzewiczki i Opoczniarki. Osady czwartorzędowe, leżące na wodonośnych utworach jurajskich, lokalnie stanowią podrzędny poziom użytkowy. Wodonośność piasków i żwirów uzależniona jest od ich miąższości, która wynosi średnio od 5 do 25 m.

Jurajskie piętro wodonośne zajmuje większą część opisywanego obszaru. Użytkowe poziomy wodonośne stanowią wapień i wapień margliste jury górnej oraz piaskowcowo-iłowcowo-

¹⁹ Ziomek J., 1998 – Szczegółowa mapa geologiczna Polski 1: 50 000 arkusz Opoczno z objaśnieniami, PIG, Warszawa.

²⁰ Bilans zasobów złóż kopaliny w Polsce wg stanu na 31.12.2019 r., Wyd. PSG, Warszawa

²¹ Gałka M., i in. 2004 – Mapa georodowiskowa Polski wraz z objaśnieniami, skala 1: 50 000, arkusz Opoczno (704), wyd. PIG, Warszawa.

²² Paczyński B., 1995 – Atlas Hydrogeologiczny Polski 1: 500 000, Wyd. PIG, Warszawa.

²³ Jaworski R., Herman G., 1998 – Mapa Hydrogeologiczna Polski wraz z objaśnieniami, skala 1: 50 000, arkusz Opoczno, Wyd. PIG, Warszawa.

mułowcowe serie jury środkowej. Ze względu na korzystne parametry hydrogeologiczne posiadają one rangę głównych użytkowych poziomów wodonośnych. Poziom górnourajski ma charakter szczelinowy, a poziom środkowourajski porowo-szczelinowy. Głębokość strefy aktywnej wymiany wód podziemnych oszacowano na 150 m. Wydajności potencjalne studni najczęściej mieszczą się w przedziale 10-30 m³/h. Lokalnie są wyższe rzędu 50-70 i 70-120 m³/h, a niekiedy przekraczają nawet 120 m³/h. Zasilanie warstw wodonośnych odbywa się przez infiltrację opadów atmosferycznych. Jest ono bezpośrednie na wychodniach lub pośrednie przez nadkład osadów czwartorzędowych. Odpływ wód podziemnych odbywa się generalnie w kierunku północnym do rzeki Drzewiczki. Najwyższe rzędne zwierciadła wód podziemnych (około 250 m n.p.m.) zarejestrowano w południowo-wschodniej części arkusza, a najniższe (około 160 m n.p.m.) występują w jego północno-wschodniej części, w dolinie rzeki Drzewiczki.

Użytkowe poziomy wodonośne zasilane są przez infiltrację opadów atmosferycznych bezpośrednio na wychodniach lub pośrednio przez nadkład utworów czwartorzędowych. Zwierciadło ma charakter swobodny, a pierwszy poziom wodonośny jest jednocześnie głównym poziomem użytkowym w połączonych hydraulicznie utworach czwartorzędu i jury środkowej. Głębokość do warstwy wodonośnej wynosi 1-10 m. Wodonośność piasków i żwirów uzależniona jest od ich miąższości, która zmienia się w granicach od 5 do 25 m. Są to wody o średniej jakości i wydajności, nie posiadające naturalnej izolacji od powierzchni terenu (Jaworski, Herman, 1998).

W części zachodniej gminy Opoczno użytkowe poziomy wodonośne stanowią silnie spękanne margle i wapienie margliste jury górnej. Głębokość występowania poziomu wodonośnego wynosi w nim 15-50 m, lokalnie 5-15 m. Poziom jest słabo izolowany lub nawet pozbawiony jest izolacji stropowej. Wydajności potencjalne studni wierconych wynoszą przeważnie 10-30 m³/h, lokalnie są wyższe i wynoszą 50-70 m³/h a nawet przekraczają 120 m³/h. Większym użytkownikiem wód podziemnych są: wodociąg komunalny dla Opoczna i zakłady płytek ceramicznych w Opocznie. Moduł zasobów odnawialnych obu jednostek wynosi 375 m³/24 h/km², a dyspozycyjnych 210 m³/24 h/km².

W części wschodniej użytkowy poziom wodonośny, reprezentowany jest przez środkowourajski użytkowy poziom wodonośny w serii piaskowców, iłowców i mułowców. Poziom jest przeważnie odkryty i pozbawiony izolacji stropowej. Głębokość do zwierciadła wody wynosi 15-50 m, lokalnie 50-100 m. Wydajności potencjalne studni wynoszą przeważnie 10-30 m³/h, rzadko są wyższe rzędu 50-70 i 70-120 m³/h. Wody tego poziomu ujęte są również dla potrzeb komunalnych Opoczna. Moduł zasobów odnawialnych obu jednostek wynosi 361 m³/24 h/km², a dyspozycyjnych 190 m³/24 h/km².

Jakość wód poziomów górnourajskiego i środkowourajskiego jest dobra, lecz nietrwała ze względu na brak istotnej izolacji od powierzchni terenu. Podkreślić należy, iż w większości eksploatowana woda nie wymaga uzdatniania²⁴.

Gmina Opoczno zlokalizowana jest w centralnym makroregionie hydrologicznym i w regionie środkowomałopolskim²⁵. Zgodnie z obowiązującym Prawem Wodnym²⁶, terytorium Polski zostało

²⁴ Jaworski R., Herman G., 1998 – Mapa Hydrogeologiczna Polski wraz z objaśnieniami, skala 1: 50 000, arkusz Opoczno, Wyd. PIG, Warszawa.

²⁵ „Opracowanie ekofizjograficzne podstawowe dla Gminy Opoczno”, luty 2015 https://fs.siteor.com/opoczno/files/Downloads/20190109124949/Opracowanie_ekofizjograficzne_dla_gminy_Opoczno.pdf?1547038539

²⁶ rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 27 czerwca 2006 r. w sprawie przebiegu granic obszarów dorzeczy i regionów wodnych (Dz. U. Nr 126 poz. 878) oraz rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 30 czerwca 2010 r. zmieniającego rozporządzenie w sprawie przebiegu granic obszarów dorzeczy i regionów wodnych (Dz. U. Nr 130 poz. 874),

podzielone na 10 obszarów dorzeczy i 21 regionów wodnych. Według niniejszego podziału gmina Opoczno należy do regionu wodnego Środkowej Wisły, dorzecza Wisły, prawej zlewni rzeki Pilicy (zlewni II rzędu). Obszarowo gmina Opoczno podlega pod Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie – Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej (RZGW) w Warszawie – Zarząd Zlewni w Piotrkowie Trybunalskim.

Sieć hydrograficzna analizowanego terenu jest nierównomiernie wykształcona, na co wpływ ma lokalne ukształtowanie terenu. Gęsta sieć rzeczna znajduje się w południowo – wschodniej części obszaru, a kotlinowate zagłębienie terenu w wysoczyźnie morenowej, czyli tzw. „Błonie”, jest miejscem zbiegu licznych dopływów głównej rzeki Opoczna, Drzewiczki. Zachodnia i północno-zachodnia część miasta i gminy Opoczno charakteryzuje się ubogimi zasobami hydrograficznymi.

Miasto Opoczno położone jest u ujścia rzeki **Wąglanki do Drzewiczki** (prawego dopływu Pilicy). Rzeka Drzewiczka - dawniej zwana Drzewicą - jest prawobrzeżnym dopływem Pilicy (zlewnia III rzędu o powierzchni 1082,9 km²). Drzewiczka, o długości 81 km, zaliczana jest do płytkich rzek - jej przeciętna głębokość wynosi ok. 0,5-1,5 m. W swoim dolnym biegu przepływa ona przez region opoczyński. Na nieuregulowanym odcinku Drzewiczka miejscami silnie meandruje a jej brzegi porośnięte są drzewostanem, w którym dominuje olcha czarna. Na odcinku zmienionym antropogenicznie, czyli zlokalizowanym na 11,52 km, brzegi są odsłonięte. W Opocznie Drzewiczka przyjmuje swój lewy dopływ, czyli Wąglankę (zlewnia IV rzędu). Kolejno, do Wąglanki uchodzi jeden z ważniejszych lewobrzeżnych dopływów, czyli tzw. dopływ z Odrowąża (Opocznianka), o długości 14,6 km, szerokości koryta do 4,0 m i głębokości do 1,2 m.

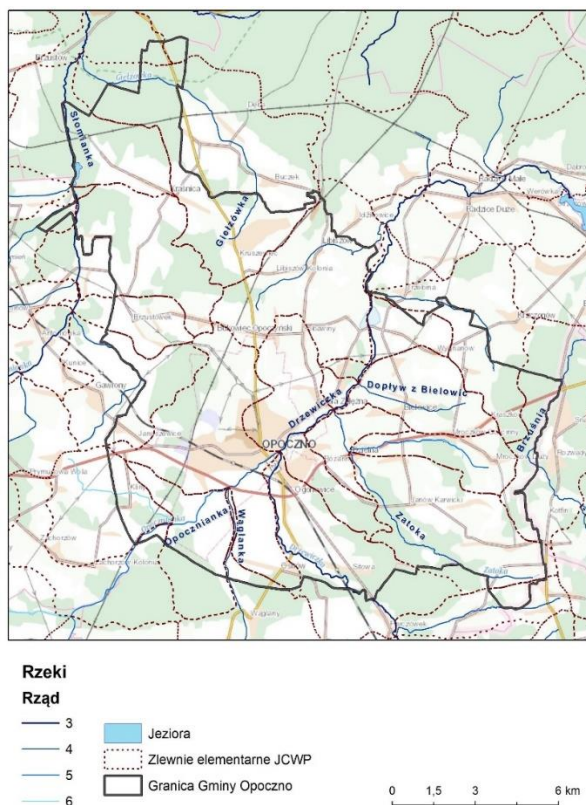
Na terenie miasta Opoczno znajduje się **zbiornik retencyjny**, który zajmuje powierzchnię 6,31 ha. Badania prowadzone corocznie przez Powiatową Stację Sanitarno–Epidemiologiczną w Opocznie wykazują zanieczyszczenie bakteriologiczne zbiornika (sezonowy zakwit sinic). W 2002 roku obiekt ten nie spełniał wymogów sanitarnych i nie był dopuszczony do kąpieli i uprawiania sportów wodnych. W 2003 roku na podstawie badań z czerwca stwierdzono, że jakość wód w akwencie odpowiadała wymaganiom sanitarnym rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 16.10.2002 roku „W sprawie wymagań, jakim powinna odpowiadać woda w kąpieliskach” (Dz. U. Nr 183 poz.1530)²⁷.

W gminie Opoczno, poza starorzeczami rzeki Drzewiczki, nie ma innych naturalnych i sztucznych zbiorników wodnych. W okolicy znajdują się hodowlane stawy rybne w miejscowościach Zameczek (56,1 ha) i Kraśnica (22,52 ha)²⁸.

²⁷ Program Ochrony Środowiska dla Gminy Opoczno na lata 2004 – 2015 oraz Program Ochrony Środowiska dla Gminy Opoczno na lata 2018 – 2021 z perspektywą do roku 2025

²⁸ Zmiana studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Opoczno - 2015

Mapa 2. Mapa hydrograficzna dla Gminy Opoczno (Opracowanie własne na podstawie Komputerowej Mapy Podziału Hydrograficznego Polski w skali 1:50 000 [<https://dane.gov.pl/dataset/869,komputerowa-mapa-podziau-hydrograficznego-polski>] [10.07.2020]).

Zgodnie z geobazą aktualizacji Planów Gospodarowania Wodami (aPGW)²⁹, Gmina Opoczno znajduje się w granicach następujących Jednolitych Części Wód Powierzchniowych (JCWP, Ryc. 2):

1. RW200017254749 (Słomianka)
2. RW200017254752 (Dopływ spod Cetnia)
3. RW200017254854 (Dopływ z Wólki Karwickiej)
4. RW2000172548552 (Dopływ z Libiszowa)
5. RW200024254849 (Wąglanka od zb. Wąglanka-Miedzna do ujścia)
6. RW20006254839 (Drzewiczka od źródeł do Wąglanki bez Wąglanki)
7. RW200062548489 (Opocznianka)
8. RW200062548529 (Zatoka)
9. RW200062548532 (Dopływ z Bielowic)
10. RW20006254869 (Brzuśnia)
11. RW20009254859 (Drzewiczka od Wąglanki do Brzuśni)

Prawie wszystkie powyższe JCWP mają status naturalnych jednolitych części wód, poza Wąglanką od zb. Wąglanka-Miedzna do ujścia (RW200024254849) i Drzewiczką od Wąglanki do Brzuśni (RW20009254859), które mają status silnie zmienionych JCWP.

²⁹ <https://www.apgw.gov.pl/pl/II-cykl-materialy-do-pobrania>

Mapa 3. Położenie Gminy Opoczno na tle Jednolitych Części Wód Powierzchniowych (źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z aktualizacji Planów Gospodarowania Wodami).

Dla wszystkich wymienionych wyżej JCWP głównym celem środowiskowym jest osiągnięcie dobrego stanu wód - dobrego stanu chemicznego oraz dobrego stanu ekologicznego. Klasyfikacji stanu chemicznego JCWP dokonuje się na podstawie analizy wyników pomiarów zanieczyszczeń chemicznych, w tym tzw. substancji priorytetowych, natomiast stan ekologiczny/potencjał ekologiczny jest określeniem jakości struktury ekosystemu, sklasyfikowanej na podstawie wyników badań elementów biologicznych oraz wspierających je wskaźników fizykochemicznych i hydromorfologicznych. Ostatecznie, „stan wody” w JCWP ocenia się poprzez porównanie wyników klasyfikacji stanu/potencjału ekologicznego i stanu chemicznego. Stan JCWP może być oceniony jako „dobry”, jeśli jednocześnie jej stan/potencjał ekologiczny i stan chemiczny sklasyfikowane są jako „dobre”. W pozostałych przypadkach, tj. gdy stan chemiczny jest sklasyfikowany jako „poniżej dobrego” lub stan/potencjał ekologiczny sklasyfikowano jako „umiarkowany”, „słaby”, bądź „zły”, stan JCWP ocenia się „zły”. Poniższa tabela przedstawia informacje na temat stanu wód znajdujących się w granicach administracyjnych gminy Opoczno³⁰.

³⁰ Załącznik do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 18 października 2016 r. (poz. 1911) w sprawie Planu gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły, <https://www.apgw.gov.pl/pl/II-cykl-materialy-do-pobrania>

Tabela 108. Informacje na temat stanu wód znajdujących się w granicach administracyjnych Gminy Opoczno (Opracowanie własne na podstawie danych: Załącznik do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 18 października 2016 r. (poz. 1911) w sprawie Planu gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły, <https://www.apgw.gov.pl/pl/II-cykl-materialy-do-pobrania>).

Numer	Nazwa	Status	Stan chemiczny	Stan, potencjał ekologiczny	Stan ogólny	Cele środowiskowe	Zagrożona
RW200017 254749	Słomianka	NAT*	Dobry	Poniżej dobrego	Zły	Dobry stan ekologiczny i chemiczny	Tak
RW200017 254752	Dopływ spod Cetnia	NAT	Dobry	Poniżej dobrego	Zły	Dobry stan ekologiczny i chemiczny	Tak
RW200017 254854	Dopływ z Wólki Karwickiej	NAT	Dobry	Poniżej dobrego	Zły	Dobry stan ekologiczny i chemiczny	Tak
RW200017 2548552	Dopływ z Libiszowa	NAT	Dobry	Poniżej dobrego	Zły	Dobry stan ekologiczny i chemiczny	Tak
RW200024 254849	Wąglanka od zb. Wąglanka-Miedzna do ujścia	SZCW**	Dobry	Umiarkowany	Zły	Dobry potencjał ekologiczny, dobry stan chemiczny	Tak
RW200062 54839	Drzewiczka od źródeł do Wąglanki bez Wąglanki	NAT	Poniżej stanu dobrego	Słaby	Zły	Dobry stan ekologiczny i chemiczny	Tak
RW200062 548489	Opocznianka	NAT	Dobry	Co najmniej dobry	Dobry	Dobry stan ekologiczny i chemiczny	Nie
RW200062 548529	Zatoka	NAT	Dobry	Co najmniej dobry	Dobry	Dobry stan ekologiczny i chemiczny	Nie
RW200062 548532	Dopływ z Bielowic	NAT	Dobry	Co najmniej dobry	Dobry	Dobry stan ekologiczny i chemiczny	Nie
RW200062 54869	Brzuśnia	NAT	Dobry	Poniżej dobrego	Zły	Dobry stan ekologiczny i chemiczny	Tak
RW200092 54859	Drzewiczka od Wąglanki do Brzuśni	SZCW	Poniżej stanu dobrego	Słaby	Zły	Dobry potencjał ekologiczny, dobry stan chemiczny	Tak

*NAT - Naturalna, **SZCW - Silnie zmieniona część wód

Większość JCWP jest zagrożona nieosiągnięciem celów środowiskowych i wydłużono termin osiągnięcia dobrego stanu wód do 2021 (w przypadku RW200017254749, RW200017254752, RW200017254854, RW2000172548552, RW200024254849, RW20006254869) oraz do 2027 (dla RW20006254839 i RW20009254859) ze względu na brak możliwości technicznych lub dysproporcjonalne koszty. Jedynie dla trzech JCWP: Opocznianka, Zatoka oraz Dopływ z Bielowic nie stwierdzono takiego zagrożenia³¹.

POWODZIE I PODTOPIENIA

Zagrożenie powodziowe ze strony rzek

Zgodnie z ISOK (Internetowy System Osłony Kraju) gmina Opoczno nie została zakwalifikowana do obszarów o znaczącym stopniu zagrożenia powodzią. Jedynie tereny w sąsiedztwie rzeki Drzewiczki są narażone na ryzyko powodzi, jednak stanowią one znikomy odsetek w skali gminy oraz miasta.

Mimo to, w internetowych artykułach prasowych pojawiały się wzmianki na temat powodzi rzecznych, które miały miejsce na terenie Opoczna.

³¹ Załącznik do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 18 października 2016 r. (poz. 1911) w sprawie Planu gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły

Zgodnie z informacjami uzyskanymi z Urzędu Miejskiego w Opcznie, “lokalne podtopienia występują stosunkowo często na obszarze wzdłuż rzeki Drzewiczki. W Opcznie najczęściej zalewane są: ulica Błonie, Rzeczna, teren do stadionu miejskiego, teren ogródków działkowych Tulipan, ale również na Gorzałkowie (zachodnia część miasta: ul. Ogrodowa, Puchały, Działkowa)”.

Mapa 4. Obszary i odcinki rzek narażone na niebezpieczeństwo powodzi w Gminie Opczno (opracowanie własne na podstawie danych ISOK [<https://isok.gov.pl/hydroportal.html>]).

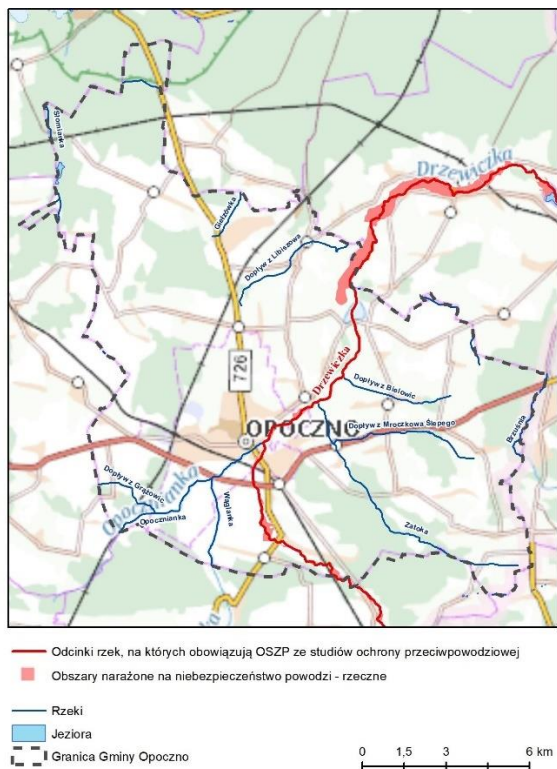

Tabela 109. Powodzie rzeczne w Opcznie według internetowych artykułów prasowych (źródło: artykuły prasowe online).

Data	Przyczyna	Miejsce	Źródło (link)
Maj 2010	Wylanie rzeki Drzewiczki i Węglanki	Okolice alei Sportowej obok stadionu Ceramiki, przy ul. Mostowej, Łazienniej i Przedzszkolnej, ogródki działkowe “Tulipan”	https://www.opoczno-top.pl/artykul,Wielka_woda_w_Opoczynie,2859.html
Wrzesień 2010	Intensywne opady deszczu – wylanie rzeki Drzewiczki i Węglanki, ogromne masy wody ze zbiornika retencyjnego w Miedznej	droga krajowa nr 12 w Dzielnej, restauracja Opczyńska Chata oraz mieszkania znajdujące się po prawej stronie drogi do Różannej, targowisko miejskie, stadion ceramiki i budynki klubowe, ul. Mokra, Drzymały, Staromiejska, Rzeczna, Łazienna, Mostowa, Kuligowskiej przy PGK na ul. Krótkiej, w Różannej	https://www.opoczno-top.pl/artykul,Wielka_woda_w_Opoczynie,3686.html
5 czerwiec 2013	Intensywne opady deszczu, podnoszący się poziom rzek: Węglanki i Drzewiczki	Targowisko miejskie, okolice stadionu ceramiki, ogródki działkowe “Tulipan”, ul. Łazienna i Rzeczna	https://tomaszowmazowiecki.naszemiasto.pl/woda-wdziera-sie-na-targowisko-miejskie-w-opoczynie/ar/c1-1884091

Podtopienie i błyskawiczne powodzie wynikające ze spływu wód opadowych i roztopowych

W wyniku rozwoju zabudowy i uszczelniania powierzchni miasta Opoczno, nasileniu ulega spływ powierzchniowy wód opadowych i roztopowych, powodując miejscowe podtopienia.

W poniższej tabeli zestawiono informacje z internetowych artykułów prasowych dotyczące podtopień i błyskawicznych powodzi, które miały miejsce w gminie (szczególnie na terenie miasta Opoczno, ale również na obszarach sąsiednich).

Tabela 110. Podtopienia i błyskawiczne powodzie miejskie w Opocznie i jego sąsiedztwie według internetowych artykułów prasowych (źródło: artykuły prasowe online).

Data	Przyczyna	Miejsce	Źródło (link)
24 luty 2012	Odwilż, zagrożenie spowodowane wodą z topniejącego śniegu	hala produkcyjna firmy Wełnotex przy ul. Zakątnej i budynek gospodarczy w miejscowości Kszczonów	https://tomaszowmazowiecki.naszemiasto.pl/tomaszow-opoczno-lokalne-podtopienia-w-powiatach-juz-ponad/ar/c8-1294685
10 czerwiec 2013	Intensywne opady deszczu	Powiat opoczyński, szczególnie gm. Żarnów, powiat tomaszowski	https://tomaszowmazowiecki.naszemiasto.pl/blisko-30-strazackich-interwencji-zalane-domy-i-budynki/ar/c16-1889640
24-25 czerwiec 2013	Intensywne opady deszczu (ulewa)	liczne podtopienia i podmycia domów w gminach Poświętne, Drzewica i Opoczno	https://www.opoczno.info/komunikaty/287-nocna-ulewa-i-podtopienia.html
Sierpień 2014	Intensywne opady deszczu	ul. Targowa, Dąbrówki, Nowa, J. Puchały, Zakątna, Skłodowskiej	https://tomaszowmazowiecki.naszemiasto.pl/podtopienia-w-powiecie-opoczynskim-kilkadziesiat/ar/c8-2390217
6 czerwiec 2017	Intensywne opady deszczu	zalany teren bazy Miejskiego Przedsiębiorstwa Komunikacyjnego, szatnie w ZSS nr 3, teren pod wiaduktem kolejowym przy ul. Piotrkowskiej	https://opoczno.naszemiasto.pl/nawalnice-przeszly-przez-opoczno-kilkanascie-interwencji/ar/c8-4143896

Zdjęcie 1. Ogródki działkowe „Tulipan” – maj 2010.

Zdjęcie 2. Stadion Ceramiki – wrzesień 2010.

Zdjęcie 3. Powiat Opoczyński, Czerwiec 2013.

WODY PODZIEMNE

Ten podrozdział poświęcony jest zasobom wód podziemnych w granicach administracyjnych Gminy Opoczno.

Gmina Opoczno należy do dwóch Jednolitych Części Wód Podziemnych (JCWPd). Północna część terenu należy do JCWPd nr 73 (identyfikator UE: PLGW200073). Główną zlewnią tej części jest Wisła (I rząd zlewni) oraz Pilica (II rząd zlewni). Jednostka ta charakteryzuje się rolniczym użytkowaniem (ponad 66% powierzchni). Centralna i południowa część obszaru znajduje się w granicach JCWPd nr 85 (identyfikator UE: PLGW200085). Jest to jednostka należąca do zlewni Pilicy (II rząd

zlewni), Czarnek (Malenieckiej) a także Drzewiczki (III rząd zlewni). Jest ona wykorzystywana w sposób rolno-leśny³².

Na terenie Gminy Opoczno wyróżnia się dwa główne piętra wodonośne:

- czwartorzędowy – związany z obszarami o dużej miąższości piasków, żwirów rzecznych i wodnolodowcowych. W obrębie piętra czwartorzędowego wyróżnić można:
 - poziom gruntowy, którego występowanie związane jest z osadami piaszczystymi i żwirowymi w dolinach rzecznych i zagłębieniach bezodpływowych, a także w spiaszczonych partiach glin morenowych. Ich stan ulega sezonowym wahaniom, jednak z reguły występują one na głębokości 2-4 m i ujmowane są przez studnie kopane;
 - poziom międzyglinowy i poziom podglinowy, występujący w osadach piaszczysto-żwirowych, oddzielających poziomy glin morenowych na głębokości 6 -15 m, a czasami nawet głębiej. Miąższość utworów wodonośnych jest bardzo zróżnicowana i wynosi od kilku do kilkudziesięciu metrów. Wodonośne utwory jurajskie stanowią uszczelinowane wapienie i margle.
- jurajski – związany z serią spękanych wapieni i margli. Ujęcia jurajskie zlokalizowane na terenie gminy posiadają zasoby eksploatacyjne o wydajności na poziomie 20-200 m³/h i zasilają system wodociągowy na analizowanym terenie³³.

Główny Zbiornik Wód Podziemnych występujący na terenie Gminy Opoczno to **GZWP Nr 410 Zbiornik Opoczno**. Jest on położony wewnątrz antyklinorium środkowopolskiego, w obrębie dwóch jednostek strukturalnych obrzeża mezozoicznego Gór Świętokrzyskich zbudowanego z utworów jury dolnej, środkowej i górnej oraz w południowo – wschodniej części niecki łódzkiej. Zbiornik Opoczno znajduje się w granicach utworów węglanowych Oksfordu (Jura górna) ograniczonych od północy i zachodu rzeką Pilicą. GZWP nr 410 jest zasobnym zbiornikiem wodnym o charakterze szczelinowym. Warto jednak podkreślić, iż wodonośność poziomu jest zmienna, a najwyższe parametry filtracji występują w dużych strefach uskokowych z rozwiniętym krasem. Zwierciadło wody o swobodnym charakterze znajduje się na głębokości od kilku metrów (w dolinach rzecznych) nawet do 60 m w miejscach morfologicznych wyniesień. Co więcej, wychodnie wapieni i margli sprzyjają bezpośredniemu zasileniu piętra jurajskiego, w którym wodonośność poziomu jest zmienna. Najwyższe parametry filtracji występują w strefach uskokowych i rozluźnień tektonicznych z rozwiniętym krasem, gdzie lokalnie współczynniki filtracji sięgają nawet 86, 4 m/d. Miąższość poziomu jurajskiego wynosi 100 – 150 m. Ogólnie współczynnik filtracji mieści się w przedziale 0,8 – 80 m/d.

Stan wód Zbiornika Opoczno oceniono jako dobry (dominuje II klasa). Słaby stan wód odnotowano na południe od GZWP nr 410, tj. w rejonie Białaczowa i Żarnowa. Jakość wód w poziomie zbiornikowym jest stabilna i nie wykazuje istotnych trendów mogących doprowadzić do niekorzystnych zmian chemizmu ujmowanych wód. Ze względu na ponadnormatywne zawartości żelaza i manganu wody te wymagają wyłącznie uzdatniania.

“Pobór wód podziemnych nie wpływa znacząco na bilans wód podziemnych. Zatwierdzone zasoby eksploatacyjne ujęć istniejących na obszarze GZWP nr 410 wynoszą 25 893,6 m³/d (stan na 2010 r.) co stanowi 31,1% oszacowanych w niniejszej dokumentacji zasobów dyspozycyjnych GZWP nr 410 jest obecnie na niskim poziomie (ok. 10%), pobór rejestrowany w czynnych ujęciach

³² <https://www.apgw.gov.pl/pl/II-cykl-materialy-do-pobrania>

³³ Zmiana studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Opoczno - 2015

wynosił średnio 8332,8 m³/d w latach 2005 – 2009. W następnych latach nie było w planach zwiększenia poboru w istniejących ujęciach ani budowy nowych obiektów”.

Obszar Zbiornika Opoczno wykorzystywany jest w sposób rolno-leśny, w związku z czym znaczna jego część wraz z jego strefą zasilania nie są aktualnie zagrożone pod względem jakościowym. Co więcej na terenie omawianego zbiornika przeważają małe i średnie gospodarstwa, co pozytywnie wpływa na jego ogólny stan. Największym ośrodkiem przemysłowym w obrębie GZWP nr 410 są zakłady przemysłowe Opoczno I Sp. z o.o. produkujące płytki ceramiczne. W Gminie Opoczno znajdują się także zakłady przemysłu włókienniczego oraz szereg innych podmiotów gospodarczych zajmujących się działalnością handlowo – usługową.

“Zagrożeniem ze strony działalności rolniczej oraz turystyczno – rekreacyjnej może być nieodpowiednia polityka związana z odprowadzaniem lub utylizacją ścieków bytowych oraz niestosowaniem się do tzw. „dobrych praktyk rolniczych” przez np. wykorzystanie zbyt dużej ilości nawozów naturalnych lub sztucznych i środków ochrony roślin. Lokalnie potencjalne zagrożenie mogą również stanowić fermy hodowlane oraz zakłady przemysłowe w Opocznie, które są największym (i w zasadzie jedynym) ośrodkiem przemysłowym w granicach GZWP nr 410”³⁴.

LESISTOŚĆ

Kompleksy leśne są szczególnie cenne z uwagi na ich funkcję klimatyczną, zdolność sekwestracji węgla, regulacji temperatury powietrza i krajobrazowej retencji wody. Można zaobserwować, że w latach 2014-2018 odnotowano niewielki wzrost powierzchni leśnych. W 2019 roku odnotowano znaczny wzrost udziału powierzchni leśnych w mieście - aż o 2,7%.

Tabela 111. Lesistość na terenie gminy i miasta Opoczno w latach 2014-2018 (źródło: BDL).

Rok	Ogółem [ha]	Lesistość (%)	
		Gmina Opoczno	Miasto Opoczno
2014	3 966,85	20,5	3,0
2015	3 986,41	20,6	3,0
2016	4 041,64	20,9	3,0
2017	4 033,37	20,8	3,0
2018	4 036,37	20,9	3,1
2019	bd.*	bd.*	5,8

KLIMAT

Historycznie, Gmina Opoczno należy do Łódzkiej Dzielnicy Klimatycznej (wg regionalizacji klimatycznej R. Gumińskiego) i znajduje się w zasięgu klimatu umiarkowanego, przejściowego. Średnie roczne temperatury powietrza wahają się od 7,0 do 8,0°C. Najzimniejszym miesiącem jest styczeń (-4,0°C), najcieplejszym - lipiec (powyżej 18,0°C). Średnie roczne opady atmosferyczne wynoszą 550 – 600 mm. Przeważają wiatry zachodnie i południowo – zachodnie. Największe zróżnicowanie warunków termicznych występuje pomiędzy terenami obniżonymi (doliny rzek, niecka w widłach rzeki Wąglanki i Drzewiczki, drobne obniżenia i dolinki), a obszarami wysoczyznowymi, o głębszym

³⁴ Informator PSH „Główne Zbiorniki Wód Podziemnych w Polsce”, Państwowy Instytut Geologiczny - Państwowy Instytut Badawczy przy współpracy z Ministerstwem Środowiska i Krajowym Zarządem Gospodarki Wodnej, Warszawa 2017

zaleganiu wód gruntowych. W dolinach rzecznych oraz zagłębieniach, w porze nocnej, przy bezchmurnej pogodzie, wskutek wypromieniowania ciepła przez grunt oraz spływu chłodnego powietrza z terenów położonych wyżej, ma miejsce inwersja temperatur, a także przymrozki. Skutkiem takiego stanu jest podwyższona wilgotność oraz mgły (tzw. mgły radiacyjne)³⁵.

W chłodnej porze roku przeważają wiatry południowo-zachodnie, a od lipca do października – zachodnie i północno-zachodnie. Najwyższy udział w rózny wiatrów stanowią wiatry słabe, o prędkości do 5 m/s. Maksymalne prędkości występują najczęściej zimą i wiosną. W rejonie Gminy Opoczno notuje się około 70 dni z mgłą. Średnie roczne zachmurzenie wynosi około 6 stopni, z największymi zachmurzeniami w okresie jesiennym. Okres wegetacyjny ze średnią dobową temperaturą powietrza powyżej 5°C trwa 210 dni, od pierwszej połowy kwietnia do przełomu października i listopada³⁶.

JAKOŚĆ POWIETRZA

Państwowy Monitoring Środowiska obejmuje system pomiarów, ocen i prognoz stanu środowiska oraz gromadzenia, przetwarzania i rozpowszechniania informacji o środowisku³⁷. Gmina Opoczno w systemie monitoringu jakości powietrza przynależy do strefy łódzkiej (kod strefy: PL1002). Program Ochrony Środowiska dla Gminy Opoczno na lata 2018 – 2021 z perspektywą do roku 2025, przy określaniu stanu jakości powietrza w Opocznie, kierował się wynikami dla całej strefy łódzkiej. Wynik oceny w roku 2017 wskazuje, że dla następujących zanieczyszczeń: dwutlenku azotu, dwutlenku siarki, tlenku węgla, ołowiu, kadmu, niklu, benzenu, arsenu w pyłe zawieszonym PM10, dotrzymane były poziomy dopuszczalne lub poziomy docelowe substancji w powietrzu ustanowione ze względu na ochronę zdrowia. Przekroczone natomiast zostały dopuszczalne poziomy dla: pyłu PM10, pyłu PM2,5, ozonu, benzo(a)pirenu. Z raportu „Global Urban Ambient Air Pollution Database 2016” opublikowanego przez Światową Organizację Zdrowia, miasto Opoczno znajduje się w czołówce europejskiej, zajmując przy tym 6 miejsce wśród najbardziej zanieczyszczonych miast na terenie całej Unii Europejskiej.

Pyły zawieszony PM10

Pył zawieszony PM10 składa się z mieszaniny cząstek różnych substancji o średnicy mniejszej niż 10 mikrometrów. Może ona zawierać substancje toksyczne takie jak wielopierścieniowe węglowodory aromatyczne, metale ciężkie, dioksyny, furany i inne. Cząstki o tej średnicy mogą docierać do górnych dróg oddechowych i płuc, powodując, zwiększając podatność i nasilając objawy takich schorzeń jak astma, egzema, katar sienny, infekcje dróg oddechowych, zapalenie spojówek, choroby układu sercowo-naczyniowego i innych, a także skracając długość życia.

Odnosząc się do danych z Programu Ochrony Środowiska Województwa Łódzkiego 2016 na lata 2017 - 2020 z perspektywą do roku 2024³⁸ można stwierdzić, że w Gminie Opoczno wykazano znaczne przekroczenia poziomu Pyłu zawieszonego PM10 w latach 2011-2015. Maksymalne 24-godzinne stężenie, które zanotowano w mieście Opocznie wyniosło 112µg/m³, tj. 224% dobowej normy. Obszar przekroczeń obejmował całe centrum miasta, miejscami wykraczając poza jego granice administracyjne, na tereny wiejskie gminy.

³⁵ Zmiana studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania gminy Opoczno, 2015.

³⁶ Program Ochrony Środowiska dla Gminy Opoczno na lata 2018 – 2021 z perspektywą do roku 2025

³⁷ Art. 25 ust. 2 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. 2017, poz. 519 tj.)

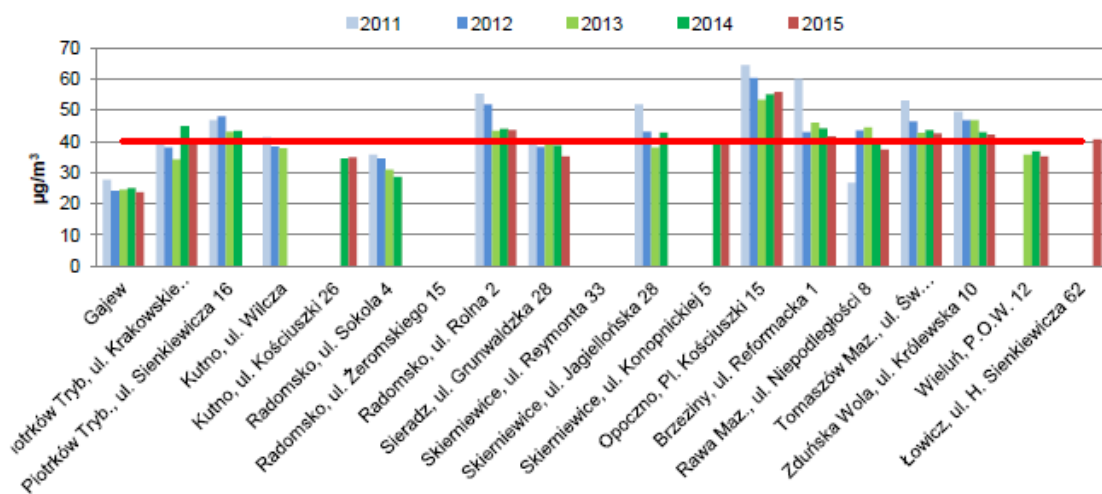
³⁸ Program Ochrony Środowiska Województwa Łódzkiego 2016 na lata 2017 - 2020 z perspektywą do roku 2024, Łódź 2016

W 2016 roku, ze względu na przekroczenie rocznej wartości poziomu dopuszczalnego stężenia pyłu zawieszonego PM10 wyznaczono 4 miasta do działań naprawczych, w tym Opoczno³⁹.

Z danych pochodzących z Głównego Inspektoratu Ochrony Środowiska na temat jakości powietrza w 2018 roku wynika, iż na terenie miasta Opoczno 24-godzinne stężenia pyłu zawieszonego PM10 przekroczyły dopuszczalny poziom wynoszący $50\mu\text{g}/\text{m}^3$. Częstość przekroczenia tej wartości była wyższa od dozwolonej (35 razy w roku) i pokrywała prawie cały obszar miasta (z wyjątkiem północnych i południowo-zachodnich terenów). W punkcie pomiarowym przy ul. M. Skłodowskiej – Curie częstość omawianych przekroczeń wynosiła 67 dni. Mimo to, średnioroczne stężenie pyłu zawieszonego PM10 nie przekroczyło poziomu dopuszczalnego ($40\mu\text{g}/\text{m}^3$), ponieważ w punkcie pomiarowym wynosiło $35\mu\text{g}/\text{m}^3$.

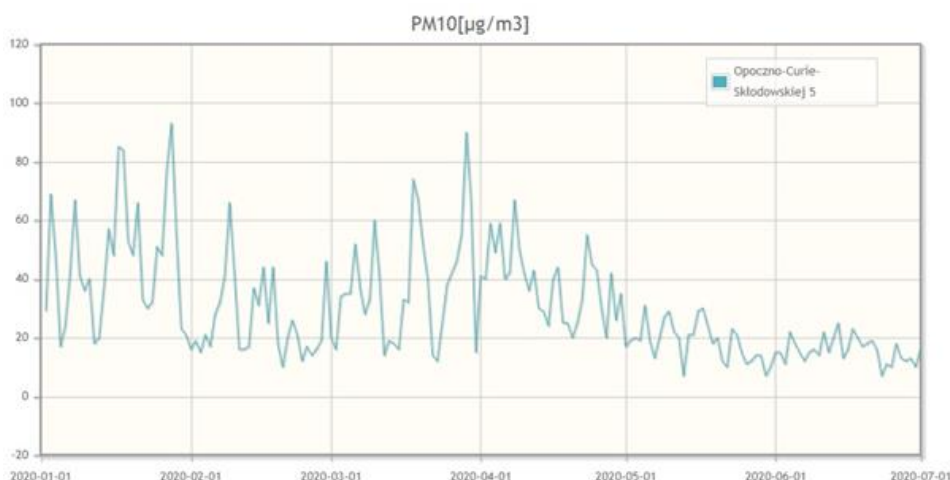
Poniższy wykres przedstawia dane zebrane od stycznia do lipca 2020 roku. Można zauważyć, iż stężenia obu zanieczyszczeń sukcesywnie maleją w skali roku. Najwyższe wartości odnotowano na początku roku (głównie w styczniu), czyli podczas okresu grzewczego. Na przełomie lutego i marca wartość stężenia pyłu PM była stosunkowo niska, lecz w kwietniu zaobserwowano jej ponowny wzrost. W lipcu 2020 stężenia kształtowały się na poziomie $20\mu\text{g}/\text{m}^3$.

Wykres 28. Stężenia średnioroczne pyłu zawieszonego PM10 w latach 2011-2015 na stanowiskach pomiarowych w strefie łódzkiej (źródło: Program Ochrony Środowiska Województwa Łódzkiego 2016 na lata 2017 -2020 z perspektywą do roku 2024).

³⁹ Program Ochrony Środowiska dla Gminy Opoczno na lata 2018 – 2021 z perspektywą do roku 2025, Opoczno 2018

Wykres 29. Stężenie pyłu PM10 odnotowane na stacji przy ul. Skłodowskiej-Curie 5 w Opcznie (źródło: Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska [<https://www.wios.lodz.pl/>, 10.08.2020]).

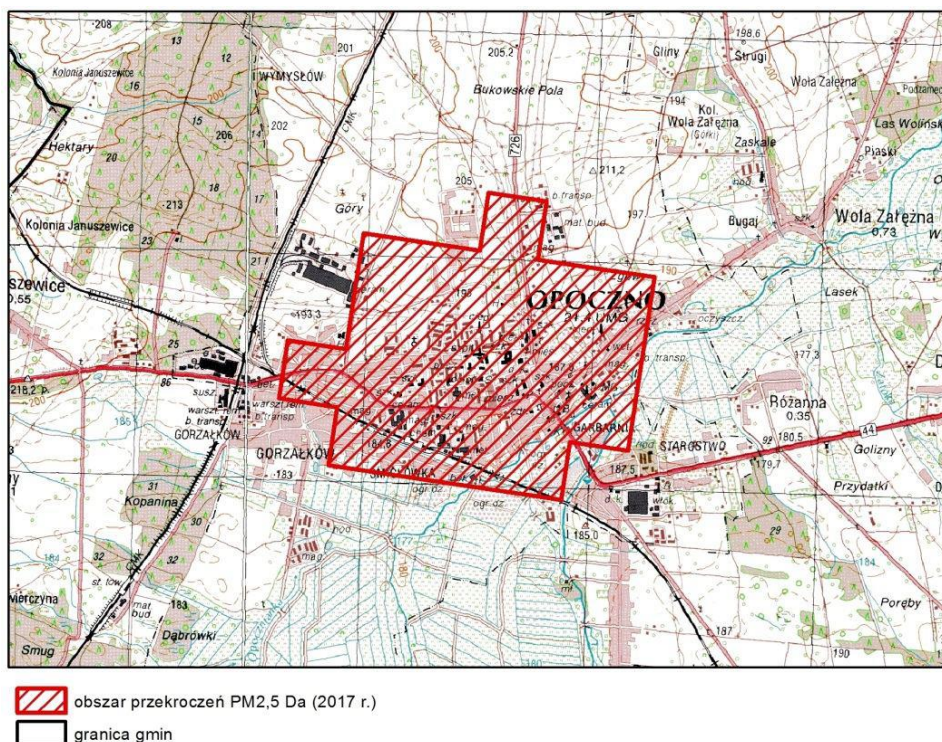
Pył zawieszony PM2,5

Pył zawieszony PM2,5 to mieszanina cząstek wspomnianych wcześniej substancji toksycznych o średnicy mniejszej niż 2,5 mikrometra. Z uwagi na to, że szkodliwość pyłu dla zdrowia jest ściśle z wielkością ziaren, PM2,5 jest bardziej niebezpieczny niż PM10. Dociera on do pęcherzyków płucnych a nawet penetruje do naczyń krwionośnych i do krwiobiegu, stąd jest szkodliwy zarówno dla układu oddechowego jak i układu krążenia. PM2,5 jest szczególnie niebezpieczny dla osób cierpiących na choroby serca i płuc, osób starszych i dzieci, a także dla osób aktywnych fizycznie. Może powodować hospitalizację i przedwczesne zgony z powodu chorób płuc i chorób sercowo-naczyniowych.

W latach 2011-2015 nastąpiło również przekroczenie dopuszczalnej wartości stężenia pyłu zawieszonego PM2,5 w powietrzu ($20 \mu\text{g}/\text{m}^3$) na wszystkich stanowiskach pomiarowych w województwie łódzkim i we wszystkich analizowanych latach.

Co więcej, zgodnie z rocznym raportem jakości powietrza w województwie łódzkim na 2016 rok, ze względu na przekroczenie rocznej wartości poziomu dopuszczalnego stężenia pyłu zawieszonego PM2,5, do działań naprawczych wyznaczono 12 miast, włącznie z Opcznem.

W kolejnym raporcie dotyczącym jakości powietrza w województwie łódzkim w 2017 r., Opczno również zostało zakwalifikowane do obszarów przekroczeń średniej rocznej wartości dopuszczalnego stężenia pyłu PM2,5. Z poniższej mapy wynika, że w gminie przede wszystkim znaczna część miasta Opczna narażona jest na negatywne konsekwencje związane z przekroczonym dopuszczalnym stężeniem pyłu zawieszonego PM2,5.

Mapa 5. Obszar przekroczeń średniej rocznej wartości poziomu dopuszczalnego stężenia pyłu PM_{2,5} w Opocznie w 2017 r. (źródło: Roczna ocena jakości powietrza w województwie łódzkim, raport wojewódzki za rok 2017, Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Łodzi).

Benzo(a)piren

Benzo(a)piren należy do grupy wielopierścieniowych węglowodorów aromatycznych - substancji emitowanych przez ruch samochodowy, papierosy i źródła ciepła - piece i kotły. Wydziela się on podczas spalania węgla (zwłaszcza tego złej jakości), drewna i śmieci (zwłaszcza tworzyw sztucznych typu PET). Benzo(a)piren jest związkem silnie toksycznym o działaniu nowotworowym.

W Opocznie, w przypadku benzo(a)pirenu w latach 2011-2015 odnotowano podobną sytuację jak w przypadku PM_{2,5} i PM₁₀. W strefie łódzkiej zarejestrowano przekroczenia stężenia dopuszczalnej wartości wynoszącej 1 ng/m³ (nanogram/m³). Odnosząc się do Opoczna wysokość przekroczeń sięgała nawet 1460%, co stanowiło najwyższą wartość w województwie. Obszar przekroczeń poziomu docelowego benzo(a)pirenu wykraczał poza granice administracyjne miasta, obejmując swym zasięgiem południowo-zachodnią część gminy Opoczno oraz wschodni skraj gminy Sławno⁴⁰.

Zgodnie z rocznym raportem jakości powietrza w województwie łódzkim na rok 2016 rok, przypadku przekroczenia poziomu docelowego benzo(a)pirenu konieczne jest przeprowadzenie działań naprawczych we wszystkich miastach województwa łódzkiego oraz w większości gmin na jego terenie⁴¹.

Z danych pochodzących z Głównego Inspektoratu Ochrony Środowiska na temat jakości powietrza w 2018 roku wynika, że stężenia benzo(a)pirenu na całym obszarze gminy Opoczno, również przekroczyło poziom docelowy wynoszący 1ng/m³ - w punkcie pomiarowym w mieście Opoczno

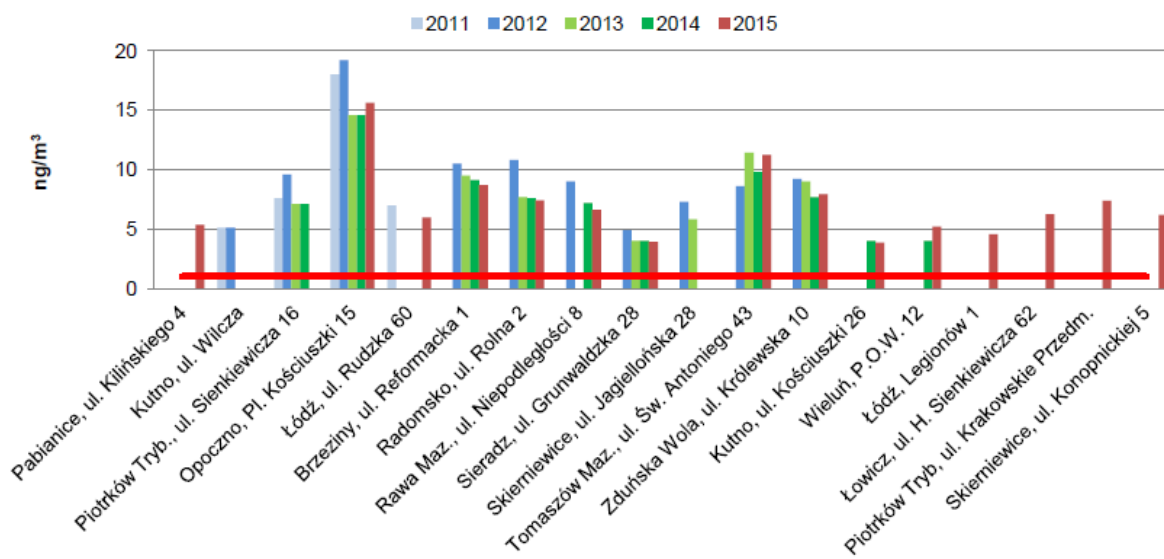
⁴⁰ Program Ochrony Środowiska Województwa Łódzkiego 2016 na lata 2017 -2020 z perspektywą do roku 2024

⁴¹ Roczna Ocena Jakości Powietrza w województwie łódzkim, raport wojewódzki za rok 2016, Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Łodzi

stężenie B(a)p wynosiło w przybliżeniu 5 ng/m^3 . Niemniej jednak odnotowana wartość wskazuje znaczną poprawę jakości powietrza pod tym kątem w porównaniu do ubiegłych lat. Co więcej, stężenia pozostałych ocenianych zanieczyszczeń nie przekraczały obowiązujących dopuszczalnych i docelowych poziomów ze względu na ochronę zdrowia⁴².

Wyniki uzyskane ze stacji pomiarowej na terenie miasta przy ul. M. Skłodowskiej-Curie 5 dla okresu od stycznia do lipca 2020 roku wskazują, że podobnie jak w przypadku PM₁₀, stężenia z Benzo(a)pirenu sukcesywnie malały w ciągu roku. Najwyższe wartości odnotowano podczas okresu grzewczego. W lipcu 2020 stężenia kształtowały na poziomie ok. $0,5 \text{ ng/m}^3$.

Wykres 30. Stężenia średnioroczne benzo(a)pirenu w latach 2011-2015 w województwie łódzkim (źródło: Program Ochrony Środowiska Województwa Łódzkiego 2016 na lata 2017 -2020 z perspektywą do roku 2024).

Wykres 31. Stężenie Benzo(a)pirenu odnotowane na stacji przy ul. Skłodowskiej-Curie 5 w Opocznie w 2020 r. (źródło: Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska [<https://www.wios.lodz.pl/>, 10.08.2020]).

⁴² Roczna Ocena Jakości Powietrza w województwie łódzkim, raport wojewódzki za rok 2018, Główny Inspektorat Ochrony Środowiska - Departament Monitoringu Środowiska, Regionalny Wydział Monitoringu Środowiska w Łodzi

Ozon

W roku 2016, tak jak i w latach poprzednich, zarejestrowano stosunkowo niskie wartości stężenia ozonu. Mimo to, w dalszym ciągu, na całym obszarze strefy łódzkiej stwierdzono przekroczenie poziomu długoterminowego celu ze względu na ochronę zdrowia oraz ochronę roślin - wskaźnik AOT40. Zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Środowiska w sprawie poziomów niektórych substancji w powietrzu⁴³ wartość powyższego wskaźnika ocenia się w uśrednieniu 5-letnim, a więc w tym przypadku wzięto pod uwagę uśrednienie z lat 2012-2016. Należy zaznaczyć, że występowanie epizodów wzmożonej emisji ozonu troposferycznego ma charakter wielkoobszarowy, w konsekwencji tego wszelkie działania naprawcze, mające na celu redukcję smogu fotochemicznego powinny mieć charakter ogólnokrajowy.

Źródła emisji zanieczyszczeń

Odnosząc się do jakości powietrza w całym województwie łódzkim, należy zwrócić uwagę na emisję liniową, związaną głównie z transportem komunikacyjnym. Z poniższej tabeli przedstawiającej dane z lat 2014-2018, wynika, że w 2015 roku emisja liniowa głównych zanieczyszczeń była znacznie niższa niż w roku poprzedzającym mimo, iż w 2015 roku w województwie łódzkim zarejestrowanych było o 58087 więcej pojazdów w stosunku do roku 2014. Odnosząc się do danych z 2016 i 2017 roku, można zauważyć, że emisja liniowa wykazała niewielkie różnice.

Tabela 112. Emisja liniowa głównych zanieczyszczeń powietrza [Mg/rok] na terenie Opoczna w latach 2014-2018 (źródło: raporty WIOŚ).

Rok	SO ₂	NO ₂	CO	Pył
				PM10
2014	*średnie wartości dla woj. łódzkiego			
2015				
2016	2,63	148,33	232,583	95,458
2017	2,74	153,74	242,63	99,91
2018	B.d	B.d	B.d	B.d

*B.d – brak danych; *Średnie wartości dla woj. łódzkiego w latach 2014-2015 odnośnie emisji liniowej. Rok 2014 CO – 26377; NO_x – 27170; PM10 – 10740; SO_x – 2089; Rok 2015 CO – 9492,5; NO_x – 5464,2; PM10 – 3364; SO_x – 93,6.

Kolejnym elementem zanieczyszczenia powietrza jest emisja gazowych zanieczyszczeń z zakładów szczególnie uciążliwych (Tabela XX). Z punktu widzenia klimatu i zmian klimatycznych, kluczowe znaczenie ma emisja dwutlenku węgla, która zgodnie z danymi GUS z 2018 z 2019 roku wyniosła odpowiednio 117 754 i 96 810 t/r).

Tabela 113. Emisja gazowych zanieczyszczeń powietrza (tona/rok) z zakładów szczególnie uciążliwych w Gminie Opoczno w latach 2018 i 2019 (źródło: BDL).

		2018	2019
Ogółem	t/rok	117 981	97 022
dwutlenek węgla	t/rok	117 754	96 810
dwutlenek siarki	t/rok	91	63
tlenki azotu	t/rok	63	65
tlenek węgla	t/rok	70	84

⁴³ Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 8 października 2019 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie poziomów niektórych substancji w powietrzu z późn. zm.

Emisja punktowa jest związana z procesami energetycznego spalania paliw kopalnych oraz z procesami przemysłowymi. Poniższa tabela wyraźnie obrazuje tendencję spadkową wartości emisji poszczególnych gazów w latach 2014-2018.

Tabela 114. Emisja punktowa głównych zanieczyszczeń [Mg/rok] na terenie Opoczna w latach 2014-2018 (źródło: raporty WIOŚ).

Rok	SO ₂	NO ₂	CO
2014	242,2	158,9	212,6
2015	176,4	165,7	207,8
2016	187,8	160,1	252,1
2017	125,5	133,5	187,8
2018	B.d	B.d	B.d

*B.d – brak danych

Na terenie Gminy Opoczno wysoka emisja punktowa związana jest także z obecnością zakładów, które wykazują znaczną uciążliwość pod względem emisji. Zalicza się do nich m.in.: Zakład Energetyki Ciepłej Sp. z o.o. w Opocznie, Optex S.A., OPOCZNO I Sp. z o. o. a także zakłady Ceramiki Paradyż oraz Wis Group Odlewnia Żeliwa.

Tabela 115. Emisja zakładów o największej uciążliwości (punktowa) w latach 2014-2016 [Mg/rok] (źródło: Roczna Ocena Jakości Powietrza w województwie łódzkim w 2016 r., Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Łodzi).

Zakład	Emisja równoważna (SO ₂ , NO ₂ , CO i pył)		
	2014	2015	2016
ZEC Sp. z o.o.	142,2	103,81	108
Optex S.A	70,4	50	36,3
Opoczno I Sp. z o. o.	96,5	46,72	94,7

Warto podkreślić, że Gmina Opoczno wraz z podmiotami gospodarczymi podjęła działania naprawcze, programy i projekty, mające na celu poprawę jakości powietrza. Przykładem jest emisja ZEC oraz Optex Sp. z o.o., która w badanym okresie wykazuje tendencję spadkową. Ze względu na brak danych w raportach nie można określić zmian emisji pozostałych wymienionych zakładów.

Ostatnim komponentem emisji zanieczyszczeń jest emisja powierzchniowa, która powiązana jest ze spalaniem paliwa stałego (drewno, węgiel, ekogroszek) w systemie komunalno-bytowym. Kotły grzewcze często charakteryzują się brakiem bądź niską klasą oraz spalaniem odpadów w indywidualnych gospodarstwach domowych, dlatego też odnotowano wzrost emisji pyłu PM10. Wartości pozostałych zanieczyszczeń uległy obniżeniu.

Tabela 116. Emisja powierzchniowa w latach 2014-2018 [Mg/rok] (źródło: raporty WIOŚ).

Rok	SO ₂	NO ₂	CO	Pył
				PM10
2014	*średnie wartości dla woj.			
2015	łódzkiego			
2016	739,463	20,853	8642,631	775,197
2017	650,64	20,02	8431,65	842,01
2018	B.d	B.d	B.d	B.d

*Średnie wartości dla woj. łódzkiego odnośnie emisji powierzchniowej (CO_x, NO_x, PM10, SO_x): Rok 2014 174855; Rok 2015 241323; B.d – brak danych;

Z powyższej analizy wynika, że:

- Na terenie Gminy Opoczno największy wpływ na zły stan jakości powietrza ma emisja powierzchniowa, która w głównej mierze kształtowana jest przez wysokie stężenia pyłu zawieszonego PM10, PM2,5 oraz benzo(a)pirenu.
- Stężenia powyższych zanieczyszczeń wykazują dużą sezonowość - najwyższe wartości odnotowywane są w miesiącach zimowych, kiedy to wykorzystuje się paliwa stałe, a nawet odpady komunalne. Zaobserwowano, że emisja niska przeważa na obszarach, gdzie występuje zwarta zabudowa śródmiejska i podmiejska.

Drugą grupą emisji, która ma istotny wpływ na wielkość przekroczeń omawianych zanieczyszczeń jest emisja komunikacyjna. Warto zaznaczyć, iż wpływ ruchu drogowego na zanieczyszczenie powietrza jest mniejszy w porównaniu do instalacji grzewczych, ale jest on równomiernie nasilony podczas całego roku kalendarzowego, szczególnie na obszarach śródmiejskich w mieście Opocznie, gdzie występują gęsto poprzecinane, wąskie i słabo przewietrzane ulice, charakteryzujące się dużym natężeniem kołowym a także na terenach położonych wzdłuż drogi krajowej nr 12 oraz dróg wojewódzkich - nr 713 i 726.

OBSZARY PRAWNIE CHRONIONE

Zgodnie z art. 6 ustawy o ochronie przyrody z 2004 roku (z późn. zm.)⁴⁴ do form ochrony przyrody zalicza się: Parki Narodowe, Rezerваты Przyrody, Parki Krajobrazowe, Obszary Chronionego Krajobrazu, Obszary Natura 2000, Pomniki przyrody, Stanowiska dokumentacyjne, Użytki ekologiczne, Zespoły przyrodniczo-krajobrazowe, Ochronę gatunkową roślin, zwierząt, grzybów.

W granicach administracyjnych gminy Opoczno wyróżnia się następujące obiekty:

- 1 Park Krajobrazowy (**Spalski Park Krajobrazowy**), który charakteryzuje się dobrze zachowanym krajobrazem naturalnym z bogatą i zróżnicowaną fauną oraz florą. Swoim zasięgiem obejmuje dolinę rzeki Pilicy, wraz z najbardziej cennymi lasami spalskimi. Obszar samego Parku Krajobrazowego zajmuje 13 110,00 ha, natomiast jego otulina 24 134,00 ha.
- 3 pomniki przyrody, które stanowią drzewa z gatunku **dąb szypułkowy (*Quercus robur*)**.
- 5 użytków ekologicznych: 4 bagna oraz jedno siedlisko przyrodnicze ze stanowiskiem rzadkich bądź chronionych gatunków. Niezbędne wiadomości dotyczące użytków ekologicznych przedstawia poniższe zestawienie tabelaryczne.

Tabela 117. Pomniki przyrody na terenie Gminy Opoczno (źródło: Opracowanie własne na podstawie Centralnego Rejestru Form Ochrony Przyrody, <http://crfop.gdos.gov.pl/>).

Data ustanowienia	1998 -08-19	1998-08-19	1998-08-19
Typ pomnika	jednoobiektowy	jednoobiektowy	jednoobiektowy
Rodzaj tworu	drzewo	drzewo	drzewo
Gatunek drzewa	Dąb szypułkowy – <i>Quercus robur</i>	Dąb szypułkowy – <i>Quercus robur</i>	Dąb szypułkowy – <i>Quercus robur</i>
Wysokość [m]	6,0	6,0	6,0
Pierśnica [cm]	206,0	205,0	-
Opis pomnika	wiek ok. 400 lat	wiek ok. 500 lat	wiek ok. 300 lat
Dane aktu prawnego o ustanowieniu	Rozporządzenie Nr 5/98 Wojewody Piotrkowskiego z dnia 3 lipca 1998 r. w sprawie rozporządzenia dotyczącego uznania za pomniki przyrody (Dz. Urz. Woj. Piotrkowskiego, dn.04.08.1998 r. Nr 12, poz.134)		
Tekstowy opis granic	Mroczków na terenie Państwowego Ośrodka Maszynowego	Januszewice, na gruntach po dawnym PGR	Ogonowice, na gruncie P. Aleksandra Wijaty

⁴⁴ Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz.U. 2004 Nr 92 poz. 880)

Zidentyfikowane wyzwania dla gminy w zakresie obszarów chronionych obejmują takie czynniki jak: dewastacja naturalnych siedlisk przyrodniczych przez turystów i mieszkańców, zagrożenie rodzimych gatunków flory i fauny przez obce gatunki inwazyjne, niskie nakłady finansowe na aktywną ochronę przyrody, brak dostatecznej liczby przejść drogowych dla zwierzyny.

Do mocnych stron Gminy Opoczno, w omawianym zakresie zdecydowanie należą wysokie walory przyrodniczo – krajobrazowe wraz z zrównoważoną turystyką na obszarach chronionych w bliskim sąsiedztwie miasta. Ustanowienie nowych form ochrony przyrody, rozwój turystyki z główną bazą w Opocznie oraz wzrost świadomości społeczeństwa na temat wartości środowiska przyrodniczego stanowi szansę rozwoju dla analizowanego obszaru.

2.5. WYMIAR INFRASTRUKTURALNY

INFRASTRUKTURA DROGOWA – DOSTĘPNOŚĆ KOMUNIKACYJNA

Gmina Opoczno, oceniana w skali gmin miejsko-wiejskich (z niewielkim ośrodkiem miejskim) ma dobre uwarunkowania w odniesieniu do dostępności komunikacyjnej. Położona jest przy jednej z głównych arterii w kraju – drodze krajowej nr 12 łączącej granicę niemiecką z ukraińską i przebiegającej przez takie ośrodki jak Lublin (178 km), Radom (65 km), Piotrków Trybunalski (43 km), Kalisz, Sieradz, Zduńska Wola, Łask, Puławy, Chełm. W granicach miasta DK 12 poprowadzona jest obwodnicą omijającą centrum od południa. Inną główną drogą w gminie jest droga wojewódzka nr 726, która łączy Rawę Mazowiecką z Żarnowem. W pobliżu miasta Opoczna przebiega również droga wojewódzka nr 713, która łączy Opoczno z Tomaszowem Mazowieckim (27 km) i Łodzią – stolicą województwa (85 km).

Przez gminę przebiegają również 2 linie kolejowe. Jedna to Centralna Magistrala Kolejowa łącząca Warszawę (120 km) z Katowicami (200 km), a dalej Pragą. Druga, to niezelektryfikowana linia kolejowa nr 25 łącząca Łódź z Dębicą. W mieście Opocznie znajdują się 2 dworce kolejowe – po jednym w ciągu każdej linii kolejowej.

DŁUGOŚĆ SIECI DRÓG

W Gminie Opoczno siatka dróg jest rzadsza, a większą część stanowią drogi utwardzone. Zauważalna jest znikoma poprawa sytuacji Opoczna. Długość dróg gminnych i powiatowych w Gminie Opoczno w przeliczeniu na 100 km² w roku 2017 wynosiła 93 km. Względem roku 2014 wartość wzrosła tylko o 10 km. Wskaźniki wykazują, że nowe odcinki dróg powstały tylko w 2018 roku.

Długość dróg gminnych i powiatowych utwardzonych w przeliczeniu na 100 km² wynosiła w 2017 roku 70 km. Względem lat ubiegłych zanotowano wzrost o 3 km. Sieć drogowa w Gminie Opoczno rozwija się wyjątkowo wolno.

W mieście Opocznie większą część dróg stanowią ulice o nawierzchni utwardzonej. Łączna długość dróg gminnych i powiatowych w mieście wynosi 59,8 km (w tym 2,27 km dróg powiatowych

i 57,5 km gminnych).⁴⁷ Największe zagęszczenie siatki dróg występuje w centralnej części miasta, przy stopniowym rozrzedzeniu w kierunku jego granic. Są to w większości drogi utwardzone. Poza ścisłym układem zurbanizowanym występują już tylko utwardzone drogi wyprowadzające promieniście ruch z miasta. Wszystkie drogi powiatowe w granicach miasta to ulice o nawierzchni bitumicznej.⁴⁸ Drogi gminne w większości mają nawierzchnię utwardzoną. Pozostałe drogi to polne i leśne nieutwardzone trakty. Przebiegająca na południe od centrum obwodnica miasta to droga krajowa klasy głównej.

JAKOŚĆ SIECI DRÓG

Jakość tkanki dróg można określić na podstawie udziału dróg o nawierzchni twardej ulepszonej względem ogółu dróg gminnych i powiatowych. W przypadku Gminy Opoczno jest to 72,23%. Jest to dość duży udział, jednak z roku na rok wartość ta praktycznie nie wzrasta. Oznacza to że w Opocznie powstaje niewiele nowych dróg o nawierzchni ulepszonej. Pod względem ilości tego rodzaju dróg na 100 km² W gminie odnotowuje się 66,87 km.

Na jakość ciągów komunikacyjnych wpływ ma również obłożenie ruchem. Im więcej samochodów w przestrzeni dróg w gminie, tym większe prawdopodobieństwo korków ulicznych, zwiększony poziom hałasu i emisji zanieczyszczeń, a co za tym idzie, znacznie obniżony komfort podróżowania i życia w rejonie najbardziej obłożonych dróg.

W mieście Opocznie, jak na tę skalę miasta ruch jest bardzo intensywny. Niewiele zmienia nawet obwodnica wyprowadzająca ruch tranzytowy z ulic miasta. Większość mieszkańców preferuje indywidualne środki komunikacji, z przewagą samochodów osobowych. Sytuacja w Opocznie pod względem natężenia ruchu pojazdów jest gorsza niż w większości innych porównywalnych miast.

Pod względem ilości pojazdów samochodowych i ciągników na 1 km dróg utwardzonych Gmina Opoczno odznacza się wartością wskaźnika wynoszącą 84,54 samochodów. Regularnie ruch na drogach staje się coraz większy. Prowadzi to do wniosków, że konieczne może być zdecydowane rozwijanie alternatywnych form transportu wpływających na zmniejszenie natężenia ruchu samochodów indywidualnych.

W Opocznie mieszkańcy coraz częściej decydują się na wykorzystywanie indywidualnych środków transportu. Z roku na rok przybywa w gminie samochodów osobowych. W 2018 roku, na 100 mieszkańców przypadało średnio 56,93 samochodów osobowych. Dla porównania wartość ta w roku 2014 wynosiła 49,1. Dane statystyczne wskazują na ciągły znaczący wzrost liczby pojazdów zarejestrowanych w Gminie Opoczno. Z jednej strony wiąże się to ze wzrostem zamożności społeczeństwa. Z drugiej jednak wskazywać może na brak wystarczającej dostępności alternatywnych form transportu.

Opoczno względem innych podobnych miast zajmuje dużo większą powierzchnię. Powoduje to konieczność rozwoju i utrzymania znacznie bardziej rozbudowanego systemu komunikacyjnego. Tereny wiejskie są dość słabo skomunikowane i na obszarze gminy nie funkcjonuje rozbudowany transport publiczny.

⁴⁷ Wykaz dróg gminnych - Gmina Opoczno sieć dróg publicznych w granicach administracyjnych miasta Opoczno (https://fs.siteor.com/opoczno/files/Downloads/20130320100248/Wykaz_-_Gmina_Opoczno.pdf?1526029462)

⁴⁸ Zestawienie dróg administrowanych przez Zarząd Dróg Powiatowych w Opocznie (<https://www.bip.zdp.opoczno.pl/index.php?idg=6&id=19&x=10>)

O jakości dróg stanowić może również liczba i skala wypadków drogowych w granicach administracyjnych miasta. Im bilans wypadków jest mniej korzystny, tym gorszej jakości mogą być drogi. Do wypadków przyczyniać może się zły stan techniczny dróg, złe lub niewystarczające oznakowanie, czy niebezpieczny profil dróg lub skrzyżowań. Opoczno w porównaniu z innymi gminami wypadło najgorzej pod względem ilości wypadków. W przeliczeniu na 100 tys. mieszkańców w 2018 roku w Opocznie odnotowano 103,53 wypadki. Liczba wypadków wzrastała od 2016 roku. Sytuacja ta jest przeciwna do gmin porównywalnych, gdzie liczba wypadków malała, a wartości we wszystkich latach były mniejsze. Może do tego przyczyniać się większe natężenie ruchu i zły stan układu dróg. Podobnie sytuacja wygląda w przypadku ofiar śmiertelnych. W Opocznie w przeliczeniu na 100 tys. mieszkańców w 2018 roku zginęło 13,42 osoby. Względem lat wcześniejszych tendencja jest wzrostowa. Przeciwnie jest w innych gminach, gdzie liczba ofiar śmiertelnych średnio maleje. Pod tym względem Opoczno znajduje się na 6 z 8 miejsc w zestawieniu z analizowanymi gminami.

RUCH TRANZYTOWY W CENTRUM OPOCZNA

Problematyczny w powiązaniu z dużym natężeniem ruchu jest obecny układ drogowy. Pomimo funkcjonowania obwodnicy południowej miasta w ciągu drogi krajowej nr. 12, ruch tranzytowy nadal wjeżdża do ścisłego centrum Opoczna. Wiąże się to z przebiegiem drogi wojewódzkiej nr. 726 przez centrum miasta. Łączy ona Opoczno z Żarnowem na południu i z Inowłodzem na północy. Dla poprawy jakości przestrzeni w centrum, wygody korzystania z niej i dla odblokowania możliwości zagospodarowania tych przestrzeni ruch tranzytowy powinien zostać całkowicie wyprowadzony z centrum. Nie stanowi to dużego problemu w przypadku wyprowadzenia pojazdów na północ. Samochody ciężarowe kierujące się do Inowłodza mogłyby przejeżdżać przez tereny przemysłowe ul. Przemysłową. Problematyczny jest wyjazd z miasta w kierunku południowym. Droga wojewódzka do Żarnowa prowadzi przez centrum, a południowa obwodnica poprowadzona jest nad nią wiaduktem. Aby wprowadzić ograniczenia w ruchu w centrum Opoczna, ruch w kierunku Żarnowa trzeba by poprowadzić innymi drogami, lub wybudować odpowiednie zjazdy w ciągu obwodnicy miejskiej. Kompromisowym, alternatywnym rozwiązaniem byłoby poprowadzenie ruchu tranzytowego ze wszystkich kierunków ulicą Oskara Kolberga do ul. Mieszka Pierwszego z pominięciem odcinka przez centrum miasta.

INFRASTRUKTURA ROWEROWA

W przypadku Gminy Opoczno infrastruktura rowerowa jest słabo rozwinięta. Nie ma wielu odcinków ścieżek rowerowych, a istniejące nie tworzą spójnego systemu. W połączeniu z nienajlepszą jakością infrastrukturą drogową znacząco utrudnione jest przemieszczanie się po gminie, a w szczególności mieście Opocznie rowerem.

Na terenie całej gminy jest łącznie 10,4 km dróg rowerowych. Jest to znikoma ilość – nawet gdyby rozpatrywać ją w kontekście samego miasta Opoczna. Widoczne jest też, że na przestrzeni lat praktycznie wcale nie rozbudowywano infrastruktury rowerowej. W ciągu 5 lat przybyło jedynie 3,7 km.

8 km dróg rowerowych jest w zarządzie gminy, natomiast 2,4 km zlokalizowanych jest w obrębie dróg wojewódzkich. Odcinki dróg rowerowych zlokalizowane są przede wszystkim w miejscowościach przy głównych drogach, gdzie przy okazji remontu lub budowy chodników wprowadzono podział na część pieszą i część rowerową. Drogi rowerowe w gminie – również te w mieście Opocznie nie tworzą żadnego spójnego systemu – nie są ze sobą powiązane.

Wykres 32. Długość dróg rowerowych na terenie Gminy Opoczno (km) (źródło: BDL).

Rok	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Drogi rowerowe ogółem	6,7	9,1	6,7	6,7	8,0	10,4
Drogi rowerowe w zarządzie gminy	6,7	6,7	6,7	6,7	8,0	8,0
Drogi rowerowe w zarządzie urzędu marszałkowskiego	0,0	2,4	0,0	0,0	0,0	2,4

Obecnie w mieście Opocznie jest ok. 4,2 km ścieżek rowerowych. Najdłuższy ciągły odcinek drogi rowerowej ma 1,6 km długości (ścieżka w ciągu chodnika ul. Piotrkowskiej). Jedyna odseparowana droga rowerowa (niewydzielona z chodnika) to ścieżka rowerowa o długości 1 km wokół Zalewu Opoczno.

Drogi rowerowe w mieście Opoczno:

- w ciągu ul. Piotrkowskiej - 1,6 km (wydzielona z chodnika)
- w ciągu ul. M. Skłodowskiej-Curie i ul. Św. Marka - 1 km (wydzielona z chodnika)
- w ciągu ul. Partyzantów - 0,6 km (jednokierunkowa, wydzielona z chodnika)
- wokół Zalewu Opoczno – ok. 1 km (odseparowana)

Mapa 7. Lokalizacja ścieżek rowerowych w mieście Opocznie (źródło: materiały Urzędu Miejskiego w Opocznie).

Aktualnie nowe odcinki dróg rowerowych są na etapie projektowym i w najbliższym czasie powinny być zrealizowane. Do realizacji zmierzają: ścieżka rowerowa na terenie ogródków działkowych do zalewu i ścieżka w ciągu ulicy Mickiewicza, na ul. Świerkowej, na ul. Partyzantów od ul. Świerkowej do ul. Brzozowej.

Przez obszar Gminy Opoczno nie przebiegają niemal żadne szlaki rowerowe. Tylko przy północnej granicy, przez fragment gminy (w rejonie Dęborzeczeki) przebiega odcinek zielonego szlaku – Traktu przez Puszcę Pilicką.

W regionie w którym znajduje się Gmina Opoczno funkcjonuje kilka szlaków rowerowych. Od południa w rejonie Paradyża i Żarnowa przebiega Rowerowy Szlak Grunwaldzki. Jest to ponadregionalny szlak łączący Kraków z Malborkiem i Grunwaldem, śladem przemarszu wojsk Jagiełły przed bitwą pod Grunwaldem. W województwie łódzkim szlak ten ma długość 180 km. Od strony północnej przez Inowłódz przebiega Łódzka Magistrała Rowerowa Wschód-Zachód. Łączy ona wschodnią granicę województwa z zachodnią przejeżdżając między innymi przez Łódź. Jej długość to 173 km. Również w rejonie Inowłódza i Tomaszowa Mazowieckiego przebiega kilka szlaków regionalnych. Są to drogi takie jak: Trakt przez Puszcę Pilicką, Szlak Cudownych Obrazów, Szlak Carskich Łowów, Szlak im. Juliana Tuwima i Szlak im. Z. Goliata. W nieodległych Końskich w województwie Świętokrzyskim zaczyna się jeden z bardziej popularnych szlaków rowerowych w Polsce - Green Velo. Przebiega on przez malownicze, w dużej mierze naturalne rejony wschodniej części kraju.⁴⁹

Ogółem Gmina Opoczno wypada słabo w aspekcie rozwoju infrastruktury rowerowej. W przeliczeniu na 10 tys. km² długość ścieżek rowerowych na obszarze gminy wynosi 419,6 km. Jedyne przyrost długości dróg rowerowych w latach 2014 - 2019 odnotowano w 2018 roku. W pozostałych analizowanych latach infrastruktura nie była rozwijana.

TRANSPORT PUBLICZNY

W gminie funkcjonuje Miejskie Przedsiębiorstwo Komunikacyjne (MPK) obsługujące miejskie i podmiejskie linie autobusowe. Łącznie w gminie poprowadzonych jest 8 linii MPK⁵⁰ – większość z nich łączy miejscowości na terenach wiejskich, przy okazji komunikując centrum miasta Opoczna. Częstotliwość kursowania autobusów jest bardzo niska. Przeciętnie na poszczególnych liniach odbywa się 5 kursów dziennie. Tabor przedsiębiorstwa składa się z 22 autobusów, głównie podmiejskich. Nie ma wielu niskopodłogowych, typowo miejskich autobusów. Wszystkie pojazdy napędzają klasyczne, spalinowe jednostki. Ze względu na swój wiek nie spełniają aktualnych norm emisji spalin (Euro 6). Brakuje tu alternatywy w postaci autobusów hybrydowych czy elektrycznych.

W Opocznie działa również Przedsiębiorstwo Komunikacji Samochodowej (PKS Opoczno Sp. z o.o. z siedzibą w Kuraszkowie, gm. Białaczów, z bazą przy ul. Janasa 27 w Opocznie). W centrum miasta Opoczna zlokalizowany jest dworzec autobusowy (przy ul. Dworcowej). Przedsiębiorstwo obsługuje połączenia międzymiastowe regionalne. Z Opoczna autobusem dojechać można m.in. do Lublina, Wrocławia, Częstochowy, Łodzi, Krakowa, Kłodzka, Końskich czy Piotrkowa Trybunalskiego.

Na terenie Gminy Opoczno zlokalizowanych jest 200 przystanków (wg. danych na rok 2019). Względem roku 2018 przybyło kilka przystanków, co świadczy o nieznacznym rozwoju sieci komunikacji autobusowej. Niewiele ponad ¼ tych przystanków jest w zarządzie gminy. Pozostałymi zarządzają inne podmioty i inne Samorządy (np. powiat). Dla zapewnienia odpowiedniej dostępności

⁴⁹ <https://www.lodzkie.pl/turystyka/szlaki-turystyczne>

⁵⁰ http://rozklad.com/maps/index.php?IDKlienta=OPOCZNO_MPK

komunikacyjnej dla mieszkańców konieczne jest rozwijanie sieci przystanków, szczególnie w mieście gdzie konieczne jest ich większe zagęszczenie.

Wykres 33. Przystanki autobusowe w Gminie Opoczno (źródło: BDL).

	2018	2019
Przystanki ogółem	193	200
Przystanki gminne	54	57
P. w zarządzie podmiotu niebędącego JST	64	66
P. w zarządzie innej JST	75	77

Przebiegające przez gminę linie kolejowe prowadzą w dwóch różnych kierunkach i są obsługiwane przez 2 dworce. Główny dworzec kolejowy usytuowany w ciągu linii kolejowej nr 25 znajduje się przy ul. Dworcowej, na zachód od centrum Opoczna. Funkcjonują tam połączenia kolejowe obsługiwane przez Łódzką Kolej Aglomeracyjną. Z dworca kursują pociągi spalinowe (linia nie jest zelektryfikowana), którymi dojechać można do Tomaszowa Mazowieckiego, Koluszek i do Łodzi.⁵¹ Połączenia kolejowe do Końskich są zawieszony ze względu na brak porozumienia z Urzędem Marszałkowskim województwa świętokrzyskiego. Od grudnia 2021 roku planowane jest przywrócenie połączenia kolejowego do Końskich.⁵² Pociągi kursują z częstotliwością 16 składów dziennie na dworcu Opoczno Południe (w kierunkach na Warszawę i Kraków) oraz około 7 pociągów w kierunku Tomaszowa Mazowieckiego i Łodzi ze stacji Opoczno Centrum (zależnie od dnia).

Zdjęcie 4. Dworzec Opoczno Południe (źródło: PKP PLK).

Przy drugiej linii – Centralnej Magistrali Kolejowej od 2014 roku funkcjonuje Dworzec Kolejowy Opoczno Południe. Niewielka stacja zlokalizowana jest 5 km od centrum Opoczna na południe, przy zachodniej granicy miasta. Na dworcu zatrzymują się pociągi TLK którymi dojechać można do Warszawy, Katowic i Krakowa. Są to główne kierunki obsługiwane przez stację. Z Opoczna dojechać

⁵¹ <https://polregio.pl/media/13990/rozklad-jazdy-pociagow-opoczno-lodz-od-20-10-2019.pdf>

⁵² <https://www.radio.kielce.pl/pl/wiadomosci/pasazerowie-beda-mogli-dojechac-pociagiem-do-konskich,131274>

można również bezpośrednio do Pragi, Budapesztu i Grodna korzystając z międzynarodowych połączeń PKP InterCity. Stacja jest problematyczna ze względu na lokalizację daleko od zurbanizowanej tkanki miejskiej, w słabo skomunikowanym obszarze. Do dworca prowadzi tylko wąska droga złej jakości. Obecnie stacja nie jest obsługiwana przez miejską komunikację autobusową. Linia autobusowa, w ramach której zorganizowanych było 5 kursów dziennie z śródmieścia na dworzec i z powrotem została w 2017 roku zawieszona ze względu na niską frekwencję. Z uwag mieszkańców wynika, że kursy autobusów nie były odpowiednio dostosowane do rozkładu pociągów.

Najbliższy port lotniczy znajduje się w Łodzi. Lotnisko łódzkie nie obsługuje jednak wielu połączeń i bardziej atrakcyjne dla mieszkańców Opoczna mogą być porty lotnicze zlokalizowane w Warszawie, Katowicach i Krakowie. Bezpośredni dojazd do tych miejscowości sprzyja możliwości korzystania z wymienionych lotnisk.

INFRASTRUKTURA MIESZKANIOWA

PODAŻ MIESZKAŃ W UJĘCIU ILOŚCIOWYM

Pomimo rosnącej liczby mieszkań na 1000 mieszkańców (wzrost z poziomu 328 w 2014 roku do 340 w 2018 roku), nie do końca pozytywnie można ocenić zachodzące zmiany. Przyrost ten jest nieznaczny.

Tabela 119. Liczba mieszkań na 1000 mieszkańców (źródło: MRL).

Gmina	2014	2015	2016	2017	2018
Opoczno	328	331	334	336	340

W odniesieniu do wskaźnika liczby zamieszkałych lokali komunalnych na 1000 mieszkańców w przypadku Opoczna był obserwowany w latach 2014-2018 trend spadkowy. Wskaźnik ten zmniejszył się z poziomu 18,2 w 2014 roku do poziomu 16,8 w 2018 roku. Może to świadczyć o złym stanie dostępnymi lokalami komunalnymi i ich niedostosowaniu do potrzeb mieszkańców.

Tabela 120. Liczba zamieszkałych lokali komunalnych na 1000 mieszkańców (źródło: MRL).

Gmina	2014	2015	2016	2017	2018
Opoczno	18,2	17,4	17,3	17,3	16,8

W analizowanym okresie ujemnie kształtował się trend dla wskaźnika średniej trzyletniej liczby mieszkań oddanych do użytkowania na 1000 ludności. Jego wartość zaznaczyła spadek z poziomu 2,2 w 2014 roku do 1,8 w 2018 roku.

Tabela 121. Średnia trzyletnia liczba mieszkań oddanych do użytkowania na 1000 ludności (źródło: MRL).

Gmina	2014	2015	2016	2017	2018
Opoczno	2,2	1,9	1,8	1,7	1,8

Negatywne tendencje w budownictwie w przypadku Opoczna obrazuje także wskaźnik powierzchniowo nowo budowanych mieszkań przypadającej na mieszkańca w wieku 25-34 lata. W okresie

2014-2018 zmniejszył się on z poziomu 1,8 do 1,53. Sytuacja taka, w powiązaniu z trendem do starzenia się społeczeństwa świadczyć może o wyjątkowo niskiej liczbie nowych inwestycji mieszkaniowych, a więc i niskiej atrakcyjności inwestycyjnej Gminy Opoczno z zakresu budownictwa mieszkaniowego.

Tabela 122. Powierzchnia nowo budowanych mieszkań przypadająca na mieszkańca w wieku 25-34 lata (źródło: MRL).

Gmina	2014	2015	2016	2017	2018
Opoczno	1,8	1,62	1,55	1,49	1,53

PODAŻ MIESZKAŃ W UJĘCIU JAKOŚCIOWYM

O niekorzystnej sytuacji można także mówić w przypadku większości wskaźników o charakterze jakościowym. Na niskim poziomie kształtuje się wartość wskaźników: odsetka ogółu mieszkań wyposażonych w instalację wodociągową, w ustęp spłukiwany, w łazienkę oraz w gaz sieciowy. Są to podstawowe media, do których dostęp powinien mieć znacznie większy odsetek mieszkań. Wszystko to potwierdza słabość opoczyńskiego rynku mieszkaniowego zarówno pod względem mierników ilościowych, jak i jakościowych.

Tabela 123. Odsetek ogółu mieszkań wyposażonych w instalację wodociągową (%) (źródło: MRL).

Gmina	2014	2015	2016	2017	2018
Opoczno	95	95,1	95,1	95,1	95,52

Tabela 124. Odsetek ogółu mieszkań wyposażonych w ustęp spłukiwany (%) (źródło: MRL).

Gmina	2014	2015	2016	2017	2018
Opoczno	92,5	92,6	92,6	92,6	92,68

Tabela 125. Odsetek ogółu mieszkań wyposażonych w łazienkę (%) (źródło: MRL).

Gmina	2014	2015	2016	2017	2018
Opoczno	90,1	90,1	90,2	90,2	90,26

Tabela 126. Odsetek ogółu mieszkań wyposażonych w centralne ogrzewanie (%) (źródło: MRL).

Gmina	2014	2015	2016	2017	2018
Opoczno	84,3	84,3	84,7	84,8	84,88

Tabela 127. Odsetek ogółu mieszkań wyposażonych w gaz sieciowy (%) (źródło: MRL).

Gmina	2014	2015	2016	2017	2018
Opoczno	28,9	28,8	28,7	28,7	29,15

Niekorzystnego obrazu dopełniają także wartości innych wskaźników. Jednym z nich jest przeciętna powierzchnia mieszkania na 1 osobę. W tym jednak przypadku można dostrzec także pozytyw w postaci tendencji wzrostowej (z 24,3 m² mieszkania w 2014 roku do poziomu 25,6 m² w 2018 roku).

Tabela 128. Przeciętna powierzchnia mieszkania na 1 osobę (źródło: MRL).

Gmina	2014	2015	2016	2017	2018
Opoczno	24,3	24,6	24,9	25,2	25,6

Na niskim poziomie kształtuje się wartość wskaźnika przeciętnej powierzchni użytkowej lokali mieszkalnych będących w dyspozycji gminy - 40,4 m² w Opocznie w 2018 roku.

Tabela 129. Przeciętna powierzchnia użytkowa lokali mieszkalnych będących w dyspozycji gminy (źródło: MRL).

Gmina	2014	2015	2016	2017	2018
Opoczno	40,22	39,8	40,3	40,3	40,4

Wartość wskaźnika przeciętnej powierzchni użytkowej lokali socjalnych będących w dyspozycji gminy kształtuje się na poziomie ok. 30 m². (30,51 m² w 2018 roku). Nie odnotowuje się tendencji wzrostowej, co może świadczyć o braku rozwoju zasobów mieszkań socjalnych.

Tabela 130. Przeciętna powierzchnia użytkowa lokali socjalnych będących w dyspozycji gminy (źródło: MRL).

Gmina	2014	2015	2016	2017	2018
Opoczno	30,6	30,1	30,7	30,8	30,51

Dostępność mieszkań

Słabość Opoczna w aspekcie rynku mieszkaniowego jest także widoczna przez pryzmat dostępności mieszkań. Na przestrzeni lat 2015-2018 nieznacznie tylko wzrosła wielkość wskaźnika powierzchni mieszkania, jaką można kupić dysponując przeciętnym miesięcznym wynagrodzeniem brutto (z 1,2 do 1,22).

Tabela 131. Powierzchnia mieszkania, jaką można kupić za przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto (źródło: MRL).

Gmina	2015	2016	2017	2018
Opoczno	1,2	1,2	1,3	1,22

W latach 2014-2018 powiększał się dystans pomiędzy Opoczniem a miastami porównawczymi pod względem kwoty wypłaconych dodatków mieszkaniowych w przeliczeniu na 1 lokal mieszkalny w zasobach mieszkaniowych ogółem. Podczas gdy w 2014 roku ta kwota wynosiła 15,9 zł w przypadku Opoczna i 28,37 średnio dla miast porównawczych, to w 2018 roku było to już odpowiednio 20,74 zł i 56,97 zł.

Tabela 132. Kwota wypłaconych dodatków mieszkaniowych w przeliczeniu na 1 lokal mieszkalny w zasobach mieszkaniowych ogółem (źródło: MRL).

Gmina	2014	2015	2016	2017	2018
Opoczno	15,9	17,8	19,5	14,4	20,74

W 2018 roku znacząco niższy niż średnio w przypadku miast porównawczych był odsetek zadłużonych lokali będących w dyspozycji gminy. W Opocznie zadłużonych było 39,51% lokali, podczas gdy w przypadku miast porównawczych – 45,15%. W przypadku Opoczna warto odnotować także jego spadek w porównaniu z 2014 rokiem, kiedy to wynosił 44,5%. Dokonało się to za przyczyną drastycznego spadku w 2018 roku, bowiem jeszcze w latach 2016-2017 kształtował się on na poziomie znacznie przewyższającym średnią dla miast porównawczych.

Tabela 133. Odsetek zadłużonych lokali będących w dyspozycji gminy (komunalne) (%) (źródło: MRL).

Miasto	2014	2015	2016	2017	2018
Opoczno	44,5	34,4	62,7	62,7	39,51

Sytuacja na rynku nieruchomości

Słabość rynku mieszkaniowego w Opocznie dodatkowo potęguje jego niska płynność. I chociaż w okresie 2015-2018 miał miejsce wzrost liczby lokali mieszkalnych sprzedanych w ramach transakcji rynkowych w przeliczeniu na 1000 mieszkańców (z 0,7 do 1,07), to pozostawała ona niezmiennie na poziomie znacząco niższym w porównaniu ze średnią dla miast porównawczych (wzrost z poziomu 1,73 w 2015 roku do poziomu 2,77 w 2018 roku).

Tabela 134. Liczba lokali mieszkalnych sprzedanych w ramach transakcji rynkowych w przeliczeniu na 1000 mieszkańców (źródło: MRL).

Miasto	2015	2016	2017	2018
Opoczno	0,7	0,6	0,9	1,07

ENERGETYKA

Dostęp do sieci energetycznej jest obecnie nieodzownym elementem funkcjonowania gminy. Wszystkie tereny zabudowane w gminie mają dostęp do prądu. Koszty energii elektrycznej pochłaniają znaczącą część budżetu omawianej jednostki. W Gminie Opoczno z roku na rok rosła liczba odbiorców prądu. Dopiero w 2019 roku odnotowano spadek – liczba odbiorców wynosiła 8463. W ostatnich latach spadało jednocześnie ogólne zużycie energii elektrycznej w gminie. Może się to wiązać z odnotowywaną tendencją do wyludniania się gminy. Jednoczesny wzrost liczby odbiorców, z uwzględnieniem innych analiz oznacza, że najprawdopodobniej gospodarstwa domowe są coraz mniej liczne. Biorąc pod uwagę jednak coraz większą automatyzację i to, że otaczamy się większą liczbą urządzeń elektrycznych, realnie zużycie prądu rośnie. Pokazuje to przelicznik zużycia energii na 1 mieszkańca. Na przestrzeni lat rósł on sukcesywnie, aby osiągnąć 561,79 kWh na 1 mieszkańca.

Tabela 135. Odbiorcy energii elektrycznej i zużycie energii (źródło: BDL).

	Rok	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Odbiorcy energii elektrycznej (gospodarstwa)	szt.	7 645	8 241	8 699	8 764	9 083	8 463
Zużycie energii elektrycznej	MWh	11 155,63	11 729,08	11 823,93	12 270,37	12 112,59	11 921,10
Zużycie na 1 mieszkańca	kWh	504,78	535,55	542,88	569,07	565,51	561,79

Koszty energii elektrycznej dla gminy redukowałoby wykorzystanie alternatywnych źródeł energii. Na obszarze jednostki nie odnotowuje się jednak znaczącego rozwoju instalacji fotowoltaicznych czy turbin wiatrowych.

INFRASTRUKTURA WODNO-KANALIZACYJNA

ZAOPATRZENIE W WODĘ

Gmina Opoczno zaopatrywana jest w wodę z 6 ujęć głębinowych: „Opoczno” I, III, IIIa, IV, IVa, S-1. Do naprzemiennie pracujących studni zalicza się studnie IIIa i IVa, natomiast studnie III i IV są studniami rezerwowymi. Pierwsze trzy z wymienionych studni początkowo pompują wodę do 2 zbiorników wyrównawczych o pojemności 2000 m³ każdy, a następnie przekierowują ją do sieci wodociągowej. Woda ze studni IV, IVa i S-1 trafia bezpośrednio do sieci wodociągowej.

- **Ujęcie „Opoczno”** zaopatruje znaczną część powierzchni Gminy Opoczno, czyli: **miasto Opoczno**, Dzielną, Bukowiec Opoczyński, Brzustówek, Brzustówek – Kolonię, Sikorniki, Libiszów, Libiszów Kolonię, Międzybórz, Sobawiny, Wolę Załęzną, Różannę, Ogonowicę, Sitowę, Ostrów, Karwice, Janów Karwicki, Stuzno, Stuzno Kolonię, Adamów, Ziębów, Bielowice, Sołek, Wygnanów, Wygnanów Kolonię, Zameczek, Wólkę Karwicką, Wólkę Karwicką Kolonię, Sielec, Wólkę Dobromirową.
- **Ujęcie „Kraśnica”** zapewnia dostęp do wody w następujących obszarach: Kraśnica, Antoniów, Kruszewiec, Kruszewiec Kolonia, Modrzew, Modrzewek.
- **Ujęcie „Mroczków Gościnnie”** dostarcza wodę do miejscowości Mroczków Gościnnie, Mroczków Duży oraz Kraszków.
- **Ujęcie „Januszewice”** zaopatruje Januszewice i Kliny.

Obsługą sieci wodno-kanalizacyjnej w gminie zajmuje się Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej Sp. z o.o., zlokalizowane przy ul. Krótkiej 1, w Opocznie.

Właściwe wyposażenie gminy w sieć wodociągową oraz jej sukcesywne uzupełnianie na nowych obszarach przeznaczonych pod zabudowę jest jednym z celów wynikających z kierunków rozwoju ujętych w Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Opoczno z 2015 roku.

Długość sieci wodociągowej w gminie przekracza 200 km. Jej przyrost jest nieznaczny, jednak wynika to z faktu że niemal wszyscy mieszkańcy gminy mają dostęp do wody bieżącej. Łącznie w Gminie Opoczno działają 6172 przyłącza. Na przestrzeni lat wykazywano niską awaryjność sieci co świadczy o jej dość dobrym stanie. Obecnie głównym wyzwaniem w przypadku sieci wodociągowej jest jej utrzymanie i odnawianie w celu zachowania dobrego stanu infrastruktury i ciągłości dostaw, a także obniżenia kosztów eksploatacji.

Tabela 136. Rozwój sieci kanalizacyjnej w gminie (źródło: BDL).

	Rok	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Długość sieci kanalizacyjnej	km	200,5	201,2	201,9	204,3	206,3	207,5
Ilość przyłączy	szt.	5 772	5 855	5 927	5 997	6 128	6 172
Awarie sieci wodociągowej	szt.	-	20	14	10	9	23
Ludność korzystająca z sieci w mieście	osoba	21 207	21 102	20 902	20 810	20 619	20 364
Ludność korzystająca z sieci w całej gminie	osoba	32 514	32 399	32 255	32 220	32 028	31 804

W roku 2017 roku długość sieci wodociągowej w samym mieście Opoczno wynosiła 66,5 km i obejmowała 2 749 przyłączy do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania. Z systemu wodociągowego korzystało 20 810 mieszkańców, czyli 96,6% ogółu mieszkańców miasta. W 2017 roku zużycie wody z wodociągów na jednego mieszkańca miasta Opoczno wyniosło 26,6 m³. W 2018 roku długość sieci wodociągowej zwiększyła się jedynie o 0,1 km, jednak ilość przyłączy do budynków wzrosła o 40. W konsekwencji więc dostęp do wodociągu miało 96,8% ludności Opoczna. Dalejszy rozwój infrastruktury wodociągowej nastąpił w 2019, kiedy to długość czynnej sieci rozdzielczej wyniosła 67 km a liczba przyłączy do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania osiągnęła 2 804. Warto podkreślić, iż w 2018 oraz w 2019 roku zużycie wody z wodociągów na jednego mieszkańca ukształtowało się na tym samym poziomie i wyniosło 26,3 m³⁵³.

ODPROWADZANIE ŚCIEKÓW – KANALIZACJA KOMUNALNA

Zgodnie z informacjami zawartymi w Programie Ochrony Środowiska dla Gminy Opoczno na lata 2018 – 2021 z perspektywą do roku 2025, aktualnie część terenu miasta i gminy Opoczno nie ma zorganizowanego systemu kanalizacji sanitarnej.

Porównanie długości sieci kanalizacyjnej i wodociągowej jasno wskazuje, że w wielu miejscach z dostępem do bieżącej wody nie ma jeszcze kanalizacji. Są to przede wszystkim tereny wiejskie. Jednocześnie widać jednak, że dość intensywnie różnica ta jest niwelowana. Względem roku 2014 do roku 2019 udział sieci kanalizacji komunalnej względem wodociągów zwiększył się o blisko 20%. Jest to pozytywny trend, który należy utrzymać.

Tabela 137. Stosunek długości sieci kanalizacyjnej w stosunku do wodociągowej na terenie Gminy Opoczno (źródło: BDL).

	Rok	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Długość sieci kanalizacyjnej w relacji do wodociągowej	%	44,14	60,64	60,87	62,80	62,34	62,22

Analiza długości sieci kanalizacyjnej i ilości przyłączy wskazuje na ciągły rozwój sieci. Jednocześnie spadająca liczba awarii świadczy o coraz lepszej jakości infrastruktury. W ostatnich latach jednak ilość awarii utrzymuje się średnio na zbliżonym poziomie z nieznacznymi wahnięciami.

⁵³ GUS: BDL <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/start>, według stanu na rok 2017,2018 i 2019.

Skalę niedostatecznego zagospodarowania siecią wodociągową terenów wiejskich wskazuje stosunek liczby odbiorców w mieście, do ogólnej liczby odbiorców w gminie. Dane wskazują, że większość mieszkańców miasta Opoczno ma dostęp do kanalizacji, chociaż niepokojący jest trend spadkowy, który przewyższa ubytek demograficzny. W przypadku terenów wiejskich widać, że sukcesywnie przybywa odbiorców i ich liczba w ciągu 5 lat wzrosła niemal trzykrotnie. Nadal jednak jest to niewystarczające.

Tabela 138. Infrastruktura sieci kanalizacyjnej w gminie na przestrzeni lat (źródło: BDL).

	Rok	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Długość sieci kanalizacyjnej	km	88,5	122,0	122,9	128,3	128,6	129,1
Ilość przyłączy	szt.	3 387	4 534	4 587	4 674	4 753	4 785
Liczba awarii sieci	szt.	-	217	126	144	128	143
Ludność korzystająca z sieci w mieście	osoba	20 156	20 067	19 880	19 800	19 632	19 393
Ludność korzystająca z sieci w całej gminie	osoba	22 787	26 614	26 513	26 566	26 441	26 244

Oczyszczalnia ścieków obsługująca tereny gminy zlokalizowana jest we wschodniej części miasta Opoczno, na lewym brzegu rzeki Drzewiczki, w okolicy ul. Staromiejskiej. Obsługuje przede wszystkim tereny miejskie. W 2017 roku długość sieci kanalizacyjnej w Gminie Opoczno wynosiła 73,2 km, obsługiwała ona 2 743 budynki, a dostęp do niej miało 19 800 mieszkańców (większość mieszkańców miasta). Wówczas siecią kanalizacyjną odprowadzano 621,7 dm³ ścieków. W ciągu dwóch kolejnych lat długość sieci wodociągowej nieznacznie wzrosła – w 2018 roku wynosiła 73,5 km, natomiast w 2019 roku 73,7 km. Liczba przyłączy wynosiła odpowiednio do 2 785 oraz 2 798. Zmniejszyła się natomiast liczba osób z dostępem do sieci kanalizacyjnej – w 2018 roku 19 632 osoby, a także ilość ścieków odprowadzanych poprzez system kanalizacyjny – w 2019 roku - 524,4 dm³⁵⁴.

Zgodnie z poniższym zestawieniem tabelarycznym, zużycie wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności w ciągu roku na 1 mieszkańca w Gminie Opoczno było najniższe w 2014 roku. W 2015 roku odnotowano znaczny skok tej wartości, natomiast w kolejnych latach nastąpił konsekwentny jej spadek. Nie odnotowano znacznej różnicy w ilości ścieków przemysłowych i komunalnych wymagających oczyszczenia.

Tabela 139. Dane dotyczące zaopatrzenia w wodę i odprowadzania ścieków dla Gminy Opoczno (źródło: BDL).

Rok	2014	2015	2016	2017	2018
Zużycie wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności w ciągu roku na 1 mieszkańca [m ³ /osoba]					
ogółem [dam ³]	1862,7	2588,4	2506,6	2241,9	2304,4
ogółem [hm ³]	1,9	2,6	2,5	2,2	2,3
Ścieki przemysłowe i komunalne wymagające oczyszczenia odprowadzone do wód lub do ziemi w ciągu roku na 1 mieszkańca [m ³ /osoba]					
ogółem [dam ³]	1118	1129	1145	1103	1045
ogółem na 1 mieszkańca [m ³]	31,8	32,4	32,9	31,9	30,3
Ścieki przemysłowe i komunalne oczyszczane w ciągu roku [dam ³]					
ogółem oczyszczane	1088	1099	1115	1073	1015

⁵⁴ GUS: BDL <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/start>, według stanu na rok 2017,2018 i 2019.

KANALIZACJA DESZCZOWA

Wody opadowe i roztopowe w gminie są tylko częściowo odprowadzane za pomocą kanalizacji deszczowej. Obejmuje ona centralną część miasta Opoczno oraz jego dzielnicę przemysłową⁵⁵. Długość sieci kanalizacji deszczowej wynosi ok. 22,4 km⁵⁶. Na pozostałych obszarach kanalizacja jest fragmentaryczna i postać krótkich kanałów i rowów odwadniających z wylotami do rzeki Drzewiczki i Wąglanki⁵⁷. Sieci wyposażone są w 3 separatory znajdujące się w ulicach: Targowej, Przedszkolnej i Kuligowskiej, jeden piaskownik i 2 przepompownie zlokalizowane w ulicach Małachowskiego i Kuligowskiej w mieście Opocznie⁵⁸. Wody deszczowe w granicach gminy odprowadzane są również do gruntu i przydrożnych rowów⁵⁹.

Z punktu widzenia zrównoważonego rozwoju, te obszary mogą stanowić potencjał do zastosowania błękitno-zielonej infrastruktury dla zagospodarowania wód opadowych, lub też rozwiązań hybrydowych, łączących kanalizację deszczową z BZI. Takie podejście może z jednej strony obniżyć koszty inwestycyjne w stosunku do kosztów ewentualnego zagospodarowania wód opadowych przy użyciu rozwiązań konwencjonalnych, z drugiej pozytywnie wpłynąć na środowisko i jakość przestrzeni publicznej.

ZAGOSPODAROWANIE ODPADÓW KOMUNALNYCH

Odpady komunalne na terenie Gminy Opoczno powstają przede wszystkim w gospodarstwach domowych, ale również na terenach nieruchomości niezamieszkałych, jak: obiekty użyteczności publicznej (ośrodki zdrowia, szkoły) oraz infrastruktury (handel, obiekty turystyczne, usługi). Są to także odpady z terenów otwartych, takie jak: odpady z koszy ulicznych, ulic czy odpady z placów targowych.

W Gminie Opoczno od października 2013 roku funkcjonuje Gminny Punkt Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych (GPSZOK) zlokalizowany na terenie Zakładu Unieszkodliwiania Odpadów w miejscowości Różanna, prowadzony przez PGK Sp. z o.o. w Opocznie. W dniu 26 kwietnia 2016 r. podjęta została Uchwała Nr XXII/278/16 Sejmiku Województwa Łódzkiego (Dz. Urz. Woj. Łódzkiego z dnia 17 maja 2016 r., poz. 2195), na mocy której instalacja znajdująca się w ZUO w Różannie otrzymała status Regionalnej Instalacji Przetwarzania Odpadów Komunalnych (RIPOK), czyli mechaniczno-biologicznego przetwarzania odpadów⁶⁰. Odpady komunalne (zmieszane i zbierane selektywnie) z terenu Gminy Opoczno przywożono do Zakładu Unieszkodliwiania Odpadów w Różannie, gdzie były magazynowane, a następnie przekazywane do dalszego procesu recyklingu. Co więcej, w 2016 r. odbiorem oraz zagospodarowaniem odpadów komunalnych od właścicieli nieruchomości zamieszkałych na obszarze Gminy Opoczno zajmuje się Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej Sp z o.o. w Opocznie, ul. Krótka 1⁶⁰.

⁵⁵ Zmiana studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Opoczno - 2015

⁵⁶ Program Ochrony Środowiska dla Gminy Opoczno na lata 2018 – 2021 z perspektywą do roku 2025, Opoczno 2018

⁵⁷ Zmiana studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Opoczno - 2015

⁵⁸ Program Ochrony Środowiska dla Gminy Opoczno na lata 2018 – 2021 z perspektywą do roku 2025, Opoczno 2018

⁵⁹ Zmiana studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Opoczno - 2015

⁶⁰ Program Ochrony Środowiska dla Gminy Opoczno na lata 2018-2021 z perspektywą do roku 2025

Tabela 140. Ilość odpadów komunalnych na terenie Gminy Opoczno w latach 2014-2018 (Opracowanie własne na podstawie: Analiza stanu gospodarki odpadami komunalnymi na terenie gminy Opoczno w roku 2015; Sprawozdanie z gospodarki odpadami gminy Opoczno; Analiza stanu gospodarki odpadami komunalnymi na terenie gminy Opoczno w roku 2014).

Rok	Odpady komunalne zmieszane [Mg]	Odpady komunalne selektywne [Mg]	Łączna masa wytworzonych odpadów [Mg]	Łączna masa odpadów budowlanych i rozbiórkowych [Mg]	GPSZOK odebrane łącznie [Mg]	Ilość odpadów / 1 mieszkańca [kg]
2014	1390,5	2058,02	2338,52	56,74	46,066	97,76
2015	1898,9	1139,9	30338,8	184,3	22,21	86,6
2016	2741,19	1057,44	3798,63	35,6	35,53	124,8
2017	3940,84	1404,86	5345,7	86,91	39,92	183,6
2018	4217,32	1342,19	5559,5	44,08	54,35	191,8

Z powyższej tabeli wynika, iż od 2015 roku do GPSZOK trafia coraz więcej odpadów selektywnie zebranych. Odnotowano też większą ilość zmieszanych odpadów komunalnych oraz selektywnych odpadów komunalnych, w związku z tych wzrosła też masa odpadów przypadająca na 1 mieszkańca.

Co istotne, według najnowszych danych z zakresu gospodarki odpadami, ilość odebranych odpadów komunalnych 2019 r. przedstawia się następująco:

- zmieszane odpady komunalne - 3 559,85 Mg,
- selektywnie zebrane odpady komunalne – 1 817,38 Mg.

Łączna masa wytworzonych odpadów komunalnych z nieruchomości zamieszkałych na obszarze Gminy Opoczno w 2019 r. wyniosła - 5 377,23 Mg⁶¹.

Można więc zauważyć, że w 2019 roku wytworzono mniej odpadów komunalnych zmieszanych, jednak więcej selektywnie zebranych.

Analizując zestawienie osiągniętych poziomów recyklingu i przygotowania do ponownego użycia poszczególnych frakcji odpadów, które osiągnęła Gmina w latach 2015 – 2018, okazuje się, że Gmina Opoczno bardzo dobrze sobie radzi z recyklingiem, osiągając w 2018 roku poziom 81,27% oraz 100%.

⁶¹ Analiza stanu gospodarki odpadami komunalnymi na terenie Gminy Opoczno za rok 2019, kwiecień 2020.

Tabela 141. Zestawienie osiągniętych poziomów recyklingu i przygotowania do ponownego użycia poszczególnych frakcji odpadów, które osiągnęła Gmina Opoczno w latach 2015 – 2018 (Analiza stanu gospodarki odpadami komunalnymi na terenie Gminy Opoczno za rok 2019; Analiza stanu gospodarki odpadami komunalnymi na terenie gminy Opoczno w roku 2015; Sprawozdanie z gospodarki odpadami gminy Opoczno; Analiza stanu gospodarki odpadami komunalnymi na terenie gminy Opoczno w roku 2014).

ROK	Poziom recyklingu, przygotowania do ponownego użycia i odzysku innymi metodami frakcji odpadów: papier, metale, tworzywa sztuczne i szkło [pmts]		Poziom recyklingu, przygotowania do ponownego użycia i odzysku innymi metodami odpadów innych niż niebezpieczne odpady budowlane i rozbiórkowe [bir]	
	Wymagany zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Środowiska	Osiągnięty przez Gminę Opoczno	Wymagany zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Środowiska	Osiągnięty przez Gminę Opoczno
2014	>14%	26,09%	>38%	100%
2015	>16%	32,92%	>40%	90%
2016	>18%	26,63%	>42%	100%
2017	>20%	31,57%	>45%	86,91%
2018	30%	81,27%	>50%	100%

Odnosząc się do ograniczenia masy odpadów komunalnych ulegających biodegradacji przekazywanych do składowania [bio], Gmina Opoczno nie przekroczyła wymogów ujętych w Rozporządzeniu Ministra Środowiska. W 2014 i 2015 roku Gmina Opoczno osiągnęła poziom kolejno: 20,33% oraz 2,51% przy wymogu równym 50%. W dwóch kolejnych latach obniżono ustalony poziom do 45% - wówczas analizowana gmina doszła do poziomu 8,23% i 18,04%. W 2018 roku Gmina Opoczno osiągnęła adekwatnie 25,8% przy wymogu równym 40%⁶².

Poziom recyklingu na terenie Gminy Opoczno jest zadowalający. Oznacza to, że mieszkańcy całej gminy, jak i samego miasta Opoczno sukcesywnie segregują odpady i mają świadomość ekologiczną w tym aspekcie. W dalszych działaniach, do rozważenia jest możliwość rozwoju przedsiębiorczości w oparciu o gospodarkę cyrkularną.

CIEPŁOWNICTWO

Ciepłownictwo jest bardzo istotną gałęzią funkcjonowania gminy. Jego stan ma duży wpływ na komfort mieszkańców, koszty gminy i gospodarstw domowych, a także na środowisko. Słabo rozwinięta sieć ciepłownicza wiąże się z wykorzystywaniem na szeroką skalę indywidualnych źródeł ciepła. W przypadku Gminy Opoczno sytuacja w zakresie dostarczania energii cieplnej jest bardzo trudna. Tylko nieznaczna część zabudowań ma dostęp do sieci ciepłowniczej. Łączna długość sieci przesyłowej i rozdzielczej wynosi tylko 10 km, natomiast długość przyłączy to 5,4 km. Wartości te nie zmieniają się od lat. Sieć nie jest w żaden sposób rozwijana. Co więcej ciepłownia miejska jest przestarzała i nieefektywna. Sama w sobie stanowi duże zagrożenie dla środowiska – wymaga obowiązkowej modernizacji. Obecnie ciepłownia nie jest jednak własnością gminy. Od 2011 roku obiektem zarządza Zakład Energetyki Ciepłej Sp. z o.o. w Opocznie.⁶³

⁶² Analiza stanu gospodarki odpadami komunalnymi na terenie Gminy Opoczno za rok 2019, kwiecień 2020.

⁶³ <http://www.zecopoczno.pl/Default.aspx>

Tabela 142. Długość sieci ciepłowniczej na przestrzeni ostatnich lat w Gminie Opoczno (źródło: BDL).

	Rok	2017	2018	2019
Długość sieci ciepłej – przesyłowej i rozdzielczej	km	10,0	10,0	10,0
Długość przyłączy do budynków	km	5,4	5,4	5,4

Dominujące w gminie Opoczno indywidualne źródła ciepła są przeważnie bardzo nieefektywne. Stanowią podstawowe źródło emisji zanieczyszczeń do powietrza. Większa część gospodarstw korzysta ze starych pieców opalanych węglem lub drzewem. Do tej pory w gminie nie egzekwowano stanowczo norm związanych z ograniczeniem emisji. Nieekologiczne źródła ogrzewania nie są regularnie monitorowane i likwidowane. Brakuje działań prowadzących do modernizacji źródeł ciepła na ekologiczne. Zarówno w mieście jak i na terenach wiejskich rzadkością są instalacje fotowoltaiczne czy inne źródła ciepła z energii odnawialnej. Mało popularne jest również ogrzewanie gazowe. Wiąże się to jednak też ze stanem sieci gazowniczej, o czym więcej w kolejnym rozdziale.

GAZOWNICTWO

Infrastruktura gazowa w przestrzeni Gminy Opoczno jest dość słabo rozwinięta. Długość całej sieci to niecałe 32 km, z czego sieć przesyłowa obejmuje tylko 4 km, a pozostała długość to sieci rozdzielcze. Nieznaczną długość sieci przesyłowej świadczy o znikomym zasięgu gazyfikacji w gminie. Dostęp do gazu ma tylko pewna część mieszkańców miasta Opoczno – głównie w zabudowaniach wielorodzinnych – oraz nieliczne wyjątki na terenach wiejskich. Sieć przesyłowa nie jest rozwijana, jednak w ciągu 5 lat przybyło ponad 11 km sieci rozdzielczej, co świadczy o tym że w zasięgu gazo-ciągu mieszkańcy sukcesywnie przyłączają się do sieci. W badanym okresie przybyło blisko 270 przyłączy, a więc liczba ta podwoiła się. Analizując liczbę odbiorców ogółem i odbiorców w mieście zauważyć można, że tylko pojedyncze gospodarstwa na terenach wiejskich mają dostęp do gazu z sieci – są one zlokalizowane bezpośrednio w sąsiedztwie miasta Opoczno.

Istotny jest trend wzrostowy liczby gospodarstw ogrzewanych gazem. W ciągu 5 lat liczba ta zwiększyła się dwukrotnie do poziomu 192. Gaz jest pewną alternatywą dla niewydajnych i nieekologicznych instalacji piecowych.

Tabela 143. Infrastruktura sieci gazowniczej w Gminie Opoczno na przestrzeni lat (źródło: BDL).

	Rok	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Długość sieci ogółem	m	21 075	23 570	27 271	28 204	32 194	32 716
Długość sieci przesyłowej	m	4 211	4 211	4 211	4 211	4 211	4 211
Długość sieci rozdzielczej	m	16 864	19 359	23 060	23 993	27 983	28 505
Czynne przyłącza gazowe	szt.	291	321	400	438	515	566
Odbiorcy gazu ogółem	gosp.	3 340	3 338	3 365	3 382	3 426	3 462
Odbiorcy ogrzewający mieszkania gazem	gosp.	84	96	111	117	147	192
Odbiorcy w mieście Opocznie	gosp.	3 302	3 299	3 303	3 323	3 387	3 421
Ludność korzystająca z sieci gazowej	osoba	9 383	9 309	9 301	9 279	9 290	9 251

TELEKOMUNIKACJA

Poczta

Tak jak w całym kraju tak i w Województwie Łódzkim zauważalny jest od kilku lat spadek procentowy powszechnych usług pocztowych. Jedynie usługi kurierskie powoli, aczkolwiek systematycznie rok do roku rosną. Co ciekawe przesyłki kurierskie stanowiące w 2019 roku 23,4 % całego wolumenu usług pocztowych stanowiły aż 50,6 % wartości tych usług. Tendencje światowe, krajowe i regionalne wskazują, że rynek e-commercera a co za tym idzie i usług kurierskich będzie w dalszym ciągu mocno się rozwijał. Dodatkowo, na dalszy rozwój tego sektora ma bardzo mocny wpływ obecny kryzys pandemiczny oraz wprowadzony przez rząd centralny lockdown.

W odniesieniu do usług pocztowych w Polsce jest tylko dwóch operatorów ogólnokrajowych i są nimi: Poczta Polska S.A. i Speedmail Sp. Z o.o.

O ile na terenach miast i miasteczek liczba placówek Poczty Polskiej powoli, lecz systematycznie wzrasta o tyle na terenach wiejskich trend jest odwrotny.

Internet

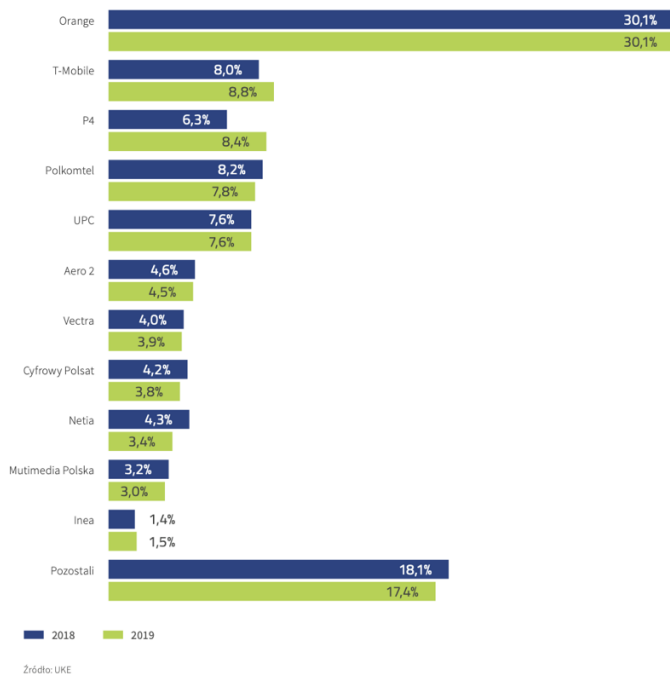
Polska jest krajem, w którym dostęp do usług internetu stacjonarnego jest ponad trzykrotnie mniejsza niż do internetu mobilnego. To jednak stabilne połączenia stacjonarne dają większą pewność i niezawodność, co ma szczególne znaczenia tak dla mieszkańców, jak i dla instytucji czy przedsiębiorstw, dla których szybkość i bezpieczeństwo są priorytetem.

Wielkość i wartość rynku internetu stacjonarnego wolno, lecz systematycznie rośnie. Prawdziwą rewolucję można jednak zauważyć w jakości internetu nabywanego przez Polaków. Z roku na rok następuje skokowy wzrost zakupu dostępu do internetu szerokopasmowego o przepustowości ponad 100Mb/s. Spowodowane jest to olbrzymimi inwestycjami firm prywatnych oraz Jednostek Samorządów Terytorialnych i Jednostek Centralnych.

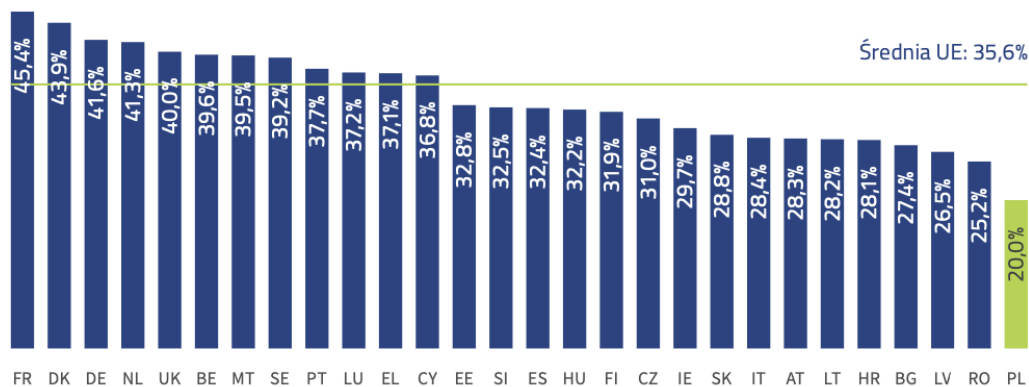
Jeśli chodzi o różnicę penetracji rynku internetu mobilnego i stacjonarnego to dzieli je przepaść. W porównaniu do innych krajów Unii Europejskiej Polska jest najlepiej spenetrowana przez usługę internetu mobilnego i najgorzej przez usługę internetu stacjonarnego. Świadczyć to może o tym, iż mieszkańcy naszego kraju wolą kupować telefon komórkowy wraz z abonamentem internetowym niż nabywać internet stacjonarny oraz ponosić dodatkowy koszt zakupu niezbędnego komputera do jego obsługi. Sytuacja ta może się zmienić w 2020 roku i później, a zdecydowany wpływ na dane, które otrzymamy za jakiś czas ma COVID – 19 i związana z nim zmiana systemu nauki i pracy (zdalne nauczanie czy zdalna praca).

Nadmienić też trzeba, że koszty usługi internetu stacjonarnego w porównaniu do innych krajów europejskich są relatywnie niskie.

Wykres 34. Udziały operatorów pod względem liczby użytkowników internetu (źródło: UKE).

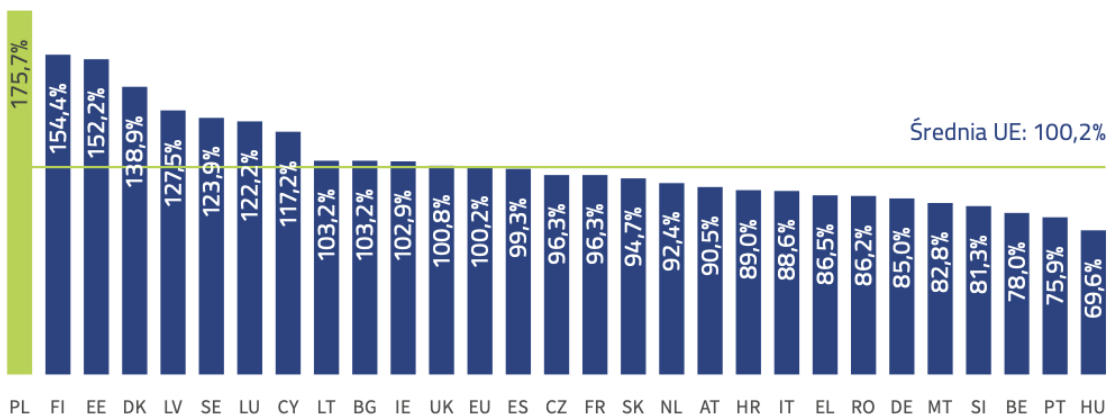

Wykres 35. Penetracja rynku internetu stacjonarnego w UE (na 100 mieszkańców) (źródło: Digital Agenda Scoreboard).

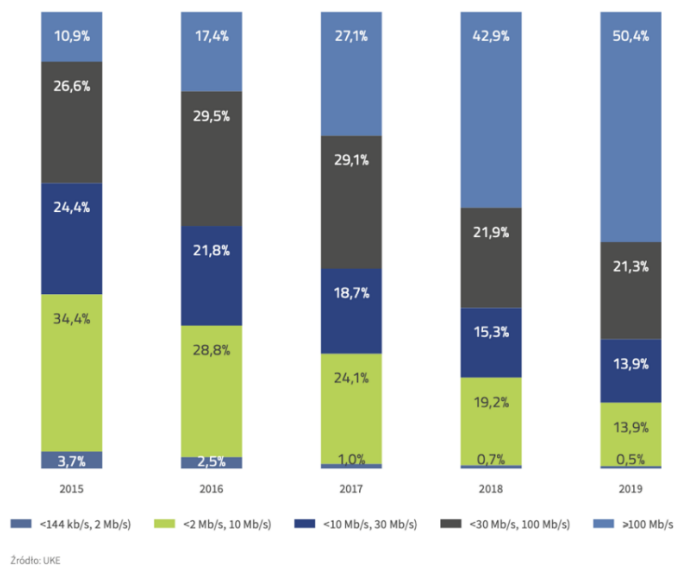
Źródło: Digital Agenda Scoreboard, lipiec 2019 r.

Wykres 36. Penetracja rynku internetu mobilnego w UE (na 100 mieszkańców) (źródło: Digital Agenda Scoreboard).

Źródło: Digital Agenda Scoreboard, lipiec 2019 r.

Wykres 37. Udział łączny w podziale na szybkość łącza stacjonarnego (źródło: UKE).

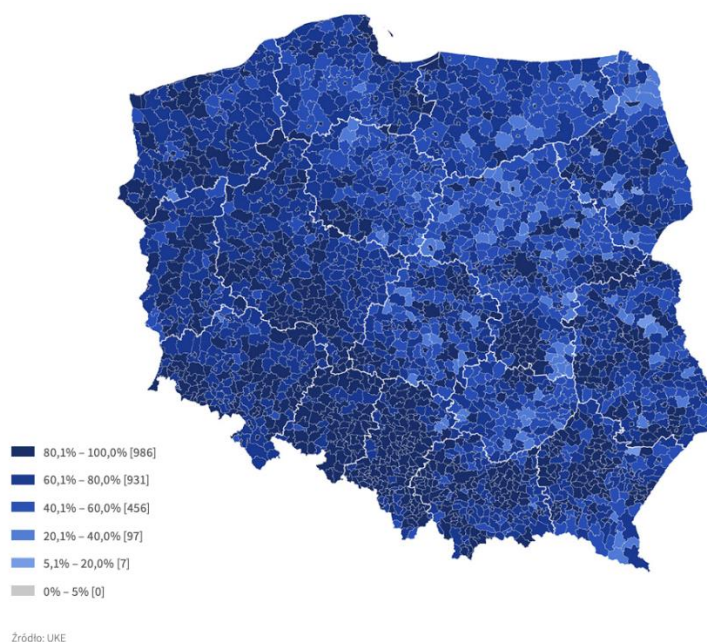

W porównaniu do innych regionów, Województwo Łódzkie ma słabo rozwiniętą infrastrukturę. Liczba fizycznych węzłów to 17 177, natomiast tylko 9 551 węzłów z tej liczby ma charakter światłowodowy. Dodatkowo 9 105 ma charakter kablowy, a 5 459 radiowy. Nie zmienia to jednak faktu, iż z każdym rokiem liczba węzłów się zwiększa, co nie dziwi z uwagi na wysoki popyt.

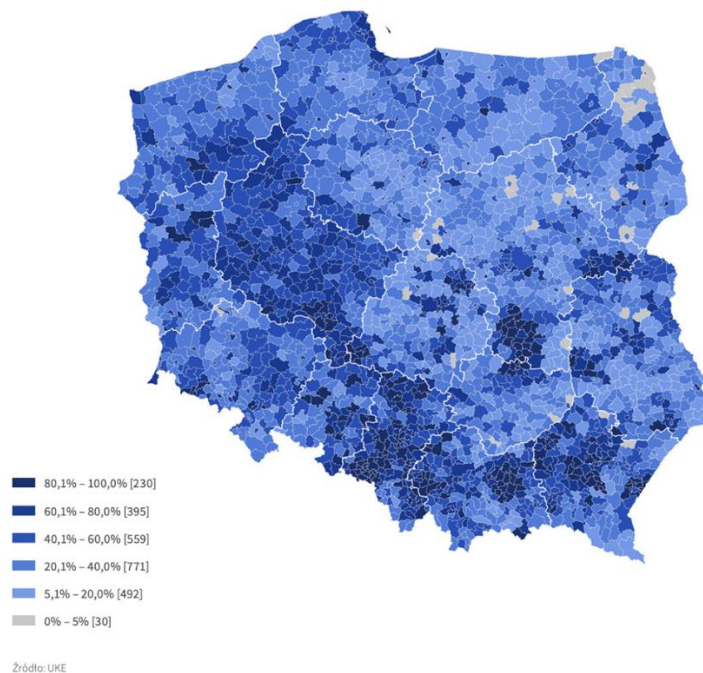
Gmina Opoczno pokryta jest w dużym stopniu siecią teleinformatyczną. Pod tym względem jest w czołówce gmin Województwa Łódzkiego, wyprzedzając wiele innych rejonów.

Nadmienić przy tym należy, iż jakość i co jest z tym połączone – prędkość łącza internetowych jest daleka od „satysfakcjonującej”. Lepsza infrastruktura internetowa, która oferowałaby mieszkańcom przepustowość 30 – 100 Mb/s istnieje w gminie na poziomie marginalnym.

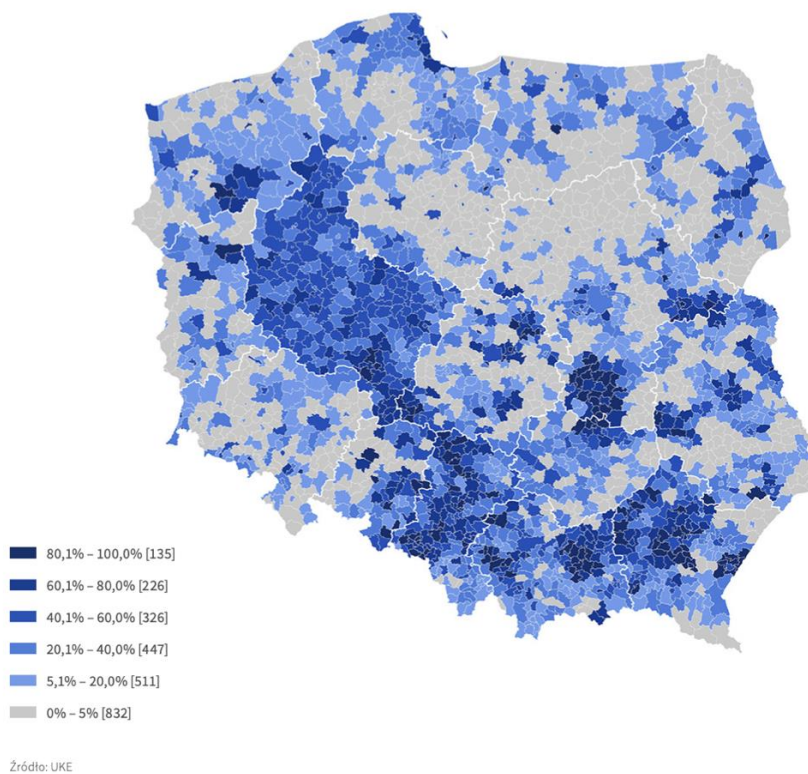
Mapa 8. Penetracja budynkowa zasięgami internetu stacjonarnego ogółem (źródło: UKE).

Mapa 9. Penetracja budynkowa zasięgami internetu stacjonarnego powyżej 30Mb/s (źródło: UKE).

Mapa 10. Penetracja budynkowa zasięgami internetu stacjonarnego powyżej 100Mb/s (źródło: UKE).

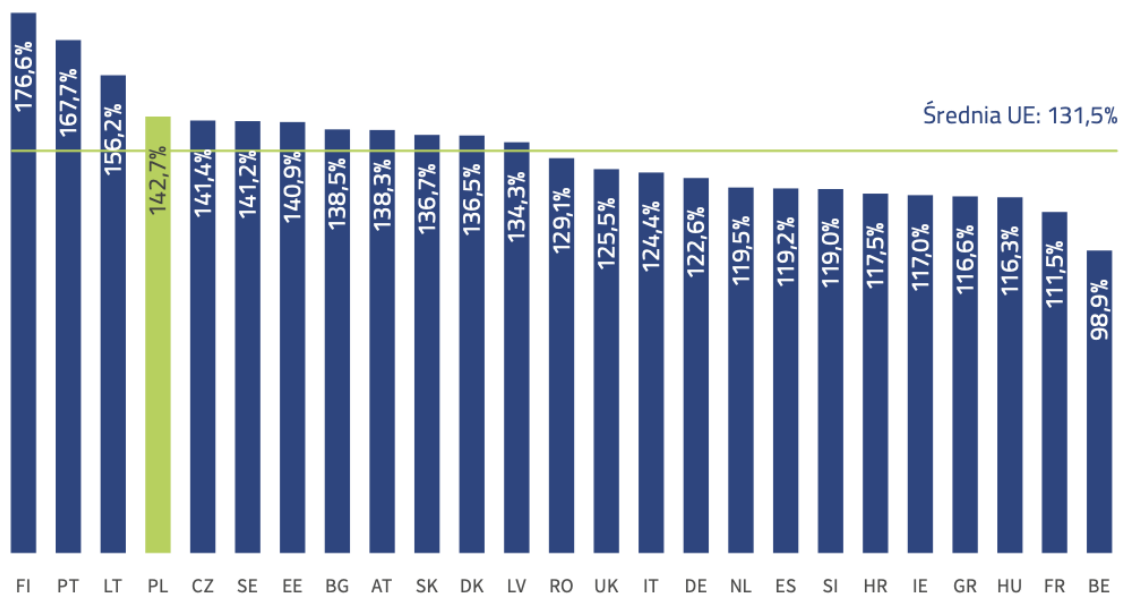

Telefonia mobilna

Tak w kraju, jak i w regionie mamy do czynienia z dojrzałym rynkiem telekomunikacyjnym, który największy rozwój ma co prawda za sobą, ale zachowuje się przy tym w sposób stabilny. Oczywiście wprowadzenie technologii 5G będzie kolejną determinantą rynku do spektakularnego wzrostu, ale póki udział technologii 5G w rynku jest znikomy, póty będziemy mieli do czynienia ze stabilizacją wzrostową.

Penetracja rynku telefonią mobilną jest co prawda jedną z największych w Europie, lecz w ostatnim czasie liczba kart SIM stoi na podobnym poziomie z lekkimi odchyleniami w górę bądź w dół, porównując rok do roku. W ostatnich kilku latach przychody firm telekomunikacyjnych z tytułu telefonii mobilnych malały, ale było to spowodowane głównie nasyceniem rynku i wojnami operatorów o kieszenie Polaków. Spodziewać się także można, iż w roku 2020, z uwagi na COVID-19 przychody operatorów zdecydowanie wrosną pomimo utrzymujących się tendencji spadkowych.

Wykres 38. Penetracja rynku telefonii mobilnej w Europie (źródło: UKE).

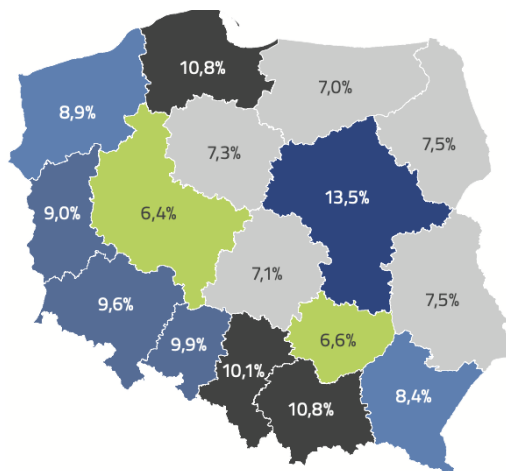

Źródło: UKE na podstawie bazy Telecom Market Matrix, Analysys Mason

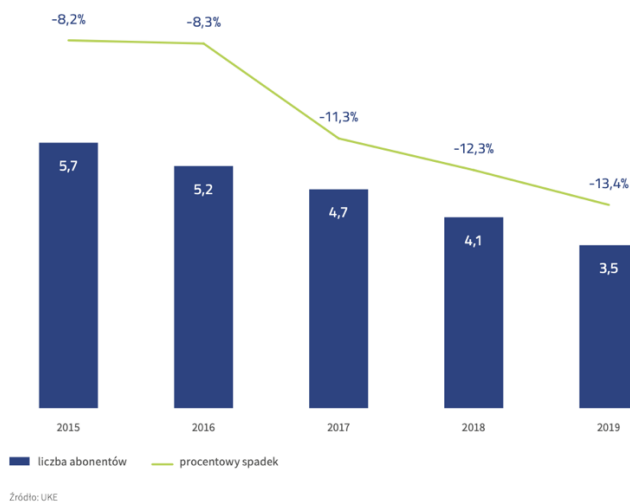
Telefonia stacjonarna

Rozwój telefonii stacjonarnej od dłuższego czasu praktycznie nie istnieje. Upowszechnienie telefonii mobilnej doprowadziło do załamania tej części sektora telekomunikacyjnego. Nieprzewidywane są wydarzenia bądź działania ustawodawców mogące odwrócić negatywny trend i to pomimo jednych z najniższych cen za usługę w porównaniu do innych krajów europejskich. Liczba abonentów a co za tym idzie przychodów firm telekomunikacyjnych ciągle spadają, natomiast penetracja łączami telefonii stacjonarnej w Województwie Łódzkim jest na średnim, krajowym poziomie.

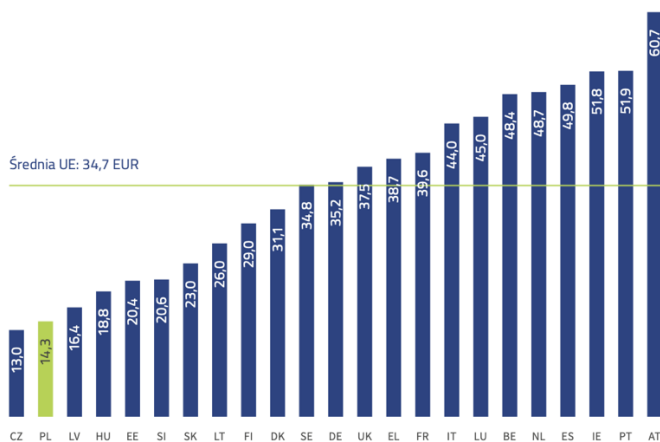
Mapa 11. Penetracja rynku telefonii stacjonarnej (źródło: UKE).

Wykres 39. Liczba abonentów telefonii stacjonarnej (źródło: UKE).

Wykres 40. Miesięczne wartości koszyków dla średnio aktywnego użytkownika (źródło: UKE).

INFRASTRUKTURA TURYSTYCZNA

Gmina Opoczno, jak można stwierdzić w oparciu o wskazane wcześniej uwarunkowania, ma duży potencjał turystyczny – przede wszystkim w skali lokalnej. Niestety nie jest on wykorzystywany. Baza noclegowa jest znikoma, bardzo słabo rozwinięta. Ogółem w gminie są tylko 3 obiekty noclegowe. Liczba ta została zredukowana w 2016 roku z 4. Podobnie zmniejszyła się też liczba miejsc noclegowych. Z już nieznacznej ilości 101 miejsc w 2014 roku, dostępne łóżka ograniczono do liczby 89. Oferowana baza turystyczna nie jest też najwyższej jakości.

Tabela 144. Liczba obiektów noclegowych i miejsc noclegowych w Gminie Opoczno (źródło: BDL).

Rok	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Obiekty noclegowe ogółem	4	4	4	3	3	3
Obiekty całoroczne	4	4	4	3	3	3
Miejsca noclegowe	101	101	95	89	89	89

Na przestrzeni lat 2014-2018 liczba miejsc noclegowych w hotelach, motelach, pensjonatach i innych obiektach hotelowych na 1000 ludności w Gminie Opoczno nieco zmalała (z 2,1 do 1,98), co dodatkowo pogłębia niski stopień atrakcyjności turystycznej gminy. Nie sprzyja to kreowaniu wizerunku Opoczna jako miejsca turystycznego.

Tabela 145. Miejsca noclegowe w hotelach, motelach, pensjonatach i innych obiektach hotelowych na 1000 ludności (źródło: MRL).

Gmina	2014	2015	2016	2017	2018
Opoczno	2,1	2,2	2,2	2	1,98

W 2018 roku w Gminie Opoczno udzielono 116,44 noclegów na 1000 mieszkańców. Jest to znikomy wynik, który świadczy o tym, że gmina charakteryzuje się znikomą atrakcyjnością turystyczną. Wiąże się to również z niedostateczną infrastrukturą turystyczną oraz znikomą promocją potencjalnie atrakcyjnych uwarunkowań takich jak lokalny folklor, historia, czy zasoby terenów naturalnych.

Tabela 146. Liczba udzielonych noclegów na 1000 mieszkańców (źródło: MRL).

Gmina	2014	2015	2016	2017	2018
Opoczno	110	136	137	123	116,44

Do Gminy nie przyjeżdżają niemal wcale turyści zagraniczni. Na przestrzeni lat zauważyć też można silny trend spadkowy. Z roku na rok turystów przybywało coraz mniej. W 2014 roku gminę odwiedziło 432 turystów z zagranicy. Do roku 2019 liczba ta spadła do 139. Wartości te wskazują, że Gmina Opoczno nie jest szeroko znana ze względu na swoje walory historyczne i folklorystyczne. Świadczyć to może o niewystarczającej promocji regionu i słabym rozwoju infrastruktury turystycznej.

Tabela 147. Turyści zagraniczni odwiedzający Gminę Opoczno (źródło: BDL).

Rok	2014	2015	2016	2017	2018	2019
I. turystów zagranicznych	432	534	396	325	323	139

Wnioski podsumowujące do powyższych danych diagnostycznych stanowią wprowadzenie do dokumentu Strategii Rozwoju Gminy Opoczno 2030.

3. SPIS TABEL

Tabela 1. Ludność Gminy Opoczno w 2019 r. w podziale na płeć (osoby) (źródło: BDL).	6
Tabela 2. Ludność Gminy Opoczno w podziale na płeć (osoby) (źródło: BDL).	6
Tabela 3. Współczynnik feminizacji [kobiety/100 mężczyzn] (źródło: SAS).....	6
Tabela 4. Liczba ludności w Gminie Opoczno na przestrzeni lat (osoby) (źródło: GUS).	7
Tabela 5. Gęstość zaludnienia [osoby/1 km ²] (źródło: SAS).....	7
Tabela 6. Współczynnik przyrostu ludności w stosunku do roku poprzedniego wg faktycznego miejsca zamieszkania [%] (źródło: SAS).....	7
Tabela 7. Współczynnik urodzeń (rodności) [‰] (źródło: SAS).	7
Tabela 8. Współczynnik zgonów ogółem [‰] (źródło: SAS).	7
Tabela 9. Współczynnik dzietności kobiet – urodzenia żywe na 1000 kobiet w wieku 15-49 lat (źródło: SAS).	8
Tabela 10. Współczynnik przyrostu naturalnego ogółem [‰] (źródło: SAS).....	8
Tabela 11. Liczba ludności w wieku przedprodukcyjnym (14 lat i mniej) (źródło: BDL).....	8
Tabela 12. Liczba ludności w wieku produkcyjnym (15-59 lat kobiety; 15-64 lata mężczyźni) (źródło: BDL).....	8
Tabela 13. Liczba ludności w wieku poprodukcyjnym (źródło: BDL).	8
Tabela 14. Współczynnik potencjału demograficznego (odsetek ludności w wieku 25-34 lat) [%] (źródło: SAS).	8
Tabela 15. Odsetek ludności w wieku poprodukcyjnym [%] (źródło: SAS).....	9
Tabela 16. Wskaźnik starości – odsetek osób w wieku 65+ [%] (źródło: SAS).....	9
Tabela 17. Współczynnik obciążenia demograficznego [%] (źródło: SAS).	9
Tabela 18. Ludność w wieku 85+ (źródło: BDL).	9
Tabela 19. Małżeństwa zawarte w ciągu roku na 1000 ludności (źródło: SAS).	10
Tabela 20. Liczba rozwodów na 100 zawartych małżeństw (dane powiatowe) (źródło: SAS).....	10
Tabela 21. Saldo migracji wewnętrznych (źródło: BDL).	10
Tabela 22. Saldo migracji zagranicznych (źródło: BDL).	10
Tabela 23. Współczynnik salda migracji [o/oo] (źródło: SAS).	11
Tabela 24. Saldo migracji osób w wieku 15-39 lat na 1000 osób (źródło: SAS).	11
Tabela 25. Stopa zatrudnienia - liczba pracujących na 1000 mieszkańców (źródło: SAS).....	12
Tabela 26. Odsetek pracujących kobiet wśród pracujących ogółem [%] (źródło: SAS).....	12
Tabela 27. Odsetek pracujących mężczyzn wśród pracujących ogółem [%] (źródło: SAS).....	12
Tabela 28. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto (źródło: SAS).	12
Tabela 29. Oferty pracy na 1000 mieszkańców gminy (źródło: SAS).	12
Tabela 30. Liczba zarejestrowanych osób bezrobotnych (źródło: BDL).....	13
Tabela 31. Liczba zarejestrowanych bezrobotnych kobiet (źródło: BDL).	13

Tabela 32. Liczba zarejestrowanych bezrobotnych mężczyzn (źródło: BDL).	13
Tabela 33. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym [%] (źródło: BDL).....	13
Tabela 34. Liczba bezrobotnych zarejestrowanych na 1000 mieszkańców (źródło: SAS).	14
Tabela 35. Liczba bezrobotnych zarejestrowanych do 25 roku życia na 1000 mieszkańców gminy (źródło: SAS).	14
Tabela 36. Liczba długotrwale bezrobotnych zarejestrowanych na 1000 mieszkańców gminy (źródło: SAS).	14
Tabela 37. Szkoły średnie ogólnokształcące w Gminie Opoczno (źródło: BDL).	16
Tabela 38. Szkoły średnie profilowane (zawodowe) w Gminie Opoczno (prowadzone przez powiat) (źródło: BDL).....	16
Tabela 39. Uczniowie szkół ponadpodstawowych (ponadgimnazjalnych ogółem) (źródło: BDL). .	16
Tabela 40. Uczniowie szkół podstawowych w Gminie Opoczno (źródło: BDL).....	16
Tabela 41. Zdawalność egzaminów maturalnych (%) (źródło: BDL).	17
Tabela 42. Liczba przychodni w Gminie Opoczno (źródło: BDL).....	17
Tabela 43. Liczba udzielonych porad lekarskich (źródło: BDL).....	17
Tabela 44. Tab. 11. Liczba udzielonych porad lekarskich na 1000 mieszkańców (źródło: MRL). ..	18
Tabela 45. Liczba lekarzy i lekarzy dentyistów pracujących wg podstawowego miejsca pracy na 1000 mieszkańców (źródło: MRL).	18
Tabela 46. Liczba łóżek w szpitalach ogólnych na 1000 mieszkańców (źródło: MRL).	18
Tabela 47. Wydatki na pomoc społeczną w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców [zł] (źródło: SAS).	18
Tabela 48. Udział wydatków na pomoc społeczną w wydatkach budżetu gminy ogółem [%] (źródło: SAS)...	19
Tabela 49. Liczba gospodarstw domowych żyjących poniżej kryterium dochodowego w przeliczeniu na 1000 mieszkańców (źródło: SAS).....	19
Tabela 50. Liczba osób bezrobotnych ogółem na 100 osób w wieku produkcyjnym (źródło: SAS).	19
Tabela 51. Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. ludności (źródło: BDL).....	19
Tabela 52. Osoby korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej na 1000 mieszkańców (źródło: SAS). ..	19
Tabela 53. Gospodarstwa domowe korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej (źródło: BDL). ..	19
Tabela 54. Udział wydatków na usługi opiekuńcze i specjalistyczne usługi opiekuńcze w ogólnych wydatkach na pomoc społeczną [%] (źródło: SAS).....	20
Tabela 55. Wydatki na ośrodki pomocy społecznej w przeliczeniu na 1000 mieszkańców (źródło: SAS).....	20
Tabela 56. Udział wydatków na ośrodki pomocy społecznej w ogólnych wydatkach na pomoc społeczną [%] (źródło SAS).....	20
Tabela 57. Świadczenia wychowawcze z programu Rodzina 500 Plus (źródło: BDL).	21
Tabela 58. Informacja na temat rodzin objętych pomocą z powodu uzależnienia od alkoholu (źródło: Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Opocznie [w:] Gminny Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych Gminy Opoczno na 2020 rok).....	23

Tabela 59. Informacja na temat działań w zakresie przeciwdziałania uzależnieniom od alkoholu (źródło: Poradni Leczenia Uzależnień w Opocznie [w:] Gminny Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych Gminy Opoczno na 2020 rok).....	23
Tabela 60. Informacja na temat działań w zakresie przeciwdziałania uzależnieniom od alkoholu (źródło: Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Opocznie [w:] Gminny Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych Gminy Opoczno na 2020 rok).....	23
Tabela 61. Informacje na temat działań w zakresie przeciwdziałania narkomanii na terenie Gminy Opoczno (źródło: Gminny Program Przeciwdziałania Narkomani Gminy Opoczno na 2020 rok). .	24
Tabela 62. Osoby korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej na 1000 mieszkańców (źródło: MRL).....	24
Tabela 63. Liczba przyznanych dodatków mieszkaniowych na 1000 mieszkańców (źródło: MRL).....	24
Tabela 64. Przestępstwa stwierdzone przez policję w zakończonych postępowaniach przeciwko zdrowiu i życiu na 10 tys. mieszkańców (źródło: SAS).	25
Tabela 65. Przestępstwa stwierdzone przez policję w zakończonych postępowaniach przeciwko mieniu na 10 tys. mieszkańców (źródło: SAS).	25
Tabela 66. Przestępstwa drogowe stwierdzone przez policję w zakończonych postępowaniach przygotowawczych na 10 tys. mieszkańców (źródło: SAS).	25
Tabela 67. Kluby sportowe łącznie z klubami wyznaniowymi i UKS w Gminie Opoczno (źródło: BDL).....	28
Tabela 68. Młodzież ćwicząca w klubach sportowych (źródło: BDL).....	28
Tabela 69. Obiekty sportowe na terenie gminy (źródło: BDL).	29
Tabela 70. Udział wydatków w Dziale 921 - Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego w wydatkach ogółem (źródło: SAS).	30
Tabela 71. Wydatki w rozdziale 92116 – Biblioteki (źródło: SAS).	30
Tabela 72. Wydatki w rozdziale 92118 – Muzea (źródło: SAS).	31
Tabela 73. Wydatki w rozdziale 92109 - Domy i ośrodki kultury, świetlice i kluby (źródło: SAS). 31	
Tabela 74. Liczba uczestników imprez kulturalnych na 1000 mieszkańców (źródło: SAS).....	31
Tabela 75. Czytelnicy bibliotek publicznych na 1000 ludności (źródło: BDL).	31
Tabela 76. Zwiedzający muzea i oddziały na 1000 mieszkańców (źródło: SAS).	31
Tabela 77. Imprezy oświatowe w muzeach na 10 tys. mieszkańców (źródło: SAS).....	32
Tabela 78. Udział uczestników poszczególnych rodzajów imprez w ogólnej liczbie uczestników imprez: wystawy (źródło: SAS).....	32
Tabela 79. Udział uczestników poszczególnych rodzajów imprez w ogólnej liczbie uczestników imprez: festiwale i przeglądy artystyczne (źródło: SAS).....	32
Tabela 80. Udział uczestników poszczególnych rodzajów imprez w ogólnej liczbie uczestników imprez: koncerty (źródło: SAS).	32
Tabela 81. Udział uczestników poszczególnych rodzajów imprez w ogólnej liczbie uczestników imprez: prelekcje, spotkania, wykłady (źródło: SAS).	32
Tabela 82. Udział uczestników poszczególnych rodzajów imprez w ogólnej liczbie uczestników imprez turystycznych i sportowo – rekreacyjnych (źródło: SAS).	32

Tabela 83. Formy współpracy finansowej na podstawie zleceń realizacji zadań publicznych (źródło: dane Urzędu Miejskiego w Opocznie).	34
Tabela 84. Formy współpracy finansowej na podstawie zleceń realizacji zadań publicznych (źródło: dane Urzędu Miejskiego w Opocznie).	34
Tabela 85. Formy współpracy finansowej na podstawie zleceń realizacji zadań publicznych (źródło: dane Urzędu Miejskiego w Opocznie).	35
Tabela 86. Udział wydatków na dotacje dla organizacji pożytku publicznego w wydatkach bieżących (źródło: SAS).	35
Tabela 87. Liczba podatników wg różnych źródeł dochodu (źródło: www.przedsiębiorczość.monitorrozwoju.pl [dostęp: 11.03.2022 r.]	37
Tabela 88. Liczba podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców (źródło: SAS).....	38
Tabela 89. Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą sektora prywatnego na 1000 mieszkańców (źródło: SAS).....	38
Tabela 90. Podmioty gospodarcze sektora prywatnego ogółem na 1000 mieszkańców (źródło: SAS).....	39
Tabela 91. Organizacje społeczne na 1000 mieszkańców (źródło: SAS).....	39
Tabela 92. Frekwencja wyborcza - Wybory wójtów, burmistrzów i prezydentów JST, 1 tura (w %) (źródło: MRL).....	40
Tabela 93. Wysoki stopień identyfikacji mieszkańców z gminą i innymi podmiotami (opracowanie własne; N=86).....	42
Tabela 94. Patriotyzm lokalny (opracowanie własne; N=86).....	44
Tabela 95. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w Opocznie (źródło: SAS).....	50
Tabela 96. Podmioty gospodarcze zarejestrowane w rejestrze REGON, 2019 (opracowanie własne na podstawie BDL).	52
Tabela 97. Liczba podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych w rejestrze REGON w działach PKD 8 i 23 na 10.000 podmiotów w ujęciu terytorialnym, 2019 (obliczenia własne na podstawie BDL).	54
Tabela 98. Główni producenci ceramicznych kafli i płytek w Polsce (źródło: Monitoring Branżowy, Rynek płytek ceramicznych 2019, PKO BP, 17 października 2019 r.).	54
Tabela 99. Dynamika zmian liczby podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w rejestrze REGON, 2014-2019 (w %) (opracowanie własne na podstawie BDL).	55
Tabela 100. Liczba podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców oraz liczba podmiotów w sektorach wiedzy w latach 2014-2019 (obliczenia własne na podstawie BDL).....	56
Tabela 101. Liczba i wartość projektów dofinansowanych z funduszy europejskich, w tym na cele związane z rozwojem konkurencyjności przedsiębiorstw, przez podmioty z gminy Opoczno (wg stanu na 10.07.2020 r.) (obliczenia własne na podstawie BDL).....	57
Tabela 102. Dochody z CIT i PIT w latach 2014-2018 (źródło: BDL).....	58
Tabela 103. Państwowe i samorządowe jednostki prawa budżetowego na 1000 mieszkańców (źródło: MRL).....	66
Tabela 104. Organizacje społeczne na 1000 mieszkańców (źródło: MRL).	66

Tabela 105. Udział wydatków na dotacje do organizacji pożytku publicznego w wydatkach bieżących (%) (źródło MRL).....	66
Tabela 106. Udział wydatków na szkolenia i rozwój zawodowy w wydatkach bieżących (w %) (źródło: MRL).....	67
Tabela 107. Kwota wydatków na dotacje dla organizacji pożytku publicznego przypadająca na 1000 mieszkańców (zł) (źródło: MRL).....	67
Tabela 108. Informacje na temat stanu wód znajdujących się w granicach administracyjnych Gminy Opoczno (Opracowanie własne na podstawie danych: Załącznik do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 18 października 2016 r. (poz. 1911) w sprawie Planu gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły, https://www.apgw.gov.pl/pl/II-cykl-materialy-do-pobrania).....	73
Tabela 109. Powodzie rzeczne w Opocznie według internetowych artykułów prasowych (źródło: artykuły prasowe online).....	74
Tabela 110. Podtopienia i błyskawiczne powodzie miejskie w Opocznie i jego sąsiedztwie według internetowych artykułów prasowych (źródło: artykuły prasowe online).....	75
Tabela 111. Lesistość na terenie gminy i miasta Opoczno w latach 2014-2018 (źródło: BDL).	78
Tabela 112. Emisja liniowa głównych zanieczyszczeń powietrza [Mg/rok] na terenie Opoczna w latach 2014-2018 (źródło: raporty WIOŚ).	84
Tabela 113. Emisja gazowych zanieczyszczeń powietrza (tona/rok) z zakładów szczególnie uciążliwych w Gminie Opoczno w latach 2018 i 2019 (źródło: BDL).	84
Tabela 114. Emisja punktowa głównych zanieczyszczeń [Mg/rok] na terenie Opoczna w latach 2014-2018 (źródło: raporty WIOŚ).....	85
Tabela 115. Emisja zakładów o największej uciążliwości (punktowa) w latach 2014-2016 [Mg/rok] (źródło: Roczna Ocena Jakości Powietrza w województwie łódzkim w 2016 r., Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Łodzi).	85
Tabela 116. Emisja powierzchniowa w latach 2014-2018 [Mg/rok] (źródło: raporty WIOŚ).	85
Tabela 117. Pomniki przyrody na terenie Gminy Opoczno (źródło: Opracowanie własne na podstawie Centralnego Rejestru Form Ochrony Przyrody, http://crfop.gdos.gov.pl/).	86
Tabela 118. Użytki ekologiczne na terenie Gminy Opoczno (źródło: Opracowanie własne na podstawie Centralnego Rejestru Form Ochrony Przyrody, http://crfop.gdos.gov.pl/).	87
Tabela 119. Liczba mieszkań na 1000 mieszkańców (źródło: MRL).....	94
Tabela 120. Liczba zamieszkałych lokali komunalnych na 1000 mieszkańców (źródło: MRL).	94
Tabela 121. Średnia trzyletnia liczby mieszkań oddanych do użytkowania na 1000 ludności (źródło: MRL).....	94
Tabela 122. Powierzchnia nowo budowanych mieszkań przypadająca na mieszkańca w wieku 25-34 lata (źródło: MRL).	95
Tabela 123. Odsetek ogółu mieszkań wyposażonych w instalację wodociągową (%) (źródło: MRL).....	95
Tabela 124. Odsetek ogółu mieszkań wyposażonych w ustęp splukiwany (%) (źródło: MRL).	95
Tabela 125. Odsetek ogółu mieszkań wyposażonych w łazienkę (%) (źródło: MRL).....	95
Tabela 126. Odsetek ogółu mieszkań wyposażonych w centralne ogrzewanie (%) (źródło: MRL).	95
Tabela 127. Odsetek ogółu mieszkań wyposażonych w gaz sieciowy (%) (źródło: MRL).	95

Tabela 128. Przeciętna powierzchnia mieszkania na 1 osobę (źródło: MRL).....	96
Tabela 129. Przeciętna powierzchnia użytkowa lokali mieszkalnych będących w dyspozycji gminy (źródło: MRL).....	96
Tabela 130. Przeciętna powierzchnia użytkowa lokali socjalnych będących w dyspozycji gminy (źródło: MRL).....	96
Tabela 131. Powierzchnia mieszkania, jaką można kupić za przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto (źródło: MRL).	96
Tabela 132. Kwota wypłaconych dodatków mieszkaniowych w przeliczeniu na 1 lokal mieszkalny w zasobach mieszkaniowych ogółem (źródło: MRL).....	97
Tabela 133. Odsetek zadłużonych lokali będących w dyspozycji gminy (komunalne) (%) (źródło: MRL).....	97
Tabela 134. Liczba lokali mieszkalnych sprzedanych w ramach transakcji rynkowych w przeliczeniu na 1000 mieszkańców (źródło: MRL).	97
Tabela 135. Odbiorcy energii elektrycznej i zużycie energii (źródło: BDL).....	98
Tabela 136. Rozwój sieci kanalizacyjnej w gminie (źródło: BDL).....	99
Tabela 137. Stosunek długości sieci kanalizacyjnej w stosunku do wodociągowej na terenie Gminy Opoczno (źródło: BDL).	99
Tabela 138. Infrastruktura sieci kanalizacyjnej w gminie na przestrzeni lat (źródło: BDL).	100
Tabela 139. Dane dotyczące zaopatrzenia w wodę i odprowadzania ścieków dla Gminy Opoczno (źródło: BDL).....	100
Tabela 140. Ilość odpadów komunalnych na terenie Gminy Opoczno w latach 2014-2018 (Opracowanie własne na podstawie: Analiza stanu gospodarki odpadami komunalnymi na terenie gminy Opoczno w roku 2015; Sprawozdanie z gospodarki odpadami gminy Opoczno; Analiza stanu gospodarki odpadami komunalnymi na terenie gminy Opoczno w roku 2014).	102
Tabela 141. Zestawienie osiągniętych poziomów recyklingu i przygotowania do ponownego użycia poszczególnych frakcji odpadów, które osiągnęła Gmina Opoczno w latach 2015 – 2018 (Analiza stanu gospodarki odpadami komunalnymi na terenie Gminy Opoczno za rok 2019; Analiza stanu gospodarki odpadami komunalnymi na terenie gminy Opoczno w roku 2015; Sprawozdanie z gospodarki odpadami gminy Opoczno; Analiza stanu gospodarki odpadami komunalnymi na terenie gminy Opoczno w roku 2014).....	103
Tabela 142. Długość sieci ciepłowniczej na przestrzeni ostatnich lat w Gminie Opoczno (źródło: BDL).....	104
Tabela 143. Infrastruktura sieci gazowniczej w Gminie Opoczno na przestrzeni lat (źródło: BDL).....	104
Tabela 144. Liczba obiektów noclegowych i miejsc noclegowych w Gminie Opoczno (źródło: BDL). .	111
Tabela 145. Miejsca noclegowe w hotelach, motelach, pensjonatach i innych obiektach hotelowych na 1000 ludności (źródło: MRL).....	111
Tabela 146. Liczba udzielonych noclegów na 1000 mieszkańców (źródło: MRL).....	111
Tabela 147. Turyści zagraniczni odwiedzający Gminę Opoczno (źródło: BDL).....	111

4. SPIS WYKRESÓW

Wykres 1. Aktywność ekonomiczna mieszkańców Opoczna ogółem (źródło: www.przedsiębiorczość.monitorrozwoju.pl [dostęp: 11.03.2022 r.].....	36
Wykres 2. Wybrane miejsce zamieszkania [osoby] (opracowanie własne; N=86).	42
Wykres 3. Zadowolenie z życia w Gminie Opoczno [osoby] (opracowanie własne; N=86).	43
Wykres 4. Cechy, z którymi kojarzy się Opoczno [osoby] (opracowanie własne, wielokrotny wybór).	43
Wykres 5. Znajomość miejsc atrakcyjnych turystycznie (opracowanie własne; N=86).	44
Wykres 6. Gmina Opoczno w porównaniu do innych miejscowości (opracowanie własne; N=86).	45
Wykres 7. Znajomość regionalnych tradycji (np. regionalne święta, produkty, itp.) (opracowanie własne; N=86).	45
Wykres 8. Znajomość wydarzeń historycznych związanych z ziemiami opoczyńskimi (opracowanie własne; N=86).	46
Wykres 9. Wyjątkowe cechy Gminy Opoczno (opracowanie własne; wielokrotny wybór).	46
Wykres 10. Rynek pracy – siła robocza (źródło: www.przedsiębiorczość.monitorrozwoju.pl [dostęp: 11.03.2022 r.].....	48
Wykres 11. Przychody mieszkańców z różnych form aktywności (źródło: www.przedsiębiorczość.monitorrozwoju.pl [dostęp: 11.03.2022 r.].....	49
Wykres 12. Dochody ogółem na mieszkańca (Opracowanie własne na podstawie danych MRL)...	58
Wykres 13. Udział dochodów własnych w dochodach ogółem (Opracowanie własne na podstawie danych MRL).	59
Wykres 14. Dochody własne na mieszkańca (Opracowanie własne na podstawie danych MRL)...	59
Wykres 15. Udział dochodów majątkowych w dochodach ogółem (Opracowanie własne na podstawie danych MRL).	59
Wykres 16. Dochody majątkowe przypadające na mieszkańca (Opracowanie własne na podstawie danych MRL).	60
Wykres 17. Poziom finansowania wydatków majątkowych dochodami majątkowymi (Opracowanie własne na podstawie danych MRL).	60
Wykres 18. Udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem (Opracowanie własne na podstawie danych MRL).	61
Wykres 19. Kwota wydatków majątkowych na mieszkańca (Opracowanie własne na podstawie danych MRL).	61
Wykres 20. Relacja kwoty nadwyżki operacyjnej NO do kwoty dochodów bieżących w % (Opracowanie własne na podstawie danych MRL).	62
Wykres 21. Relacja kwoty nadwyżki operacyjnej pomniejszonej o spłaty długu do kwoty dochodów (w %) (Opracowanie własne na podstawie danych MRL).	62
Wykres 22. Kwota nadwyżki operacyjnej przypadająca na jednego mieszkańca (opracowanie własne na podstawie danych MRL).	63

Wykres 23. Kwota nadwyżki operacyjnej pomniejszona o spłatę długu przypadająca na mieszkańca (opracowanie własne na podstawie danych MRL).	63
Wykres 24. Suma zobowiązań do spłaty przypadająca na 1 mieszkańca (opracowanie własne na podstawie danych MRL).	64
Wykres 25. Relacja kwoty zadłużenia w danym roku do dochodów ogółem (opracowanie własne na podstawie danych MRL).	64
Wykres 26. Udział wydatków majątkowych na projekty dofinansowane z środków UE w wydatkach majątkowych ogółem (opracowanie własne na podstawie danych MRL).	65
Wykres 27. Kwota wydatków majątkowych na projekty dof. z UE przypadające na jednego mieszkańca (opracowanie własne na podstawie danych MRL).	65
Wykres 28. Stężenia średnioroczne pyłu zawieszonego PM10 w latach 2011-2015 na stanowiskach pomiarowych w strefie łódzkiej (źródło: Program Ochrony Środowiska Województwa Łódzkiego 2016 na lata 2017 -2020 z perspektywą do roku 2024).	80
Wykres 29. Stężenie pyłu PM10 odnotowane na stacji przy ul. Skłodowskiej-Curie 5 w Opocznie (źródło: Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska [https://www.wios.lodz.pl/ , 10.08.2020]).	81
Wykres 30. Stężenia średnioroczne benzo(a)pirenu w latach 2011-2015 w województwie łódzkim (źródło: Program Ochrony Środowiska Województwa Łódzkiego 2016 na lata 2017 -2020 z perspektywą do roku 2024).	83
Wykres 31. Stężenie Benzo(a)pirenu odnotowane na stacji przy ul. Skłodowskiej-Curie 5 w Opocznie w 2020 r. (źródło: Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska [https://www.wios.lodz.pl/ , 10.08.2020]).	83
Wykres 32. Długość dróg rowerowych na terenie Gminy Opoczno (km) (źródło: BDL).	91
Wykres 33. Przystanki autobusowe w Gminie Opoczno (źródło: BDL).	93
Wykres 34. Udziały operatorów pod względem liczby użytkowników internetu (źródło: UKE). ..	106
Wykres 35. Penetracja rynku internetu stacjonarnego w UE (na 100 mieszkańców) (źródło: Digital Agenda Scoreboard).	106
Wykres 36. Penetracja rynku internetu mobilnego w UE (na 100 mieszkańców) (źródło: Digital Agenda Scoreboard).	106
Wykres 37. Udział łączny w podziale na szybkość łącza stacjonarnego (źródło: UKE).	107
Wykres 38. Penetracja rynku telefonii mobilnej w Europie (źródło: UKE).	109
Wykres 39. Liczba abonentów telefonii stacjonarnej (źródło: UKE).	110
Wykres 40. Miesięczne wartości koszyków dla średnio aktywnego użytkownika (źródło: UKE). ..	110

5. SPIS MAP

Mapa 1. Krajowa Mapa Zagrożeń Bezpieczeństwa – Gmina Opoczno, stan na 14.12.2020 (źródło: Krajowa Mapa Zagrożeń Bezpieczeństwa).....	27
Mapa 2. Mapa hydrograficzna dla Gminy Opoczno (Opracowanie własne na podstawie Komputerowej Mapy Podziału Hydrograficznego Polski w skali 1:50 000 [https://dane.gov.pl/dataset/869,komputerowa-mapa-podzialu-hydrograficznego-polski] [10.07.2020]).....	71
Mapa 3. Położenie Gminy Opoczno na tle Jednolitych Części Wód Powierzchniowych (źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z aktualizacji Planów Gospodarowania Wodami).	72
Mapa 4. Obszary i odcinki rzek narażone na niebezpieczeństwo powodzi w Gminie Opoczno (opracowanie własne na podstawie danych ISOK [https://isok.gov.pl/hydroportal.html])......	74
Mapa 5. Obszar przekroczeń średniej rocznej wartości poziomu dopuszczalnego stężenia pyłu PM2,5 w Opocznie w 2017 r. (źródło: Roczna ocena jakości powietrza w województwie łódzkim, raport wojewódzki za rok 2017, Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Łodzi).	82
Mapa 6. Formy ochrony przyrody w Gminie Opoczno (źródło: http://geoserwis.gdos.gov.pl/mapy/).	87
Mapa 7. Lokalizacja ścieżek rowerowych w mieście Opocznie (źródło: materiały Urzędu Miejskiego w Opocznie).	91
Mapa 9. Penetracja budynkowa zasięgami internetu stacjonarnego ogółem (źródło: UKE).....	107
Mapa 10. Penetracja budynkowa zasięgami internetu stacjonarnego powyżej 30Mb/s (źródło: UKE)....	108
Mapa 11. Penetracja budynkowa zasięgami internetu stacjonarnego powyżej 100Mb/s (źródło: UKE)..	108
Mapa 12. Penetracja rynku telefonii stacjonarnej (źródło: UKE).....	110

6. SPIS ZDJĘĆ

Zdjęcie 1. Ogródki działkowe „Tulipan” – maj 2010.....	76
Zdjęcie 2. Stadion Ceramiki – wrzesień 2010.	76
Zdjęcie 3. Powiat Opoczyński, Czerwiec 2013.	76
Zdjęcie 4. Dworzec Opoczno Południe (źródło: PKP PLK).....	93

